

Nuorten koulu-uhkaajien teoilleen esittämien neutralisaatioiden muodot

Noora Simola
Maisterintutkielma
Kriminologia
Valtiotieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
2020

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Sosiaalitieteiden maisteriohjelma	
Tekijä – Författare – Author Noora Simola			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Nuorten koulu-uhkaajien teoilleen esittämien neutralisaatioiden muodot			
Oppiaine/Opintosuunta – Läroämne/Studieinriktning – Subject/Study track Kriminologia			
Työn laji – Arbetets art – Level Maisterintutkielma	Aika – Datum – Month and year Toukokuu 2020	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 76 + liitteet	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Tämä tutkielma tarkastelee minkälaisia neutralisaatioita, eli perusteluita nuoret koulu-uhkaajat esittävät teoilleen hyödyntäen kriminologista neutralisaatioteoriaa sekä oppimisteoriaa. Koulu-uhkaukset ja koulusurmat ovat muovanneet kouluväkivallan ilmiötä ja luoneet pelkoa uudesta potentiaalisesta vakavasta kouluväkivaltatapauksesta koulujen arkeen. Aiempi tutkimus on keskittynyt koulusurmia ympäröiviin näkökulmiin sekä koulu-uhkaajien tai uhkausten arviointiin. Tutkimuksen tavoitteena on tutkia nuorten esittämien neutralisaatioiden eri muotoja.</p> <p>Aineistona on vuosien 2013-2018 poliisien kirjaamat esitutkintapöytäkirjat, jotka sisältävät alle 30-vuotiaiden nuorten esittämät poliisien tutkimat koulusurmauhkaukset. Esitutkintapöytäkirjoissa (33 kpl) oli 41 uhkaajaa, joiden ikä vaihteli 11–27-vuoden välillä ja joista enemmistö oli poikia, mutta joukossa oli myös tyttöjä. Analyysi tehtiin laadullisen teorialähtöisen sisällönanalyysimenetelmän avulla. Aineistosta nousee esiin viittä klassista neutralisaatiota ja 11 ei-klassista neutralisaatiota sekä kolme aiemmalle tutkimukselle verrattain tuntematonta ei-klassista neutralisaatiota. Tarkastelun painopisteenä olivat sukupuolen ja tekoympäristön osalta esiintyvät eroavaisuudet neutralisaatioissa sekä oppimisen ilmeneminen aineistossa.</p> <p>Tulosten mukaan nuoret koulu-uhkaajat neutralisoivat tekojaan klassisilla tavoilla vetoamalla useimmiten ajattelemattomuuteen, vitseihin, väärinkäsityksiin, vihaisuuteen ja muiden vuoksi tekemiseen. Joukossa esiintyy myös ei-klassisia neutralisaatioita, kuten aikomuksen kieltämistä, kätkeytymistä epätäydellisen tiedon taakse ja tekojen kielellä ilmaisemista sekä huomiohakuisuutta. Neutralisointitavat erosivat lievempien ja vakavampien uhkaustapausten uhkaajien välillä etenkin uhrin kieltämisen ja korkeampiin periaatteisiin vetoamisen sekä tekojen kielen osalta. Tytöt neutralisoivat enemmän sisältä kumpuavilla tavoilla korostamalla luonnetta, mielenlaatua ja syvää ihailua tai vihaa. Pojat puolestaan vetosivat useammin vitseihin ”verukkeina” ja korostivat vaikeuksiaan sekä hakivat huomiota. Verkkouhkaajat vetosivat huomiohakuisuuteen ja ilmensivät paljon oppimista. Tulokset tukevat myös kriminologista oppimisteoreettista näkemystä siitä, että rikollisuudelle suotuisia määritelmiä, ilmauksia, neutralisaatioita ja rikostekniikoita voidaan oppia.</p> <p>Tulokset ovat yhteneväisiä aiemman tutkimuksen kanssa, etenkin lievempien koulu-uhkaustapausten uhkaajien esittämien neutralisaatioiden osalta. Lisäksi ne syventävät sitä, tarjoten uudenlaisia neutralisaatioita ja ilmentäen eroavaisuuksia sukupuolen sekä tekoympäristön osalta. Koulu-uhkaajien neutralisaatioiden eroavaisuuksien tutkiminen on haastavaa aiemman tutkimuksen vähäisyyden vuoksi. Koulu-uhkaukset vaikuttavat siirtyneen osittain verkkoympäristöön ja vakavampien uhkausten taustalla ilmenee enemmän suunnitelmallisuutta ja teon valmistelua. Tulosten valossa koulu-uhkausten tutkiminen laajalla aineistolla ja eri näkökulmista on aiheellista, jotta ilmiön ajallista kehittymistä voidaan ymmärtää ja interventioita kehittää.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Koulu-uhkaukset, nuorisorikollisuus, neutralisaatiot, oppimisteoria, kohdennettu väkivalta			
Ohjaaja tai ohjaajat – Handledare – Supervisor or supervisors Matti Näsi			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin Yliopisto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Teoria, tutkimuksen tausta ja tutkimuskysymykset	3
2.1 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys	3
2.1.1 Kohdennetun väkivallan käsitteen ja näkökulmien suhde koulu-uhkauksiin	3
2.1.2 Kriminologinen oppimisteoria ja perustelut teorian valinnalle	5
2.1.3 Neutralisaatioteoria	7
2.2 Aiempi koulu-uhkauksia käsittelevä tutkimus	12
2.2.1 Kansainvälinen tutkimus	13
2.2.2 Suomessa tehty tutkimus	20
2.3 Tutkimuskysymykset	24
3 Aineisto ja menetelmät	25
3.1 Esitutkintapöytäkirjat aineistona	25
3.1.1 Aineiston keruu	26
3.1.2 Tutkielman aineisto	27
3.2 Menetelmät	29
3.2.1 Teorialähtöinen sisällönanalyysi	29
3.2.2 Analyysin eteneminen	29
3.2.3 Reliabiliteetti ja validiteetti	30
3.3 Tutkimusetiikka	33
4 Analyysi	35
4.1 Analyysin tulokset	35
4.2 Lievempien ja vakavampien uhkausten neutralisaatiot	37
4.2.1 Lievemmat koulu-uhkaukset ja niihin liittyvät neutralisaatiot	39
4.2.2 Vakavammat koulu-uhkaukset ja niihin liittyvät neutralisaatiot	46
4.3 Koulu-uhkaukset ja oppiminen	56
5 Johtopäätökset	59
5.1 Tutkielman tulokset	60
5.1.1 Koulu-uhkauksiin liittyvät neutralisaatiot	60
5.1.2 Neutralisaatiot ja sukupuoli	63
5.1.3 Neutralisaatiot ja tekoympäristö	66
5.1.4 Neutralisaatiot ja oppiminen	68
5.2 Tutkielman rajoitukset ja kehitysehdotukset	70
5.3 Yhteiskunnalliset toimintasuositukset	72
Kirjallisuus	77
Liitteet	83

1 Johdanto

Tämän kriminologian maisterintutkielman päätavoitteena on tutkia, minkälaisia neutralisaatioita nuoret koulu-uhkaajat esittävät teoilleen poliisin esitutkintapöytäkirjoissa. Lisäksi tarkastelen, onko neutralisaatioissa eroavaisuuksia sukupuolen ja uhkauksissa käytettyjen metodien (verkossa / ei-sähköisessä ympäristössä esitetty) osalta. Tutkielman teoreettinen tausta painottuu kriminologiseen neutralisaatioteoriaan ja oppimisteoriaan. Neutralisaatiot käsitetään kriminologiassa selittelyinä normirikkomuksille (Kivivuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielsson, 2018, s. 178), ja niiden klassisen muodon kehittivät Sykes ja Matza (1957). Aion tutkimuksessani hyödyntää pääosin näitä klassisia neutralisaatioita. Lisäksi pohdin, minkälaisia selityksiä oppimisteoria antaa neutralisaatioille. Lopullinen aineistoni koostuu vuosien 2013–2018 esitutkintapöytäkirjoista (33 kpl), jotka sisältävät alle 30-vuotiaiden esittämät poliisien tutkimat koulusurmauhkaukset. Analyysimenetelmänä on käytetty laadullista teorialähtöistä sisällönanalyysimenetelmää.

Kouluväkivallan ilmiö on muovautunut koulusurmien ja koulu-uhkausten myötä, ja ilmiöön liittyy yhä vahvasti pelko siitä, että potentiaalinen vakava kouluväkivaltatapaus iskee oman arjen keskelle, kuten 1.10.2019 aamupäivällä Kuopion koulusurma ((Helsingin Sanomat, 4.10.2019). 2000-luvulla Suomessa on surmattu 18 nuorta ja 23 henkilöä on loukkaantunut koulusurmien yhteydessä (Helsingin Sanomat 4.10.2019; Jokelan tutkintalautakunnan raportti, 2009, s. 40; Kauhajoen tutkintalautakunnan raportti, 2010, s. 45). Tämän tyyppisiä tekoja edeltää usein uhkaus tai vuotamista, eli vihjailuja (Meloy & O'Toole, 2011, s. 514). Vaikka koulusurmat ovat erittäin harvinaisia, niihin liittyviä uhkauksia ilmenee kuitenkin tasaisesti Suomessa, jopa yli kymmenen vuotta Jokelan 2007 ja Kauhajoen 2008 koulusurmien jälkeen. (Holkeri, 2013, s. 1; Simola, 2015, s. 25.) Sen vuoksi on tärkeää huomioida, että koulu-uhkaukset ja koulusurmat eivät ole ”kuopattuja” ilmiöitä, vaan pikemminkin ne ovat pinnalla koko ajan. Keskusrikospoliisin tietoon tulleita koulu-uhkauksia oli 65 vuonna 2019 ja vuonna 2018 melkein yhtä paljon (YLE Uutiset 11.9.2019). Lisäksi koulusurmat koskettavat hyvin haavoittuvaista ryhmää heidän arkensa keskellä: nuoria henkilöitä kouluympäristössä (Daniels & Page, 2013, s. 421). Siksi ilmiön piirteiden ja syiden tutkimus on tärkeää.

Koulu-uhkauksista uutisoidaan tasaisin väliajoin, ja ne ovat useassa tapauksessa aiheuttaneet mittavia viranomaistoimia ilkeiden tai ”vitsien” vuoksi (MTV Uutiset, 12.2.2020; Yle-Uutiset 11.9.2019; Helsingin Sanomat 10.10.2019). Koulu-uhkausten seurauksina on ollut jopa nollatoleranssin ilmenemistä ja ilmoitusalttiuden kasvua – nollatoleranssia sen suhteen, että kaikki koulu-uhkaukset ilmoitetaan viranomaisille (Oksanen, Kaltiala-Heino, Holkeri & Lindberg, 2015, s. 145-147). Kouluihin ja uhkaajiin kohdistuva kontrolli on virallistunut laajemmin, ja sitä kautta uhkaukset vaikuttavat yhteiskuntaan. Savolaisen (2019) mukaan poliisi selvittää jopa laskutusmahdollisuutta ilkeillä tehtyjen uhkausten seuraamuksena (Helsingin Sanomat, 10.10.2019).

Koulujen turvallisuutta ja uhkailu- tai väkivaltatilanteiden ilmenemistä seurataan esimerkiksi niiden yleisyyttä kartoittamalla ja ilmoittamismetodeja kehittämällä (Opetusviraston toimintakertomus, 2016, s. 18; Sisäisen Turvallisuuden Ohjelman vuosiraportti, 2013, s. 20). Koulu-uhkausten tutkiminen on tärkeää, sillä ilmiö esiintyy globaalisti ja sen vaikutus kantaa Suomeen muuttaen kouluväkivallan kenttää huomattavasti sekä luoden pelon ilmapiiriä niin oppilaiden kuin opettajienkin arkeen (Luoma, 2012, s. 62). Tämä tutkielma pyrkii ymmärtämään koulu-uhkausilmiötä syvällisemmin. Ilmiön tutkiminen on tärkeää, jotta tekojen selityksiä ja tekojen aiheuttamia viranomaistoimien kustannuksia voitaisiin ymmärtää paremmin sekä uhkaajille ja uhreille koituvia haittoja voitaisiin vähentää (Kivivuori ym. 2018, s. 23–26).

Koulu-uhkauksia on tutkittu jonkin verran Suomessa etenkin Jokelan (2007) ja Kauhajoen (2008) kouluampumistapausten jälkeen, mutta tutkimusten painopisteenä on ollut online- ja offline-uhkaajien eroavaisuudet (Lindberg, Oksanen, Sailas & Kaltiala-Heino, 2012a), koulujen turvallisuuskulttuurin kehittäminen (Lindholm, 2015; Luoma, 2012), eri uhkaajien esittämien uhkausten vakavuuden arviointi (Oksanen ym. 2015; Turunen, 2019) sekä koulu-uhkauksissa mahdollisesti esiintyvät kouluampumisten tyypilliset piirteet (Hämäläinen, 2014). Aiemmissa tutkimuksissa ei kuitenkaan ole juurikaan tutkittu koulu-uhkaajien esittämiä selityksiä teoilleen. Lähinnä Holkerin (2013) tutkimus on käsitellyt koulu-uhkaajien motiiveja ja niiden selittämistä neutralisaatioteorian kautta. Tutkimuksessa todettiin, että huumori, vitsit ja suuttumus sekä ajattelemattomuus olivat tyypillisimpiä nuorten koulu-uhkaajien neutralisointikeinoja. Holkerin (2013, s. 69–72) tutkimuksen mukaan koulu-uhkaajien yleisimpänä

neutralisaationa oli vastuun kieltäminen, jota tukee myös Kivivuoren (2013, s. 228) näkemys yleisimmästä neutralisaation muodosta.

Tämä tutkielma pyrkii muodostamaan aiempia tutkimuksia laajemman kuvan koulu-uhkauksista tarkastelemalla Suomessa vuosina 2013–2018 esitutkintaan johtaneita koulu-uhkauksia. Laajemman aineiston avulla voidaan tarkastella miten uhkaajan sukupuoli vaikuttaa hänen käyttämiinsä neutralisaatioihin, sekä poikkeavatko verkkoympäristössä tehtyjen uhkausten neutralisaatiot kasvatusten tehdyistä uhkauksista. Vaikka koulu-uhkauksia koskevaa tutkimusta on Suomessa verrattain vähän, on kuitenkin tärkeää ymmärtää ja seurata ilmiön kehittymistä ja tarkastella mahdollista ajallista muutosta. Tämän tutkimuksen avulla saadaankin tietoa siitä, ovatko koulu-uhkaajien yleisimmin esittämät neutralisaatiot pysyneet muuttumattomina ajan kuluessa.

2 Teoria, tutkimuksen tausta ja tutkimuskysymykset

Tässä luvussa esittelen ensin teoreettisen viitekehyksen. Sen jälkeen käsittelen koulu-uhkausten aihealueeseen liittyvää aiempaa sekä kansainvälistä että Suomessa tehtyä tutkimusta. Lopuksi esittelen tutkimuskysymykset.

2.1 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Tässä alaluvussa käsittelen eri teorioita, jotka voivat tarjota selityksiä koulu-uhkauksille. Ensimmäiseksi esittelen koulu-uhkausten kontekstia kohdennetun väkivallan näkökulmasta. Sen jälkeen siirryn käsittelemään kriminologista oppimisteoriaa ja neutralisaatioteoriaa, jotka luovat tämän tutkielman teoreettisen viitekehyksen. Lopuksi pohdin neutralisaatioteorian soveltuvuutta ja kausaliiteettikysymystä.

2.1.1 Kohdennetun väkivallan käsitteen ja näkökulmien suhde koulu-uhkauksiin

O'Toole (2000, s. 6) on määritellyt uhkauksen ”ilmaisuna, jonka tarkoituksena on vahingoittaa tai käyttäytyä väkivaltaisesti toista yksilöä, hänen ympäristöään tai omaisuutta kohtaan”. Täten koulu-uhkaus voidaan nähdä ilmaisuna potentiaalisesta väkivaltaisesta teosta. Luoma (2012, s. 26) on puolestaan määritellyt koulu-uhkauksen

sellaisena uhkauksena, ”-- jonka kohteena on koulu tai oppilaitos. Uhattuna voivat tuolloin olla niin oppilaat, opettajat ja koulun muu henkilökunta kuin koulurakennuskin.” Tässä tutkielmassa koulu-uhkauksilla tarkoitetaan uhkausta väkivaltaisen teon toteuttamisesta, jonka alle 30-vuotias tekijä on esittänyt tarkoin valittua kohdetta eli oppilasta tai oppilaita, koulun henkilökuntaa tai koulurakennusta kohtaan. Warren, Mullen ja McEwanin (2014) mukaan uhkauksia voi olla monenlaisia, esimerkiksi impulsiivisia huudahduksia, tarkkaan harkittuja sanoja, symbolisia ilmaisuja, piilotettuja sanomia tai merkityksellisiä viestejä. Kaikkia uhkauksia ei välttämättä ole tarkoitettu toteutettaviksi, mutta ne voivat silti aiheuttaa ahdistusta ja pelkoa uhkauksen kohteessa. (Mts. 18–20.)

Koulu-uhkaukset voidaan ymmärtää osana kohdentuneen väkivallan prosessia, jossa tekijä tai tekijät uhkaavat toteuttaa väkivallan teon valitsemassaan kohteessa (Hynninen & Stenberg, 2013, s. 14). Hynnisen ja Stenbergin (2013) mukaan kohdennetun väkivallan kohteena voi olla joko henkilö tai henkilöitä tai jokin fyysinen rakennus tai instituutio (mts. 14). Täten uhkaus väkivallan toteuttamisesta koulussa, henkilöä tai henkilöitä tai koulurakennusta kohtaan voidaan käsittää kohdennettuna väkivallan uhkana. Tässä tutkielmassa rajataan koulurakennuksen ulkopuolella tapahtuvat tapaukset tutkimuksen ulkopuolelle. Tutkielma keskittyy tarkastelemaan koulu-uhkauksia toiminnan ja sen merkitysten perspektiivistä, sillä koulu-uhkauksen esittämistä voidaan pitää tiedostettuna ja tavoitteellisena käyttäytymisenä (Kivivuori ym. 2018, s. 27–28). Kivivuoren ym. (2018, s. 28) mukaan toimija voi antaa toiminnalleen merkityksiä omien käsitysten pohjalta, jotka voivat viitata menneisyyteen tai käyttäytymisen tavoitteisiin. Toiminnalle annetut merkitykset ovat sidoksissa myös itse tiedostettuihin motiiveihin. (Mts., 28.) Koulu-uhkaajien neutralisaatiot voidaan nähdä toimijoiden omina käsityksinä motiiveistaan.

Fein ja Vossekuil (1997) ovat esittäneet kohdennetun väkivallan määritelmäksi ”tarkoituksellisen teon, jossa joko tiedetty tai vielä tuntematon tekijä valitsee ennakkoon tietyn kohteen väkivaltaiselle teolle” (ref. Hynninen & Stenberg, 2013, s. 14). Hynnisen ja Stenbergin (2013) mukaan kohdennettu väkivalta lukeutuu tyypillisesti instrumentaalisen aggression piiriin, sillä se ei ole impulsiivista vaan tarkoin suunniteltua ja tahallista. Sen tyyppinä voi esiintyä muun muassa massamurhat tai kouluampumiset. Kohdennetun väkivallan prosessin aikana tekijä käyttäytyy tietyn motiivin tai

tarkoituksen pohjalta kokien teon ratkaisuna ongelmiinsa ja suunnitellen tarkasti toimintaansa sekä valmistellen tarkasti väkivaltaista tekoa. (Mts. 14–15.) Edellä mainitut kohdennetun väkivallan näkökulmat ovat tärkeitä tämän tutkielman kannalta, sillä koulu-uhkaukset kohdistuvat usein ennalta valittuun henkilöön tai henkilöihin taikka koulurakennukseen, kuten jo edellä mainitsin.

Daniels ja Pagen (2013) mukaan kouluampumiset ja ampumisella uhkaaminen sisältävät samankaltaisia piirteitä, vaikka uhkaukset ovat harvoin johtaneet teon toteuttamiseen (mts. 428). Luoman (2012) mukaan koulu-uhkaukset voidaan nähdä tavallaan koulusurmien ”alalajina” (mts. 45). Osa koulu-uhkaajista esittää suoranaisia uhkauksia uudesta kouluampumisesta tai koulusurmasta (Simola, 2015, s. 33–35). Tämän tutkielman kontekstissa *kohdennetun väkivallan* käsite soveltuu enemmän instrumentaalista aggressiota ilmentävien uhkausten ja niihin liittyvien neutralisaatioiden ymmärtämiseen, eli toisin sanoen vakavampien uhkaustapausten ymmärtämiseen. On kuitenkin tärkeää huomioida, että tämän tutkielman tavoite ei ole arvioida uhkausten tyyppejä sinällään vaan keskittyä neutralisaatioiden rooliin.

2.1.2 Kriminologinen oppimisteoria ja perustelut teorian valinnalle

Kivivuoren (2013) mukaan yksilöt voivat oppia erilaisia tapoja määritellä rikokset sallituiksi, ja koulu-uhkaajien neutralisaatiot ovat juuri tämänkaltaisia perustelutapoja uhkauksille. Lisäksi rikostekniikoita on mahdollista oppia: esimerkiksi verkossa voi oppia ”uhkaamisen” tekniikoita. (Mts. 224–227.) Tämän lisäksi on mielenkiintoista pohtia, voiko neutralisaatioista ”oppia pois”. Tätä pohditaan tarkemmin luvussa 5.

Oppimisteoria pohjautuu kriminologiassa kahteen eri näkökulmaan, joista ensimmäinen on eriyttävän oppimisaltistumisen teoria (*differential association theory*), jonka kehittäjä on Edwin Sutherland (1978). Sen mukaan rikoskäyttäytyminen opitaan ryhmissä olemalla vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Oppimiseen voivat vaikuttaa myös muualta tulevat vaikutteet (Sutherland & Cressey, 1978, s. 80–83) Sutherlandin oppimisteorian mukaan rikostekniikoita opitaan lähinnä vertaisryhmältä tai esimerkiksi Internetistä tai mediasta. Tämän lisäksi muilta voidaan oppia rikoksille suotuisia määritelmiä, kuten motiiveja tai perustelutapoja. (Mts. 80–83.)

Sutherlandin oppimisteorian pääajatuksena on, että tekijä oppii enemmän rikoksille suotuisia määritelmiä kuin kielteisiä määritelmiä, jolloin yksilö saattaa altistua tekemään rikoksia enemmän oppiessaan tulkitsemaan tilanteita lähinnä rikosten näkökulmasta. Rikosalttiuden kasvuun vaikuttaa se, kuinka toistuvasti, pitkään, nuorena ja kenen vaikutuksesta suotuisille määritelmille altistutaan (Kivivuori, 2013, s. 224.) Toisin sanoen, yksilö saattaa antaa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tietynlaisia merkityksiä asioille, jotka vaikuttavat siihen, miten yksilö näkee rikokset mahdollisina toimintatapoina ja saattaa siten tehdä rikoksia. Valitettavasti eriyttävän oppimisaltistumisen teoria ei ota huomioon yksilökohtaisia taipumuksia, minkä vuoksi sitä onkin kritisoitu paljon. (Mts. 225.)

Toinen oppimisteoria on Ronald Akersin (2000) kehittämä yleinen kriminologinen oppimisteoria, jonka mukaan eriyttävän oppimisaltistumisen kautta voidaan altistua normatiivisille määritelmille, jotka ovat joko rikollisuudelle tai lainkuuliaisuudelle suotuisia. Niiden oppiminen tapahtuu ryhmässä palkintojen ja rangaistusten kautta. Rikollista toimintaa opitaan yleensä läheisiltä ja vertaisryhmiltä sekä muista lähteistä, kuten Internetistä. Lisäksi teorian mukaan yksilö antaa rikollisuudelle suotuisia määritelmiä toiminnalleen muun muassa rationalisoinnin tai moraalisten uskomustensa kautta. Niiden avulla yksilö määrittelee tekonsa joko oikeutetuksi tai ei-sallituksi. Neutralisaatiot ovat tämänkaltaisten perusteluiden erityistyyppisiä (Kivivuori, 2013, s. 225–226.) Käsittelen niitä tarkemmin neutralisaatioteorian yhteydessä.

Edellä esitetyssä kriminologisessa oppimisteoriassa palkinnot ja rangaistukset ovat merkityksellisessä roolissa, sillä ne toimivat rikollisen käyttäytymisen oppimismekanismeina. Palkinnot tai rangaistukset saattavat seurata rikollista käyttäytymistä tai yksilö voi enteillä niitä positiivisen ja negatiivisen vahvistamisen kautta. Mikäli rikoksella on palkitsevia seuraamuksia, niin yksilö saattaa jatkaa rikollista käyttäytymistään. Palkinnot voivat toimia positiivisina vahvistajina konkreettisesti muodossa, esimerkiksi rahana, tai vähemmän konkreettisesti, kuten sosiaalisena hyväksyntänä tai mielihyvinä. Rankaisevat seuraamukset puolestaan toimivat negatiivisina vahvistajina ja voivat saada yksilön välttämään rikollista käyttäytymistä. Sosiaalisella kanssakäymisellä on tärkeä rooli vahvistamisessa ja oppimisessa. Teorian mukaan oppimista voi tapahtua myös matkimisen kautta, kun tekijä jäljittelee toisen henkilön käytöstä, esimerkiksi nähtyään sosiaalisessa mediassa malleja. Oppimisteoria

on koettu hyväksi selittämään etenkin nuorten rikollisuuden syitä (Kivivuori, 2013, s. 226–227.), jonka vuoksi se valikoituikin tähän tutkielmaan. Seuraavaksi siirryn käsittelemään kriminologista neutralisaatioteoriaa tarkemmin.

2.1.3 Neutralisaatioteoria

Tämä tutkimus hyödyntää tärkeimpänä teoreettisena viitekehyksenä kriminologista neutralisaatioteoriaa, jonka klassisen muodon tunnetut kehittäjät ovat Sykes ja Matza (1957). Neutralisaatioteoria konkretisoi tarkemmin yleistä kriminologista oppimisteoriaa sen yhtenä alaosana. Lisäksi tämä tutkielma hyödyntää Kaptein ja van Helvoortin (2018) kehittämää neutralisaatiomallia.

Klassinen neutralisaatioteoria

Sykesin ja Matzan (1957) teoreettinen näkökulma on saanut tukea muilta tutkijoilta, kuten Robert Agnewlta (1994) hänen empiirisen tutkimuksen tulosten kautta (mts. 573–574). Kyseinen Sykesin ja Matzan (1957) klassinen neutralisaatioteoria sisältää viisi neutralisaation selittelytapaa, joita rikolliset käyttävät selittäessään, miksi jokin teko on heidän mielestään oikeutettu tai hyväksyttävää tietyssä tilanteessa. Normirikkomuksia voidaan pitää hyväksyttävinä tiettyinä hetkinä, kunhan yksilön aikomus ei ole paha – esimerkiksi varastamista silloin, kun henkilön on saatava syötävää. (Mts. 666–667.) Yksilö voi siis perustella itselleen ja muille, miten tapahtunut on hyväksyttävää tietyssä tilanteessa, vaikka hän saattaakin samalla tiedostaa, että teko voi olla tuomittavaa toisenlaisissa olosuhteissa (Kivivuori, 2013, s. 228).

Neutralisaatioteorian mukaan rikkeiden tai rikosten tekijä ei koe yhteiskunnan vallitsevia normeja päinvastaisina omille sisäisille arvoilleen tai normeilleen, vaan lähinnä sosiaalinen kontrolli menettää merkityksensä rike- tai rikoskäytöksen estäjänä. Täten yksilö kokee olevansa vapaa toimimaan poikkeavalla tavalla vahingoittamatta ”omakuvaansa”. Neutralisaatiotavat opitaan, ja silti ajatellaan, että noudatetaan enimmäkseen yhteiskunnan arvoja ja normeja. Ei siis ajatella, että yhteiskunnan normit olisivat vääriä, vaan opitaan neutralisoimaan tapahtunutta. (Sykes & Matza, 1957, s. 667.) Toisin sanoen, tekijä oppii rikollisuudelle suotuisia määritelmiä, jotta hän voi ylittää tekokynnyksen tai säilyttää ”kasvonsa” teon jälkeen (Kivivuori, 2013, s. 228).

Tämä tutkielma hyödyntää Kivivuoren (2013) käyttämiä käännöksiä klassisista neutralisaatioista, jotka ovat: ”vastuun kieltäminen, uhrin kieltäminen, vahingon kieltäminen, vetoaminen korkeampiin periaatteeseen ja tuomitsijoiden tuomitseminen” (mts. 228–230). Sykesin ja Matzan (1957) mukaan neutralisaatioteoriassa vastuun kieltämisellä tarkoitetaan sitä, että tekijä ei tarkoittanut uhkaamaansa tekoa, vaan se oli vahinko, jonka vuoksi hän ei ole vastuussa teostaan (mts. 667). Tekijä saattaa lisäksi selittää, että teko ei ollut hänen syynsä, vaan oikeastaan muut pakottivat tai houkuttelivat tekemään niin, tai tekijä oli vailla ymmärrystä esimerkiksi humalatilansa tai sairautensa vuoksi (Kivivuori, 2013, s. 228–229). Yksilön ulkopuoliset vaikuttimet vaikuttavat siten hänen toimintaansa ilman, että hän pystyy kontrolloimaan niitä. Yksilö kokee, että hän ei pysty vaikuttamaan siihen, miten hän joutuu auttamattomasti tiettyyn tilanteeseen, eikä siten näe itseään toimijana vaan lähinnä toiminnan kohteena. (Sykes & Matza, 1957, s. 667.)

Uhrin kieltämisessä voidaan ajatella uhrin ansainneen teon, esimerkiksi jos hänet koetaan moraalittomana tai jos uhri ei tekijän mielestä ansaitse ”uhri”-statusta. Tekijä ei kiellä vastuutaan tai aiheuttamaansa vahinkoa vaan kokee, että teko on oikein olosuhteisiin nähden kyseisen uhrin tai uhrien osalta. (Kivivuori, 2013, s. 229–230; Sykes & Matza, 1957, s. 668.) Siten teko voidaan mieltää sallittuna kostona, sillä uhri nähdään väärintekijänä ja rangaistuksensa ansaitsevana. Yksilö kokee toimintansa oikeana, vaikka menetelmät olisivatkin väärät. Teolla on tekijälle sopiva kohde. Lisäksi tekijä voi tulkita, että teolta puuttuu fyysinen uhri tai nähdä uhrin hyvin epämääräisenä tai uhria ei tiedosteta lainkaan. (Sykes & Matza, 1957, s. 668.) Sykesin ja Matzan (1957) mukaan kyseinen uhrin ”määrittelemättömyys” voi vaikuttaa tekokynnyksen ylittämiseen (mts. 668). Tätä neutralisaatiota voidaan siten käyttää ennen kuin ryhdytään toimeen, ja se saattaa toimia rikoksen kausaalisenä syynä.

Vahingon kieltäminen neutralisoi tapahtuneen vahingon asteen selittäen esimerkiksi, että mitään suurta vahinkoa tai harmia ei edes aiheutunut. Tekijä saattaa perustella tekoaan sillä, että kukaan ei oikeasti loukkaantunut teon vuoksi tai vakuutus korvaa vahingon. (Kivivuori, 2013, s. 229; Sykes & Matza, 1957, s. 667.) Esimerkiksi vandalismin tapauksessa tekijä voi ajatella, että kohteella on varaa korjauttaa vahingot, tai autovarkauden tapahtuessa voidaan perustella, miten auto otettiin vain lainaksi, eikä siitä

syntynyt mitään vahinkoa (Sykes & Matza, 1957, s. 667). Sykes ja Matza (1957) ovat esittäneet, miten yhteiskunnan salliessa joitakin poikkeavia käytösmalleja, kuten pilojen tekemistä tai lintsamista, on ymmärrettävää, miten yksilö saattaa perustella normirikkomuksensa sillä, että hän vain laajentaa teollaan yleisiä hyväksyttäviä toimintamuotoja. Siitähän ei seuraa yksilön mielestä mitään todellista vahinkoa. (Mts. 668.)

Vetoaminen korkeampiin periaatteisiin selittää, miten tekijä ei tehnyt tekoa itsensä vuoksi, vaan jokin muu motiivi toimi taustalla, esimerkiksi poliittiset, aatteelliset tai uskonnolliset päämäärät (Kivivuori, 2013, s. 230–231; Sykes & Matza, 1957, s. 669). Sykesin ja Matzan (1957) mukaan yksilö käyttäytyy poikkeavalla tavalla, koska hänelle tärkeä pienempi ryhmä, esimerkiksi perheenjäsen, ystävä tai jengi, odottaa hänen toimivan niin. Hän kohtaa moraalisen dilemman oman läheisjoukon ja laajemman yhteiskunnan normien noudattamisen välillä ja ratkaisee dilemman pysyen uskollisena läheisjoukolleen, jopa sen vaatiessa rikollista käyttäytymistä. Yksilö ei hylkää yleisiä yhteiskunnallisia normeja, mutta perustelee valintansa itselleen uskollisuutensa kautta, sillä rooli läheisjoukon jäsenenä on tärkeämpi kuin ”kuuliaisena kansalaisena”. (Mts. 669.) Sykes & Matza (1957) ovat esittäneet, että tämän neutralisaatiotavan tarkoituksena on haastaa yhteiskunnan vallitsevia normeja laajentamalla ajatusmalleja. Korkeampiin periaatteisiin vetoaminen voi heidän mukaansa johdattaa rikoskynnyksen ylittämiseen ja toimia siten kausaalisenä syynä teolle. (Mts. 669.)

Tuomitsijoiden tuomitsemisella tarkoitetaan sitä, että teko katsotaan ansaituksi, sillä tuomitsijat ovat aiheuttaneet harmia tai ovat itse tekopyhiä. Oman käytöksen vääräys katoaa muiden ihmisten tekojen taakse, sillä yleinen moraali koetaan alhaisena ja oma toiminta tavallisena. (Kivivuori, 2013, s. 230; Sykes & Matza, 1957, s. 668.) Siten huomio kohdistuu tuomitsijoiden motiiveihin ja käytökseen, jotka tekijä näkee tekopyhinä tai halveksittavina. Yhteiskunnan normien noudattaminen saattaa menettää merkitystään yhä enemmän, mikäli kyynisyys kasvaa niitä henkilöitä kohtaan, joiden tehtävänä on huolehtia kyseisten normien noudattamisesta. Keskitytään siis lähinnä tuomitsijoiden reaktioihin, eikä niinkään omiin tekoihin. (Sykes & Matza, 1957, s. 668.)

Uudet neutralisaatiotavat

Kivivuori (2013) on esittänyt klassisten neutralisaatioiden lisäksi uusia perustelutapoja, kuten sen, miten *modernin ymmärrysretoriikan* pohjalta voidaan nuorten rikollisuuden perustelutavat nähdä murrosiän tavanomaisina ilmiöinä. Sääntöjen rikkominen on ikään kuin ”luovaa” toimintaa, jossa yksilö voi toteuttaa itseään vastustaessaan aikuisten asettamia normeja. Toisena uutena perustelutapana Kivivuori (2013) on esittänyt ”*tekojen kieli* -tulkintakehyksen”, jonka mukaan nuori signaloi lainrikkomisella omaa huonoa oloaan ikään kuin ”häätähuutona”. (Mts. 232.) Kivivuoren (2013) mukaan nuori pyrkii siten saamaan ongelmiinsa apua aikuisilta ja perustelee rikollista käyttäytymistään *tekojen kielellä*. Lisäksi nämä perustelutavat kuvastavat yleisen kulttuurin roolia siinä, miten nuoret saattavat omaksua siitä erilaisia vaikutteita elämäänsä. Perustelutavat kuvastavat siten heidän kulttuurista ympäristöään. (Mts. 232–233.) Edellä esitettyjen perustelutapojen lisäksi pohdin etenkin sitä, esiintykö aineistossani Kivivuoren uusia perustelutapoja tai muita aiemmassa tutkimuksessa esiintymättömiä perustelutapoja.

Kaptein & van Helvoortin neutralisaatiomalli

Kaptein ja van Helvoort (2018) ovat kehittäneet systemaattisen kirjallisuuskatsauksensa pohjalta neutralisaatiomallin, joka koostuu kahdesta yläkategoriasta: rikekäytöksen kieltäminen (A) tai vastuun kieltäminen (B). Nämä yläkategoriat jakautuvat molemmat kahteen pääkategoriaan, joista faktojen vääristäminen (*distorting the facts*) ja normin kieltäminen (*negating the norm*) kuuluvat rikekäytöksen kieltämisen (A) alle. Vastuun kieltämisen (B) alle kuuluvat puolestaan olosuhteiden syyttäminen (*blaming the circumstances*) ja itsensä taakse piiloutuminen (*hiding behind oneself*). Nämä neljä pääkategoriaa jakautuvat kolmeen eri tekniikkaan, ja jokainen niistä jakautuu viiteen eri alatekniikkaan. (Mts. 3–6., ks. myös liite 1.)

Rikekäytöksen kieltämisen (A) alla olevista pääkategorioista faktojen vääristämisellä tarkoitetaan sitä, miten tekijä ”rakentaa” omanlaisensa kuvauksen teosta ja sen olosuhteista välttääkseen normirikkomuksen itsensä tai muiden silmissä. Tämän faktojen vääristämisen alle kuuluvat tekniikat ovat nyanssien antaminen (*nuancing facts*), faktojen kieltäminen (*denying the facts*) ja uusien faktojen keksiminen (*inventing new facts*). Normin kieltämisen taustalla on puolestaan ajatus tilanteeseen soveltuvan normin

kumoamisesta. Normin kieltäminen voi tapahtua vähentämällä normin merkittävyyttä (*reducing norms to facts*), vetoamalla toiseen normiin (*appealing to another norm*) tai normirikkomuksen suhteuttamisella (*relativizing the norm violation*). (Kaptein & van Helvoort, 2018, s. 5, 9–10.)

Kaptein ja van Helvoortin (2018) mukaan vastuun kieltämisen (B) alla olevia pääkategorioita, olosuhteiden syyttäminen ja itsensä taakse piiloutuminen, käytetään, kun tekijä neutralisoi vastuunsa teostaan joko vähäiseksi tai olemattomaksi, vaikka ymmärtääkin tehneensä väärin (mts. 13. –16). Sykes ja Matza (1957) kutsuivat tätä juurikin vastuun kieltämiseksi (*denial of responsibility*). Kaptein ja van Helvoortin (2018) mukaan olosuhteita syyttämällä tekijä ulkoistaa syyllisyytensä olosuhteiden piiriin. Tekijä syyttää, että olosuhteet tarjoavat vähäisiä vaihtoehtoja (*blaming the limited options*), rajoittavat tekijän roolia (*blaming the limited role*) tai rajoittavat vaihtoehtoja, jotka uhkaavat autonomiaa ja painostavat tai houkuttelevat toimimaan väärin (*blaming the limited choice*). (Mts. 13–16.) Itsensä taakse piiloutuessaan tekijä kokee, että hän ei ole itse vastuussa omasta teostaan, koska ei voinut kontrolloida itseään tai se ei ollut hänen ”todellinen minä”. Piiloutuessaan itsensä taakse tekijä saattaa väittää, että hän ei tiennyt tarpeeksi (*hiding behind imperfect knowledge*), ei kykenisi tekoon (*hiding behind imperfect capabilities*) tai ei aikoisi tehdä mitään (*hiding behind imperfect intentions*). (Mts., 2018, 17–20.)

Kaptein ja van Helvoort (2018) ovat esittäneet, että heidän neutralisaatiomallin ideana on tarkastella, miten neutralisaatioita käytetään edeten eri kategorioista ja tekniikoista aina mahdollisiin alatekniikoihin asti, pyrkien välttämään syyllisyyden myöntämistä. Neutralisaatiomallin numerot kuvaavat sitä, että mitä suuremmaksi numero kasvaa, niin sitä vaikeampaa tekijän on neutralisoida tekoaan. Mallin tarkoituksena on toteuttaa tulevaisuudessa yhdenmukaisempaa tutkimusta tarjoamalla useampia neutralisaatiotekniikoita ja alatekniikoita, joiden kautta voidaan välttää päällekkäisten neutralisaatiotekniikoiden valitsemista. (Mts. 3, 5). Tarkoitukseni on hyödyntää tätä neutralisaatiomallia tutkielmani analyysissä tarkastelemalla, tarjoaako se uudenlaisia neutralisaatioita klassisten neutralisaatioiden rinnalle.

Koulu-uhkauksia ja uhkaajien motiiveja voidaan selittää hyvin neutralisaatioteorian pohjalta, koska tekijät saattavat, joko ennen uhkausta tai uhkauksen jälkeen, esittää itselleen erilaisia syitä, mitkä johtivat tekoon (Kivivuori, 2013, s. 238). Kivivuori (2013, s. 228) on esittänyt vastuun kieltämisen olevan yleisin neutralisaatio, jota tukee myös Holkerin (2013) tutkimuksen tulokset koulu-uhkauksista ja uhkaajien käyttämistä neutralisaatioista. Täten kriminologinen neutralisaatioteoria sopii koulu-uhkaajien selitysten ymmärtämisen välineeksi myös tässä tutkielmassa. Tämä tutkimus tarjoaa mielenkiintoisen tavan tarkastella neutralisaatioteorian tarjoamia selityksiä ja sitä, miten ne mahdollisesti eroavat aiemmista tutkimuksista, pohtien, onko vastuun kieltäminen yleisin selittelytapa myös laajemman aineiston pohjalta tehdyssä tarkastelussa. Tätä pohditaan tarkemmin tutkielman analyysiosiossa luvussa 4.

Kriminologinen oppimisteoria ja neutralisaatioteoria ovat alun perin kausaalisia, joten niitä käytettäessä on hyvä ottaa aina kantaa kausaaliteettiin (Kivivuori, 2013, s. 237–238). Tässä tutkielmassa kausaaliteettia ei voida todeta definitiivisesti, sillä tutkielma pohjautuu teorialähtöiseen esitutkintapöytäkirjojen sisällönanalyysiin, eikä kausaalisuhdetta voida varmistaa todeksi. Siitä huolimatta uskon, että joissain tilanteissa tekijän neutralisaatiot voivat potentiaalisesti lisätä riskiä uhkauskäytöksestä tai jopa tekokynnyksen ylittämisestä uhatun teon osalta. Pohdin tätä kausaaliteettia tarkemmin johtopäätöksissä.

2.2 Aiempi koulu-uhkauksia käsittelevä tutkimus

Tässä luvussa esittelen aiempaa koulu-uhkauksia käsittelevää tutkimusta. Ensin tuon esille joitakin kansainvälisiä tutkimuksia, joita on julkaistu vuodesta 2000 lähtien. Lopuksi esittelen Suomessa tehtyjä koulu-uhkausten kontekstiin liittyviä tutkimuksia.

Pyrin systemaattiseen tiedonkeruuseen suorittaessani katsausta aiemmasta tutkimuksesta. Hyödynsin katsauksessa Google Scholar -, EBSCOhost-, Wiley Online Library - ja Taylor & Francis Online -hakukoneita. Käytin hakusanoina ”school threat + violence” (334 148), ”targeted violence + schools” (170 171), ”school threats + neutralization” (22 708), ”koulu uhkaus” (10 500), sekä ”kohdennettu väkivalta” (6 680), jotka tuottivat yhteensä 544 207 raakaosumaa. Raakaosumissa voi olla päällekkäisyyksiä eri

hakukoneiden kesken, ja suomenkieliset hakusanat tuottivat tuloksia ainoastaan Google Scholar -hakukoneessa. Keskityin pääasiallisesti vuodesta 2000 lähtien julkaistuihin vertaisarvioituihin tutkimuksiin, jotka käsittelivät uhkauksia kouluväkivallan kontekstissa. Katsaus ei siten ole täysin systemaattinen, vaan keskittyy lähinnä tutkielmani kannalta relevantteihin tutkimuksiin. Lähdekirjallisuuden keräsin yllä mainittuja hakusanoja käyttäen. Lisäksi sain poliisin asiantuntijalta suosituslistauksen kirjallisuudesta, jota hyödynsin tämän tutkielman luvuissa 4 ja 5 sen mukaan, mikä kirjallisuudesta osoittautui hyödylliseksi suhteessa tutkimukseni aiheeseen (ks. Liite 2).

2.2.1 Kansainvälinen tutkimus

Kouluväkivaltaa ja siihen liittyviä kouluihin kohdistuvia uhkauksia on tutkittu kansainvälisesti viime vuosina lähinnä uhkaajien tai mahdollisten koulusurmaajien henkilökuvien (esim. Ferguson, Coulson & Barnett, 2011), riskitekijöiden ja varoitusmerkkien (esim. Bondü & Scheithauer, 2014; Meloy, Hoffmann, Guldiman & James, 2011; Ttofi, Farrington & Lösel, 2012) sekä uhkausten arvioinnin (esim. Burnette, Huang, Maeng & Cornell, 2018; Daniels, 2002; Meloy & O'Toole, 2011; O'Toole, 2000) näkökulmista. Lisäksi tutkimuksia on tehty interventioden ja kouluturvallisuuden (esim. Fein, Vossekuil, Pollack, Borum, Modzeleski & Reddy, 2002; Lenhardt, Graham & Farrell, 2018), estettyjen kohdennettujen kouluväkivaltatapausten (esim. Stallings & Hall, 2019) ja kuolemaan johtaneen kouluväkivallan typologian (esim. Thodelius & Sandén, 2019) perspektiiveistä.

Suuri osa aiemmasta kansainvälisestä väkivallalla uhkaamisen tutkimuksesta koulumaailman kontekstissa pohjautuu Yhdysvalloissa ja Saksassa tehtyihin tutkimuksiin. Lisäksi aiempi kansainvälinen tutkimus on keskittynyt pitkälti koulusurmia ympäröiviin näkökulmiin uhkausten potentiaalisen ennaltaehkäisyyn tai uhkausten ja uhkaajien arvioinnin osalta. Koulu-uhkauksia ei siis ole kansainvälisellä kentällä tutkittu niinkään tekijöiden omien perusteluiden tai neutralisaatioteorian näkökulmista. Neutralisaatioteoriaa on kuitenkin hyödynnetty rikollisuuden tutkimuksessa, muutamana esimerkkinä siitä on kyberrasismi (Vysotsky & McCarthy, 2017) ja katugraffiteihin (Vasquez & Vieraitis, 2016) liittyvä viimeaikainen tutkimus. Esimerkiksi Vysotsky ja McCarthy (2017) ovat todenneet, että neutralisaatioita voidaan käyttää oikeuttamaan tietynlaisia rasistisia ideologioita, joiden mukaan ”valkoiset” nähdään parempina kuin

”ei-valkoihoiset” kieltämällä heidän ihmisyyden, heidän asemansa uhreina, vahinko heitä kohtaan tai vastuu teoista. Neutralisaatioiden avulla saavutetaan siten näkemys ”valkoihoisten” lajin paremmuudesta, joka edesauttaa heidän ideologian hyväksymisessä, ja sitä puoltavat argumentit hyväksytään moraalisesti oikeina. (Mts. 457–458.)

Nuorten väkivaltakäytöksen piirteitä

Ferguson ym. (2011) mukaan yleisen nuorten väkivaltakäytöksen taustalla voi olla samankaltaisia tekijöitä kuin sitä harvinaisempien koulusurmaajien väkivaltakäytöksen taustalla, vaikka nuorten väkivaltakäytös edustaisikin lähinnä tavanomaisempaa nuorisorikollisuutta, jolle on tyypillistä ”vähäisempi” väkivalta. Tämänkaltaisia taustatekijöitä voivat olla esimerkiksi masennus tai antisosiaaliset persoonallisuuspiirteet. Ferguson ym. (2011) huomauttavat kuitenkin, että nuorten tekemä kouluväkivalta on lähtöisin yksilön sisästä, joten yksilöiden väliset erot väkivaltakäytöksessä ovat suuria. (Mts. 150–152.). He ovatkin todenneet, miten tärkeää on olla yleistämättä koulusurmaajia muihin väkivalta-alttiisiin nuoriin, sillä koulusurmat ovat hyvin harvinaisia ja tekijät ovat erittäin heterogeeninen ryhmä, joiden yksilökohtaiset erot ovat perin suuret (mts. 152).

Koulu-uhkausten arviointi ja mahdolliset interventiot

Merkittävä aihetta käsittelevä tutkimus on O’Toolen (2000) tutkimus koulu-uhkauksista ja niiden arvioinnista. Se korostaa, miten tärkeää on ymmärtää, miksi joku nuori tekee äärimmäisen väkivaltaisen teon kouluaan tai muita oppilaita tai koulun henkilökuntaa kohtaan. O’Toole (2000) on käsitellyt koulu-uhkausten ja koulu-uhkaajien arviointimethodia ja esittänyt erilaisia keinoja puuttua uhkauksiin. O’Toole (2000) on kuitenkin huomauttanut, että uhkaukset ja uhkaajat ovat hyvinkin erilaisia, eikä uhkauksia pysty ennustamaan edes tarkistuslistan tai ominaispiirrelistauksen avulla tai tietynlaista mahdollisen koulusurmaajan ”profiilia” rakentaen, vaan kaikki tapaukset ja tekijät tulee arvioida erikseen. (Mts. 8–9, 17.) Väkivalta ei tapahdu hetkessä vaan pikkuhiljaa kehittyen ja jättäen pieniä ”jälkiä” matkalle, kuten fantasioita, keskusteluja, kirjoituksia tai uhkauksia (mts. 14, 40). O’Toolen (2000) mukaan yksilön käytöstä muovaavat yksilötekijöiden lisäksi myös erilaiset taustatekijät ja kokemukset, joten jokin piirre tai ominaisuus ei ole yksistään ratkaiseva tekijä. Toisaalta tietty tekijä tai toiminta voi ilmaista ”varoituksena” muutosta yksilön ajattelussa tai käytöksessä, ja mahdollisen uhan

kehittymistä tulee tarkastella tarpeen niin vaatiessa. (Mts. 11.) O'Toole (2000) on korostanut, että on tärkeää arvioida uhkauksen lisäksi yksilön valmiuksia tai motivaatiota toteuttaa uhkaus (mts., 12).

O'Toole (2000) painottaa tutkimuksessaan uhkausten erilaisuuden lisäksi sitä, että suurin osa niistä ei toteudu koskaan. O'Toolen (2000) mukaan uhkauksien taustalla voi olla useita eri syitä, esimerkiksi huomion hakeminen, pelottelu, ahdistuksen purkaminen tai vallan tunteen tavoittelu. Uhkausten takana olevien syiden ymmärtäminen on O'Toolen (2000) mukaan ilmeisen tärkeää uhkauksen arvioinnin kannalta, ja vaikka syitä onkin mahdotonta tietää varmuudella, niin pienikin ymmärrys voi lisätä tietoa uhkaajan taustalla vaikuttavista ajatuksista. O'Toolen (2000) mukaan uhkauksia voidaan arvioida niissä esiintyvien yksityiskohtien perusteella, kuten uhriin, metodiin tai aikaan ja paikkaan liittyvien yksityiskohtien suhteen. Mitä tarkemmin edellä mainitut seikat on kuvattu ja mitä enemmän uhkaus osoittaa teon suunnitelmallisuutta, sitä luultavammin uhkaus vaatii toimia, etenkin useampien ”varomerkkien” ilmetessä. (Mts. 14–15, 22.) O'Toole (2000) muistuttaa, että jokaisen uhan tason ja sen toteutumismahdollisuuden sekä uhkaajan arviointi on ensiarvoisen tärkeää, jotta lievempiin uhkauksiin ei ylireagoida tai vakavampia uhkauksia ei aliarvioida (mts. 12). Lisäksi uhka-arvioinnin tulisi suorittaa aina siihen koulutettu henkilö, joka osaa arvioida tapauksen kokonaisvaltaisesti (mts. 17). On hyvä muistaa, että tämä uhka-arviointimalli pohjautuu Yhdysvaltojen kouluampujien ja sitä yrittäneiden tekijöiden tietoihin, joten empiiristä tutkimusta pohjoismaisessa kontekstissa tarvittaisiin lisää, jotta mallin sopivuutta Suomen kontekstiin voidaan arvioida.

Fein ym. (2002) ovat julkaisseet uhka-arviointioppaan, joka käsitteli O'Toolen (2000) tutkimuksen tavoin uhkien arvioimista koulun kontekstissa. Kyseisen oppaan tiedot pohjautuvat kouluturvallisuuden ja kohdennetun kouluväkivallan tapausten ($N = 37$) tutkimukseen. Tulosten mukaan uhkaajat eivät olleet välttämättä uhanneet suoraan, vaan heidän käytöksensä oli muuttunut ennen tekoa (Fein ym., 2002, s. 4–5.) Fein ym. (2002) mukaan jokainen uhkaus muodostaa omanlaisensa tapauksen ja niitä tulisi arvioida käyttäytymisen, kommunikoinnin ja tilannetekijöiden faktojen pohjalta sen sijaan, että arvioitaisiin henkilön mahdollisia riskitekijöitä (mts. 29). He korostavat myös, että harvat uhkaukset johtavat toteutukseen, joten lainvalvojien ottaminen mukaan arviointityöhön tulisi harkita tarkoin (mts. 43–44).

Fein ym. (2002) huomauttavat tutkimuksessaan myös, kuinka nuoret saattavat sanoa ja tehdä asioita ajattelematta niitä tarkemmin, joten yhden kommentin tai huudahduksen perusteella ei tulisi aloittaa interventioita, ellei tapaukseen sitten liity muita huolta herättäviä seikkoja (mts. 51). Yleisesti ottaen Fein ym. (2002) kehottavat keskittymään koulunkäymisen olosuhteiden parantamiseen yleisellä tasolla, jotta kouluväkivaltaan voidaan puuttua ruohonjuuritasolla ja luoda turvallinen oppimisen ja kasvamisen ilmapiiri (mts. 77). Edellä mainittua näkökulmaa täydentää Burnette ym. (2019) esittämä väite siitä, että muihin henkilöihin kohdistuvien uhkien arviointi ja itsemurhauhkien arviointi tulisi erotella yhdysvaltalaisissa kouluissa, sillä uhkaustyypit ja niihin kohdistuvat reaktiot eroavat toisistaan suuresti (mts. 389).

Daniels (2002) tarkastelee tutkimuksessaan puolestaan sitä, miten koulujen ohjaajat voisivat arvioida kouluihin kohdistuvia uhkia. Danielsin (2002) analyysin perusteella uhka-arviointi vaikuttaa hyvältä metodilta arvioida kouluihin kohdistuvia uhkia. Daniels (2002) korostaa tutkimuksessaan, miten koulujen ohjaajat ovat hyvässä asemassa kohdennetun väkivallan uhan arvioimisessa, sillä sitä toteuttavat oppilaat eivät toimi ”hätköiden”, vaan tietynlaisia varomerkkejä on havaittavissa etukäteen. Danielsin (2002) mukaan ohjaaja saa tietoja oppilailta, henkilökunnalta ja vanhemmilta sekä uhkaajilta itseltään. Uhka-arvioinnin tarkoituksena on käyttää kyseistä informaatiota arvioitaessa, kuka voisi olla altis väkivaltakäytökselle. Daniels (2002) korostaa myös, että ohjaajien tulisi pyrkiä tutustumaan oppilaisiin aktiivisesti, jotta he saavuttaisivat oppilaiden luottamuksen ja saisivat siten tärkeää informaatiota mahdollisista ”varoitusmerkeistä”. (Mts. 217.) Daniels (2002) huomauttaa kuitenkin, miten tärkeää on pitää mielessä potentiaalisten uhkaajien yksilölliset erot, joten jonkin varoitusmerkin havaitseminen tai riskin kohoaminen ei aina väistämättä johda väkivaltaan. Siten ammattilaisten onkin tärkeää kouluttautua arviointi- ja kriisinhallintatyössä. (Mts. 217–218.)

Uhkausten arviointiin liittyvät riskitekijät ja varoitusmerkit

Meloy ym. (2012) tutkivat uhkausten arvioinnin näkökulmasta ”varoittavaa käytöstä” (*warning behaviors*) ja muodostavat aiempien tutkimusten sekä kirjallisuuden pohjalta kahdeksan eri ”varoittavan käytöksen” typologian, jota voidaan hyödyntää mahdollisten väkivaltatekojen uhkien arvioinnissa. Meloy ym. (2012) typologia ei keskity ainoastaan

kouluväkivallan tai koulu-uhkausten aihealueeseen, vaan artikkeli käsittelee muun muassa vakavan kouluväkivallan uhkaa ja nuoria massamurhaajia (mts. 262–263). Meloy ym. (2012) korostavat tutkimuksessaan, että ”varoittava käytösmalli” voi auttaa uhka-arvioinnissa, mutta sen tarkoituksena ei ole luokitella riskejä, vaan lähinnä käsitteellistää tietynlaisia käyttäytymismalleja, jotka saattavat muuttua ja ilmaista kasvavasta uhasta. He painottavat myös ”varoittavan käytöksen” eri tekijöiden muuntautuvaa luonnetta, jonka vuoksi sen arvioiminen edellyttää ammattitaitoa ja kattavia taustatietoja, jotta käytösmallien muutokset voidaan havaita. (Mts. 258, 260.) Meloy ym. (2012) mukaan ”varoittavat käytökset” voivat tarjota ammatilaisille systemaattisemman tavan tarkastella uhkia keskittymättä ainoastaan yksittäisten riskien kasautumiseen mahdollisille tekijöille. Siten ”varoittava käytösmalli” voi antaa signaalin yksilön käytösmallien muutoksesta ja tarpeesta tarkastella sitä syvällisemmin mahdollisen uhan kasvamisen ennakoimiseksi sekä intervention suunnittelemiseksi. (Mts. 272–274.) On kuitenkin hyvä huomioda, että kyseisen ”varoittavan käytösmallin” testaaminen vaatii enemmän empiiristä tutkimusta, jotta sen hyödyllisyys uhkien arvioinnissa voitaisiin todentaa, sekä mahdolliset ”varoittavien käytösten” ristiriitaisuudet tai uudet muodot voitaisiin havaita.

Bondü ja Scheithauer (2014) tutkivat puolestaan, miten usein ”vuotamista” (*leaking*) tapahtuu saksalaisissa kouluissa ja miten opettajat tunnistavat sen sekä reagoivat siihen. Kouluväkivallan kentällä vuotamisen katsotaan linkittyvän vakavaan kouluväkivaltaan, sillä se on eräänlainen ”varoituserkki” käytöksestä tai ilmaisuista, jotka voivat antaa signaalin potentiaalisesta väkivaltaisesta teosta ja jonka yhtenä muotona voi olla suora uhkaus (mts. 594). O’Toole (2000) esitti ensimmäisenä vuotamisen käsitteen juurikin vihjeenä väkivaltaisista ajatuksista tai aikeista, joita yksilö ilmaisee suullisesti tai kirjallisesti, ja jotka ilmenevät esimerkiksi kerskailuina, vaatimuksina tai joissakin tapauksissa uhkauksina (mts. 14). Meloy ja O’Toole (2011) esittävät vuotamisen yhtenä käytöksen ”varoituserkkinä” ja tarkentavat käsitettä artikkelissaan (mts. 514).

Bondün ja Scheithauerin (2014) tutkimuksen tulosten mukaan opettajien tietämys vuotamisesta ei ole riittävää. Lisäksi opettajat eivät kokeneet osaavansa arvioida vuotamista ja reagoida siihen asianmukaisella ammattitaidolla. Tutkimuksessa todettiin, että opettajia tulisi kouluttaa ja ohjeistaa paremmin vuotamisen ilmiöstä, sekä tukea sen arvioinnissa ja siihen liittyvissä reagoinneissa yhdessä moniammatillisen uhka-arviotiimin kanssa. (Mts. 601–602.) Tulosten mukaan vuotamista tapahtui myös

hyvin harvoin ja selkeimmillään se ilmeni suoranaisen uhkauksen muodossa. Tutkimuksessa korostetaan kuitenkin, että vuotamista tapahtuu yleisemmin oppilailta toisille, minkä vuoksi opettajat eivät aina välttämättä tiedä siitä. (Mts. 603–604.) Kyseisen tutkimuksen otoskoko oli melko pieni, eikä siinä hyödynnetty kontrolliryhmää. Lisäksi kaikki osallistujat eivät vastanneet molempiin kyselyihin. Siten tulosten vertailtavuus on melko heikkoa ja empiiristä tutkimusta olisi hyvä toteuttaa lisää.

Tuoreemmat katsauksessani ilmenevät tutkimukset käsittelevät edellä esitettyjen tutkimusten kanssa melko samanlaisia aihealueita koulu-uhkausten arvioinnista ja niihin liittyvistä interventioista. Eräänä esimerkkinä Lenhardt ym. (2018) tutkivat kouluturvallisuutta ja riskienhallintaa 18 kohdennetun kouluväkivallan tapauksen pohjalta vuosilta 1996–2012. He tarkastelevat erilaisia yksilö- ja perhetekijöitä sekä tilanteen ”laukaisevia” (*triggering*) tapahtumia (mts. 6). Tuloksena ilmeni 22 erilaista indikaattoria taustatekijöiden ja ”laukaisevien” tapahtumien joukossa, joista yleisimpinä yksilötekijöinä esiintyvät sinnikkyys ja selviytymiskeinot (mts. 9). Myös vieraantuminen, kiusaaminen ja aiemmat uhkaukset olivat yleisiä käytösindikaattoreita ja tekijät olivat herkkiä erilaisille ”laukaiseville” tekijöille (mts. 12, 14). Tulosten mukaan useissa tapauksissa oli läsnä ennakkosignaaleja tekijöiden käytökseen liittyen ja tekijöiden väkivalta-alttius oli havaittavissa. Kokonaisuudessaan tapaukset olivat useiden riskitekijöiden, pitkäaikaisten konfliktien ja epäonnistumisen tunteiden tulosta. (Mts. 16.) Lenhardt ym. (2018) korostavat tutkimuksessaan, että kouluihin tarvitaan edelleen kattavia mielenterveysohjelmia, jotta koulut voivat reagoida yksilöiden mahdollisiin väkivalta-alttiuksiin etenkin niiden henkilöiden osalta, joiden persoonallisuuden piirteet ja käytösmallit ilmentävät heikkoa selviytymiskykyä stressin osalta (mts. 17).

Koulusurmien ennaltaehkäisykeinot ja vakavan kouluväkivallan tapaustypologia

Stallings ja Hall (2019) tutkivat puolestaan, miten koulusurmia voitaisiin ehkäistä, tarkastelemalla vuosien 1900–2016 aikana tapahtuneita kohdistetun kouluväkivallan tapauksia ($N = 98$), jotka oli pystytty estämään. Tutkimuksen tulosten perusteella uhkien ja huolenaiheiden ilmaiseminen tapahtui yleisimmin muiden oppilaiden kautta (mts. 229). Lisäksi motiiveina saattoi esiintyä usein esimerkiksi kiusaamista ja vihaa (mts. 232). Stallings ja Hall (2019) kuitenkin korostavat, että motiivit eivät ole koskaan yksiselitteisiä, etenkin, kun tutkitaan uutislähteitä. Siksi tuloksiin tuleekin suhtautua

varauksellisesti. (Mts. 235.) Tutkimuksessa todetaan, että yleisesti ottaen kohdennettuja kouluväkivaltatekoja voidaan ehkäistä, etenkin muiden oppilaiden esiintuomien tietojen avulla (mts. 236). Kyseinen tutkimus pohjautui uutisraportteihin, joten se ei välttämättä sisällä kaikkia tapauksia tai kokonaisvaltaisia tietoja tapauksista. Lisäksi tulokset voivat olla melko yksipuolisia, sillä uutisraporttien tavoite on myydä ja saada lukijoita.

Thodeliuksen ja Sandénin (2019) melko tuore tutkimus kuolemaan johtaneesta kouluväkivallasta tarkastelee ansiokkaasti pohjoismaisia tapauksia. Sen tavoitteena on kehittää tapaustypologia sekä pohtia mahdollisia ennaltaehkäisykeinoja sen pohjalta (mts. 692). Thodelius ja Sandén (2019) korostavat artikkelissaan, miten kouluväkivallan tutkimuskenttä tarvitsee Yhdysvaltojen ulkopuolella laajempaa tutkimusta, joka keskittyy erilaisten kouluväkivallan tapausten tutkimiseen, eikä nojaudu niin vahvasti ainoastaan kouluampumisiin. Heidän mukaansa tutkimuksen tulisi ottaa huomioon paremmin myös sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutustekijät, jotta väkivallan eri muodot huomioitaisiin paremmin ja ennaltaehkäiseviä metodeja kehitettäisiin eri tilanteisiin. (Mts. 693.) Kieltämättä tämä on tärkeä näkökohta ja korostaa sitä, miten esimerkiksi Yhdysvalloissa kehitetyt uhka-arvioinnit ja niiden toimivuus suomalaisessa kontekstissa voi olla problemaattista ilman tarkempaa empiiristä tutkimusta. Thodeliuksen ja Sandénin tutkimustulosten mukaan tekijät ovat miehiä ja useimmiten koulun oppilaita tai aiempia oppilaita, jotka toimivat yksin käyttäen aseenaan joko ampuma-asetta tai teräasetta. Lisäksi tekijöiden ikä ($ka = 18$) ja tapahtumapaikat vaihtelivat suuresti. (Mts. 695.)

Thodelius ja Sandén (2019) päätyvät tutkimuksessaan kolmesta eri tyyppistä koostuvaan tapaustypologiaan, joista yleisin on tyyppin II mukaiset tapaukset, joihin myös suomalaiset tapaukset pääosin kuuluvat. Tämän tyyppin tapauksissa teko kohdistuu lähinnä kostona kouluinstituutioon tekijän kokeman konfliktin vuoksi, ja tavoitteena on saada mahdollisimman monta uhria sekä mahdollisesti lopuksi surmata itsensä. Lisäksi teot ovat ennalta suunniteltuja ja tekijälle tutuilla aseilla tehtyjä. Thodelius ja Sandén (2019) korostavat typologian eri tyyppien välillä ilmeneviä eroja, esimerkiksi koulun aktiivisen tai passiivisen roolin suhteen ja vaihtelevien motiivien suhteen. Motiivit voivat erota esimerkiksi koston ja kunnioituksen saamisen tavoitteiden osalta (Mts. 696–697.) Heidän mukaansa ensimmäinen typologiatyyppi ilmentää lähinnä ”katuväkivaltaa”, jonka tapahtumapaikaksi on valitettavasti osunut kouluympäristö, kun taas muut typologiatyyppit ilmentävät selvästi tekijän ja koulun välistä merkityksellistä suhdetta

(mts. 698). Lisäksi tutkimustulosten mukaan kaikissa typologiatyypeissä oli tapahtunut jonkinasteista ”vuotamista”, jonka vuoksi Thodelius ja Sandén (2019) painottavat tarvetta luottamuksen ilmapiirin luomiselle ja viranomaisyhteistyölle. Tämä tutkimus on kieltämättä tärkeä askel pohjoismaisen kouluväkivaltatutkimuksen kentällä, vaikka siinä esiintyy haasteita tulosten yleistettävyyden näkökulmasta otoskoon ollessa niin pieni ($N = 12$). Tutkimus tuo kuitenkin esiin, miten pohjoismaiset kuolemaan johtavat kouluväkivaltatapaukset voidaan luokitella kolmeen eri typologiatyyppiin, ja tuloksia olisi hyvä testata empiirisesti laajemminkin.

2.2.2 Suomessa tehty tutkimus

Suomessa on tehty jonkin verran tutkimusta koulu-uhkauksista, erityisesti Jokelan (2007) ja Kauhajoen (2008) kouluampumistapausten jälkeen. Näiden kahden tapauksen välillä uhkauksia tehtiin 86, ja uhkausten määrä nousi selkeästi etenkin Kauhajoen jälkeisenä viiden kuukauden jaksolla jopa 250:een (Holkeri, 2013, s. 1). Suomessa koulu-uhkauksiin liittyvä tutkimus on katsaukseni perusteella painottunut lähinnä kouluturvallisuuden (esim. Lindholm, 2015; Luoma, 2012), uhkaajien eroavaisuuksien (esim. Lindberg, Oksanen, Sailas, & Kaltiala-Heino, 2012a; Lindberg, Sailas, & Kaltiala-Heino, 2012b), uhkausten vakavuuden arvioinnin (esim. Oksanen, Kaltiala-Heino, Holkeri & Lindberg, 2015; Turunen, 2019), eri ympäristöissä esitettyjen uhkausten eroavaisuuksien (esim. Holkeri, Oksanen, Räsänen, 2015) ja koulu-uhkauksissa mahdollisesti esiintyvien kouluampumisten tyypillisten piirteiden (Hämäläinen, 2014) näkökulmiin. Aiempi tutkimus ei ole niinkään tarkastellut koulu-uhkaajien teoilleen esittämiä neutralisaatioita.

Koulu-uhkaajien neutralisaatioita on Suomessa tutkinut oikeastaan ainoastaan Holkeri (2013) ja hänen pro gradu -tutkielmansa mukaan koulu-uhkaajat esittävät motiiveina teoilleen useimmiten suuttumuksen, huumorin ja ajattelemattomuuden. Neutralisaatioteorian näkökulmasta nuoret vetoavat huumoriin tai vitsiin neutralisoidakseen tapahtunutta esimerkiksi vastuun tai vahingon kieltämisellä. Lisäksi vastuun kieltäminen toimii nuorten neutralisaationa myös suuttumuksen ja ajattelemattomuuden osalta. (Mts. 69, 71–72.) Holkerin (2013) tulosten mukaan koulu-uhkaukset voidaan nähdä osana tavanomaista nuorisorikollisuutta, sillä niissä ilmenee impulsiivisuutta ja ajattelemattomuutta, eikä niiden taustalla näy suunnitelmallisuutta tai varsinaista aikomusta uhatun teon toteuttamiseen. (Mts. 100–103.)

Holkeri (2013) esittää yhtenä päätuloksenaan lisäksi sen, miten sosiaalisella statuksella on yhteys koulu-uhkauksiin, sillä nuoret kilpailevat tietyn aseman saavuttamisesta vertaisryhmänsä keskuudessa. Uhkauksia saatetaan siten esittää, jotta saavutettua asemaa ei menetettäisi tai sitä voitaisiin korottaa. Holkeri toteaa tutkimuksessaan, että uhkaukset ilmentävät suurelta osin sosiaalisia ryhmämotiiveja, sillä uhkaajat eivät ole yrittäneet salailla henkilöllisyyttään, vaan ovat enemmänkin halunneet yleisöä uhkauksilleen. (Mts. 98–99.) Lisäksi Holkeri (2013) mainitsee tutkimuksessaan, että uhkauksissa esiintyvät kouluampumisteemat saattavat selittyä kulttuurisilla ihanteilla vahvasta maskuliinisesta roolista, jonka mukaan miehet ottavat ongelmat omiin käsiinsä selviytyäkseen. Holkeri (2013) toteaa, että ampumisiin viittaaminen saattaa selittyä kyseisten kulttuuristen ihanteiden kautta, mutta hän myös korostaa, että koulu-uhkausten rooli impulsiivisena nuorisorikollisuuden osana on aivan erilainen kuin nuorille epätyypilliset kouluampumiset. (Mts. 101–102.)

Holkeri (2013) toteaa tutkimuksessaan, miten uhkaukset eivät sinänsä toimi hyvin väkivallan ennustamisessa, koska väkivalta voi tapahtua ilman uhkausta eikä kaikilla uhkauksilla ole takana väkivaltaista tarkoitusta (mts. 6). Lisäksi Holkeri (2013) ilmaisee tutkimuksensa perusteella, että neutralisaatioteorian soveltuvuus koulu-uhkausilmiön laajemmaksi selittämiseksi on epäselvä (mts. 76). Nämä ovat kiinnostavia näkökulmia, ja olen samaa mieltä siitä, että väkivallan ennakointi uhkausten perusteella on erittäin haastavaa, sillä uhkauksen johtaminen toteutukseen asti on hyvinkin harvinaista koulu-uhkauksista puhuttaessa (mm. Holkeri, 2013, s. 106; Oksanen ym. 2015, s. 147; Simola, 2015, s. 38). Uskon silti, että koulu-uhkauksia tutkimalla voimme ymmärtää paremmin, mitä selityksiä uhkausten taustalla saattaa olla. Lisäksi neutralisaatioteoria voi tarjota selvennystä uhkaajien omista syistä teolle, vaikka syyt eivät olisikaan välttämättä täysin todenmukaisia tai ”definiitivisiä motiiveja”. Neutralisaatiot voivat avata uhkausten taustalla olevaa ajattelumaailmaa, olivat ne sitten jälkikäteen tai etukäteen ajateltuja seikkoja. Tarkoituksena ei ole ainoastaan tutkia kausaalisuutta, vaikka siitäkin voi olla viitteitä aineistossa.

Holkeri, Oksanen ja Räsänen (2015) ovat lisäksi tutkineet koulu-uhkausten analyysin pohjalta, miten uudet tieto- ja viestintätekniikat (ICT) vaikuttavat rikoksiin ja niiden tutkimiseen. He käyttävät aineistonaan aiemmin mainitun Holkerin (2013) pro gradu -

tutkielman aineistoa (Holkeri ym., 2015, s. 408). Tutkimustulosten mukaan verkon ulkopuolella esitetyt koulu-uhkaukset eroavat ICT-uhkauksista vain hieman. Verkon ulkopuolella esitetyt uhkaukset ovat impulsiivisempia, kun taas ICT-uhkaukset esiintyvät tahallisempina, kuitenkin vailla aikomusta teon toteutukseen. Tulokset kuitenkin osoittavat, että poliisi suhtautuu ICT-uhkauksiin verkon ulkopuolella esitettyjä uhkauksia ankarammin. Tämä saattaa kirjoittajien mukaan johtua esimerkiksi siitä, että viranomaiset suhtautuivat ICT-uhkauksiin vakavammin internetin laajan tavoittavuuden tai uhkausten yksityiskohtaisuuksien vuoksi, ja ajatellaan, että puuttuminen toimisi rajoitteena. Holkeri ym. (2015) toteavat, että ICT-ympäristö tarjoaa erilaisen alustan uhkausten esittämiselle, joka saattaa selittää tietynlaiset ilmaisutavat ilman, että kyseessä olisi sinänsä ”vaarallisempia” uhkauksia. (Mts. 418–419.)

Ensimmäisiä koulu-uhkauksiin liittyviä tutkimuksia Suomessa on oikeastaan Lindbergin, Sailaksen ja Kaltiala-Heinon (2012b) tekemä tutkimus nuorista ”kopiorikollisista”, jotka ovat uhanneet koulusurmalla, ja joutuneet sen vuoksi psykiatriin arviointeihin. Tutkimuksen tulosten mukaan useilla uhkaajilla oli taustalla mielenterveydellisiä ongelmia, käytösongelmia, traumoja ja väkivallan ihannointia, mutta suurimmalla osalla ei ilmennyt psykopatiaa, päinvastoin kuin kouluampujilla (mts. 6–7, 9). Lisäksi suurin osa uhkauksista oli vakavasti otettavia ja vain harva uhkaajista vetosi ”vitsiin”. Useat uhkaajat olivat myös tehneet valmisteluita ja heillä oli kapasiteettia uhkauksensa toteuttamiseksi, mutta vain harvalla oli riittävää aikomusta toteutukseen (mts. 5, 9.). Tämän lisäksi Lindberg ym. (2012a) toteuttivat toisen tutkimuksen melko saman aineiston pohjalta, jossa he puolestaan tarkastelivat nuorten verkossa ja ei-verkossa esittämiä koulu-uhkauksia. Tutkimuksen tulosten mukaan verkossa toteutetut uhkaukset koettiin huolestuttavampina kuin ei-verkossa toteutetut uhkaukset, sillä niitä varten oli tehty enemmän valmisteluita uhkauksen toteuttamiseksi (mts. 6). Kyseisessä tutkimuksessa heikkoutena oli pieni otoskoko ja se, että siinä ei ollut käytetty kontrolliryhmää nuorista, jotka eivät olleet uhanneet ja olisivat käyneet läpi samanlaisen psykiatrisen arvioinnin. Vahvuutena oli kuitenkin tutkimuksen maanlaajuinen kattavuus.

Luoma (2012) puolestaan tutkii pro gradu -tutkielmassaan, miten turvallisuuskulttuuria voitaisiin kehittää Vantaan kaupungin oppilaitoksissa, joihin oli kohdistunut koulu-uhkauksia. Lisäksi hän tutkii opettajien ja johtajien reaktioita koulu-uhkauksiin, sekä heidän kokemiaan vaikuttamismahdollisuuksia turvallisuuskulttuurin kehittämiseksi.

(Mts. 6, 31.) Tutkimuksen tulosten mukaan koulusurmat ovat vaikuttaneet siihen, että koulu-uhkaukset otetaan yhä vakavammin ja koulujen turvallisuuskulttuuria pyritään kehittämään parhaalla mahdollisella tavalla, jotta vältytään samankaltaisilta vahingoilta (mts. 61). Tuloksissa korostuu lisäksi opettajien ja koulujen johtajien kokemukset siitä, että heidän aktiiviset asenteensa turvallisuuskulttuurin kehittämistä kohtaan voivat vaikuttaa turvallisuuden kehittymiseen (mts. 63–64).

Hämäläinen (2014) tutkii pro gradu -tutkielmassaan *Ilkivaltaa ja epätoivoa – Suomen koulu-uhkauksien tyypillisiä piirteitä* esiintyykö koulu-uhkauksissa mahdollisesti turhautumista ja häpeäraivoa yksilön kouluyhteisöä kohtaan tai samanlaisia tyypillisiä piirteitä kuin kouluampumisissa (mts. 15–16). Tutkimustulosten mukaan koulu-uhkauksissa on samankaltaisia piirteitä kuin kouluampumisissa, kuten Hämäläinen oli odottanutkin, ja aiempi tutkimus vahvistaa saman (mm. Daniels & Page, 2013). Kyseiset piirteet ilmenivät lähinnä vakavissa uhkaustapauksissa, joissa esiintyi myös häpeää ja aggressiivisuutta. (Mts. 57, 60.) Vakavammissa uhkauksissa ilmeni lisäksi ilkivaltaa, huomiohakuisuutta ja moraalipaniikkia. Lisäksi ostrakismi ja kiusaaminen olivat havaittavissa kaikissa aineiston tapauksissa. Hämäläinen (2014) toteaa, miten hänen tutkimensa uhkausten valossa ei olisi ennenkuulumatonta, mikäli tulevaisuudessa väkivaltaisen kouluiskun tekijä olisikin naispuolinen henkilö. (Mts. 58–60.) Lisäksi Hämäläinen (2014) korostaa, että ilmiön juuret ovat lähtöisin myös sosiaalisista tekijöistä, joita ei aina oteta huomioon mediassa tai yleisissä keskusteluissa (mts. 65).

Oksanen ym. (2015) tutkivat vuonna 2010 esitettyjä koulu-uhkauksia vertaillen poliisiraportteja ja psykiatrisia raportteja keskenään. Tekijät olivat noin 12–18-vuotiaita, ja suurin osa uhkauksista oli esitetty kasvotusten (mts. 150, 155). Useilla oli uhkausten taustalla mielenterveysongelmia, suuttumusta, vihaa, kostoja ja väkivaltafantasioita. Psykiatrisen aineiston uhkausten tekijät olivat tutkimustulosten mukaan vaarallisempia kuin poliisiraporttien uhkausten tekijät, sillä he suhtautuivat positiivisemmin aggressiivisuutta kohtaan ja löysivät useammin oikeutuksen teoilleen. Lisäksi heillä oli enemmän kapasiteettia toteuttaa uhkauksensa. Poliisiraporttien uhkausten tekijät vähättelivät tekoaan useassa tapauksessa. (Mts. 151–153.) On kuitenkin huomioitava, miten poliisiraporttien uhkausten tekijät saattoivat kokea tilanteensa stressaavaksi mahdollisten laillisten seuraamusten vuoksi, kun taas psykiatrisen aineiston nuoret olivat lähinnä hakemassa apua ongelmiinsa, mikä saattoi vaikuttaa heidän kokemukseensa

uhkausten oikeutuksesta. Lisäksi aineistojen vertailukelpoisuus ja otoskoko ovat melko heikot, koska kyseessä on kaksi aivan erityyppistä aineistoa, jotka on kirjattu kahdesta aivan erilaisesta ammattilaisnäkökulmasta ja eri tarkoituksiin. Poliisien tarkoitus on tutkia rikoksia, kun taas psykiatriset raportit tähtäävät hoidon tarjoamiseen. Lisäksi otos ei sisällä lainkaan alle 18-vuotiaiden nuorten tapauksia, joten osa nuorten (15–18-vuotiaat) tekemistä uhkauksista on saattanut jäädä tutkimuksen ulkopuolelle, vaikka rajausta oli tehty rikoksina tutkittuihin esitutkinta-aineistoihin.

2.3 Tutkimuskysymykset

Kuten yllä esitetty tutkimuskatsaus osoittaa, kansainväliset tutkimukset kouluväkivallan ja koulu-uhkausten osalta keskittyvät erityisesti koulusurmia ympäröiviin näkökulmiin. Sen lisäksi koulu-uhkauksista on tehty hyvin vähän empiiristä tutkimusta, etenkin Suomessa. Tehty tutkimus ei myöskään tarkastele koulu-uhkaajien omia selityksiä teoilleen tai neutralisaatioita, lukuun ottamatta Holkerin (2013) tutkimusta. Tämä tutkielma laajentaa Holkerin (2013) tutkimusta sisällyttämällä vuodet 2013–2018 tutkittavaan aineistoon eikä pohjaudu siten ainoastaan yhden vuoden tarkastelujaksoon. Lisäksi tämä tutkielma laajentaa Holkerin (2013) tutkimusta sisällyttämällä myös sekalaisilmoituksina kirjatut esitutkintapöytäkirjat tutkimusaineistoon.

Tarkoituksena on tutkia koulu-uhkaajien neutralisaatioita, eli uhkaajien omia selityksiä teoilleen laajemman aineiston pohjalta. Lisäksi tavoitteena on tarkastella, eroavatko tekijöiden esittämät neutralisaatiot sukupuolen mukaan, sillä aiemmassa tutkimuksessa ei ole tarkasteltu tätä aspektia erityisesti ja tyttöjen väkivaltaisuuden lisääntyminen on ollut jonkin verran esillä keskusteluissa viime vuosina. Tarkoituksena on myös tutkia sitä, eroavatko esitetyt neutralisaatiot verkkoympäristössä ja ei-sähköisessä ympäristössä tehtyjen uhkauksien välillä, sillä verkkoidentiteetillä on tärkeä merkitys nykynuorten elämässä nyky-yhteiskunnassa, joka on hyvin teknologiakeskeinen. Lisäksi ajatuksena on tutkia, ilmeneekö uhkausten taustalla neutralisaatioiden, asenteiden tai rikostekniikoiden oppimista. Täten päätutkimuskysymyksenä on:

1. *Minkälaisia neutralisaatioita koulu-uhkaajat esittävät teoilleen?*

Sen alatutkimuskysymykset ovat:

2. *Miten uhkaajan sukupuoli vaikuttaa esitettyihin neutralisaatioihin?*
3. *Poikkeavatko verkkoympäristössä tehtyjen uhkausten neutralisaatiot ei-sähköisessä ympäristössä tehtyjen uhkausten neutralisaatioista?*
4. *Havaitaanko uhkausten taustalla opittuja neutralisaatioita, rikoksen tekemisen tekniikoita tai rikosmyönteisiä asenteita?*

3 Aineisto ja menetelmät

Tässä luvussa esittelen ensin tutkielmassa käytettyä aineistoa, jonka jälkeen siirryn tarkastelemaan tutkimusmenetelmää, joka on tässä tutkielmassa laadullinen teorialähtöinen sisällönanalyysi. Lisäksi tuon esille, miten analyysimenetelmä eteni ja mikä sen tarkoitus on sekä mitä rajoituksia menetelmään liittyi. Lopuksi pohdin tähän tutkielmaan liittyviä tutkimuseettisiä näkökohtia.

3.1 Esitutkintapöytäkirjat aineistona

Tarkoituksenani oli koota esitutkintapöytäkirjat kaikista Suomen poliisilaitoksista mahdollisimman kattavan aineiston saamiseksi ja välttääkseni asuinaluerajausta. Aineiston kattavuutta pystyin laajentamaan sisällyttämällä tutkielmaani niin sekalaisilmoituksina kuin rikoksina tutkitut esitutkintamateriaalit. On hyvin tärkeää koota koulu-uhkauksista mahdollisimman paljon tietoa, jotta aineiston pohjalta voidaan tehdä perusteltuja johtopäätöksiä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 117). Valitsemillani rajauksilla pyrin kattamaan koulu-uhkausilmiön mahdollisimman laajasti tutkielmassani. On kuitenkin huomioitava, että kaikki poliisilaitokset eivät ehtineet lähettämään esitutkintapöytäkirjojaan osaksi aineistoani. Lisäksi tutkintakäytännöt saattavat vaihdella esimerkiksi eri poliisilaitosten välillä. Huomioiden edellä mainitut seikat, on todettava, että tämän tutkielman käyttämä aineisto ei siis sisällä aivan kaikkien koulu-uhkauksina tutkittujen tapausten esitutkintamateriaaleja tutkituilta vuosilta. Toisaalta Jokelan ja Kauhajoen koulusurmatapausten nostattaman nollatoleranssin myötä poliisi todennäköisesti tutkii koulu-uhkauksia laajasti, ja koulut ilmoittavat uhkauksista

kattavasti poliisille (Jokelan tutkintalautakunta, 2009, s. 72; Kauhajoen tutkintalautakunta, 2010, s. 73), jonka vuoksi uskon, että tämän tutkielman aineisto on suhteellisen kattava.

Poliisihallituksen myöntämän tutkimusluvan avulla sain esitutkintapöytäkirjojen kopioita eri poliisilaitoksilta. Osa esitutkintapöytäkirjoista sisälsi salassa pidettävää tietoa, mitä en voinut suoraan hyödyntää tutkielmassani, mutta suurin osa esitutkintapöytäkirjoissa olevista tiedoista ei ollut salassa pidettävää ja näin ollen hyödynnettävissä tutkielmassani. Enemmistö aineistoni esitutkintapöytäkirjoista sisälsi myös kuulustelupöytäkirjan, mikä mahdollistaa koulu-uhkaajien oman näkökulman tarkastelemisen. Tämä on ensisijaisen tärkeää tämän tutkielman kannalta, sillä esitutkintapöytäkirjat tarjoavat erinomaisen mahdollisuuden tutkia rikoksista epäiltyjen ja rikosentekijöiden selityksiä teoilleen. Toisaalta on hyvä tiedostaa, että epäillyt ja tekijät saattavat tuntea esitutkintatilanteessa painetta kertoa tietynlaisia seikkoja, jolloin tilanteen laatu voi vaikuttaa heidän kertomaansa. On kuitenkin tärkeää muistaa, että esitutkinnan tarkoituksena on totuuden selvittäminen, joten esitutkintapöytäkirjat tarjoavat ainutlaatuisen tilaisuuden tutkia nuorten koulu-uhkaajien neutralisaatioita luotettavan viranomaislähteen kautta.

On tärkeää huomioida myös, miten aineistoon kerättyjen esitutkintapöytäkirjojen tietosisällöt voivat vaihdella suurestikin verrattaessa eri tutkintatapausten pöytäkirjoja keskenään. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että eri poliisilaitokset ovat keränneet aineistoa tutkielmaani varten todennäköisesti hyvinkin erityyppisiä hakusanoja hyödyntäen. Lisäksi esitutkintapöytäkirjat ovat useamman eri henkilön kirjaamia erilaisissa tilanteissa, joten laatu ja rakenne saattavat vaihdella esimerkiksi teknisten tai tutkinnallisten paineiden alla toimittaessa. Tämä on noussut esiin myös muiden poliisin esitutkintamateriaaleja käyttäneiden tutkijoiden tutkimuksissa. (Mm. Holkeri, 2013, s. 41; Häkkänen, 2006, s. 7.) Pyrin kuitenkin yhtenäistämään esitutkintapöytäkirjojen tarjoamaa informaatiota mahdollisimman hyvin aineiston keruun ja analyysin eri vaiheissa.

3.1.1 Aineiston keruu

Tämän tutkielman aineiston kerääminen oli haastavaa, sillä poliisin esitutkintapöytäkirjojen saaminen tutkimuksen käyttöön oli aikaa vievä prosessi. Poliisin rekisteritiedot ovat rajoitetusti saatavilla, koska ne sisältävät sensitiivistä tietoa.

Esitutkintapöytäkirja-aineiston saaminen tutkimuksen käyttöön edellytti erillisen tutkimusluvan saamista. Otin yhteyttä Poliisihallitukseen saadakseni tutkimusluvan hankkia poliisin vuosina 2013–2018 kirjaamia esitutkintapöytäkirjoja koulu-uhkauksista. Tutkimusluvan 12.4.2019 saatuani olin sähköpostitse yhteydessä kaikkiin Suomen poliisilaitoksiin (11) ja pyysin saada tutkittavakseni esitutkintapöytäkirjat, joissa käsiteltiin alle 30-vuotiaiden vuosina 2013–2018 esittämiä koulu-uhkauksia. Pyysin esitutkintapöytäkirjoja kaikista koulun, oppilaisiin tai koulun henkilökuntaan kohdistuneista uhkauksista, jotka olivat edenneet esitutkinnassa hieman alkua pidemmälle, jotta niissä esiintyisi uhkaajan omia näkökulmia uhkaukseen liittyen. Olin lisäksi yhteydessä Keskusrikospoliisiin ja Poliisihallitukseen saadakseni tilastoaineistoa koulu-uhkauksista, mutta valitettavasti tarvitsemaani aineistoa ei ollut saatavilla.

Sain esitutkintapöytäkirjat pääasiassa postitse paperisina kopioina ja salatuissa sähköposteissa elektronisina tiedostoina. Esitutkintapöytäkirjat sisälsivät seuraavaa tietoa: ilmoituksen vastaanottaneen poliisilaitoksen, ilmoituksen päivämäärän, ilmoitusnumeron, asianimikkeen, tutkinnanjohtajan ja tutkijat, ilmoitusajan, ilmoituksen vastaanottajan, ilmoitustavan, ilmoittajan, asianosaiset, selostuksen tapahtuneesta ja tulokset sekä tutkinnan päätöksen. Lisäksi osa esitutkintapöytäkirjoista sisälsi kuulustelupöytäkirjat riippuen siitä, miten pitkälle esitutkinta oli edennyt. Esitutkintapöytäkirjojen pituudet vaihtelivat muutamasta sivusta yli 100 sivuun. Pisimmät niistä sisälsivät kuulustelupöytäkirjan tai useampia kuulustelupöytäkirjoja.

3.1.2 Tutkielman aineisto

Tämän tutkielman empiirinen aineisto koostuu poliisin esitutkintapöytäkirjoista (60 kappaletta), joissa käsitellään alle 30-vuotiaiden henkilöiden vuosina 2013–2018 esittämiä yksittäisiä tai useita koulu-uhkauksia, jotka poliisi on kirjannut esitutkintapöytäkirjoihin sekalaisina ilmoituksina (s-ilmoituksina) tai rikosilmoituksina (r-ilmoituksina). Olen rajannut alkuperäisaineistosta pois ne esitutkintapöytäkirjat, jotka eivät sisältäneet lainkaan tietoa koulu-uhkaajien omista selityksistä teoilleen, eli neutralisaatioista, tai joissa uhkaajat olivat 30-vuotiaita tai yli (28 kappaletta). Tämän tutkielman kohderyhmäksi valittiin kaikki alle 30-vuotiaat nuoret ja nuoret aikuiset, koska yleisesti nuorilla henkilöillä tarkoitetaan EU:n säädösten mukaisesti 13–30-vuotiaita henkilöitä (Allianssi ry, 2016, s. 9).

Etenkin tyttöjen uhkaustapausten osalta tiedot esitutkintapöytäkirjoissa olivat puutteellisia uhkaajien omien selitysten osalta, jonka vuoksi jouduin karsimaan suuren osan niistä (alun perin 13 tyttöä). Sen vuoksi melkein puolet (7) tyttöuhkaajista jäi lopullisen aineiston ulkopuolelle, vaikka kolmessa tapauksessa poliisi oli puhuttanut tyttöuhkaajia, mutta jostain syystä teon selitystä ei ollut kirjattu ylös esitutkintapöytäkirjaan. Poikien osalta uhkaajan oma selitys teolle oli kirjattu, mikäli poliisi oli suorittanut puhuttamisen. Muissa karsituissa esitutkintapöytäkirjoissa, joissa ei ilmennyt uhkaajan omaa selitystä, uhkaajan puhuttamisen oli suorittanut koulun henkilökunta, sosiaaliviranomaiset, terveydenhuollon ammattilaiset tai tekijän vanhemmat/huoltajat. Senkaltaisia tapauksia oli yhtä lailla tyttöuhkaajien kuin poikauhkaajien esitutkintapöytäkirjojen joukossa. Suoritin aineiston rajaamista yksistään tutkimussuunnitelmallisista syistä muodostaakseni mahdollisimman tarkan kuvan nuorten tekemien koulu-uhkausten ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 98).

Tämän tutkielman aineisto koostui lopulta 11–27-vuotiaiden henkilöiden (*ka* = 16-vuotiaiden) aikavälillä 1.8.2013–29.11.2018 esittämistä koulu-uhkauksista, joita oli kirjattu yhteensä 33 esitutkintapöytäkirjaan, ja joissa esiintyi yhteensä 41 eri uhkaajaa. Uhkaajien ja esitutkintapöytäkirjojen määrät eroavat toisistaan siksi, että joissain uhkauksissa oli osallisena useampi uhkaaja. Yksi esitutkintapöytäkirja käsittelee siis yhtä uhkaustilannetta, jossa voi olla osallisena yksi tai useampi uhkaaja. Uhkaajat olivat useimmiten poikia (35 hlö), mutta joukossa oli myös tyttöjä (6 hlö). Enemmistö uhkauksista esitettiin verkossa tai sosiaalisessa mediassa (21 kpl), mutta useita uhkauksia esitettiin myös tavanomaisin keinoin suullisesti tai kirjallisesti ei-sähköisessä ympäristössä (12 kpl).

Tutkielman aineiston osalta verkossa esitetyksi uhkaukseksi käsitetään kaikki uhkaukset, jotka on esitetty Internetissä, pikaviestipalveluissa (mm. Snapchat, WhatsApp, Messenger, Jodel) tai sosiaalisessa mediassa (mm. Facebook, Instagram, Youtube). Useat Internetissä esitetyistä uhkauksista oli ilmaistu Ylilauta.org-keskustelusivustolla ja pikaviestipalveluista useimmin käytetyt olivat Snapchat tai WhatsApp. Ei-sähköisessä ympäristössä esitetyt uhkaukset puolestaan koostuivat lähinnä suullisista uhkauksista, ja muutamassa tapauksessa uhkaus oli kirjoitettu liitutaululle tai tarinana tai esitetty piirroksen muodossa.

3.2 Menetelmät

Tässä tutkielmassa käytetään esitutkintapöytäkirjojen analysoinnissa laadullista tutkimusmenetelmää, teorialähtöistä sisällönanalyysia. Ensin kuvaan yleisesti, mistä teorialähtöisessä sisällönanalyysissä on kyse. Sitten esittelen, miten suoritin aineistoni analysoinnin. Lopuksi tarkastelen tämän tutkielman reliabiliteettia ja validiteettia.

3.2.1 Teorialähtöinen sisällönanalyysi

Teorialähtöinen sisällönanalyysi sopii koulu-uhkausten laadulliseksi tutkimusmenetelmäksi erinomaisesti, sillä sen avulla esitutkintapöytäkirjojen sisältöä voidaan kuvata sanallisesti ja tiiviisti sekä pyrkiä löytämään tekstin merkityksiä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 117). Lisäksi sisällönanalyysi mahdollistaa aineiston laadullisen järjestämisen, jotta aineiston pohjalta on helpompi muodostaa perusteltuja johtopäätöksiä (mts. 122). Hyödynnän tässä tutkielmassa kriminologista neutralisaatioteoriaa ja aiempaa tutkimusta deduktiivisen päättelyn välineinä, jotta voin ymmärtää tutkittavaa ilmiötä syvällisemmin. Deduktiivisen päättelyn logiikka etenee yleisestä kohti yksityiskohtaisempaa, ja se soveltuu hyvin käytettäväksi yhdessä teorialähtöisen sisällönanalyysin kanssa, sillä yleinen teoria ohjaa aineistosta tehtäviä päätelmiä läpi analyysin (mts. 110–113, 131). Neutralisaatioteoria ja etenkin sen viisi klassista neutralisaatiota toimivat pohjana aineiston luokittelussa ja tarkastelussa (mts. 127–128). Lisäksi tutkielman tarkoituksena on selvittää, mikäli aineistosta on mahdollista löytää uusia, niin sanottuja ei-klassisia neutralisaatioita, jotta kaikki aineistossa esiintyvät rikoskäyttäytymisen selitykset tulisivat huomioiduiksi mahdollisimman laajasti.

3.2.2 Analyysin eteneminen

Luokittelin aineiston eri pääkategorioiden alle helpottamaan tulosten systemaattista analysointia (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 128–129). Kirjasin aineiston pääkategoriat Excel-taulukkoon ja jaoin tutkimuksen kannalta oleelliset tiedot seuraavien pääkategorioiden alle: poliisilaitos, poliisiasema, esitutkintapöytäkirjan numero, uhkauspäivämäärä, rikosnimike, uhkaajan ikä/sukupuoli/kansalaisuus, uhkaus lyhyesti,

epäillyn selitys teolle, taustainformaatio (esimerkiksi aiemmat uhkaukset, koulukiusaus, kaverisuhteet, luonteenpiirteet) ja toimenpiteet. Sen jälkeen siirsin aineiston (ilman esitutinnan tunniste- tai henkilötietoja) ATLAS ti.8 -analyysiohjelmaan tarkempaa analysointia varten. Hyödynsin Sykesin ja Matzan (1957) klassisia neutralisaatiotyyppejä sekä osittain Kaptein ja van Helvoortin (2018) neutralisaatiomallia aineistoa analysoidessani. Annoin jokaiselle esitutkintapöytäkirjoissa esiintyvälle henkilölle pseudonyymien kategorisoinnin aikana, jotta henkilön anonymiteetti säilyisi (Strandell, 2005, s. 31). Tyttöuhkaajien pseudonyymi alkaa kirjaimella T ja poikauhkaajien kirjaimella P. Lisäksi säilytin aineiston turvallisessa paikassa koko tutkimuksen ajan.

Seuraavaksi kuvaan, miten suoritin teorialähtöisen sisällönanalyysin. Ensiksi syötin aineiston ATLAS ti.8 -analyysiohjelmaan MS Word -tekstidokumenttien muodossa. Erittelin aineistosta kaikki analyysirunkoon sisältyvät materiaalit merkitsemällä ne koodein Open coding -menetelmällä. Etsin aineistosta neutralisaatioteorian mukaisiin luokkiin sopivia sisältöjä ja jaottelin koodit pelkistettyihin luokkiin, jotka olivat tässä tutkielmassa Sykesin ja Matzan (1957) viisi klassista neutralisaatiota. Jatkoin koodien jaottelua ei-klassisiin neutralisaatioluokkiin, joita esiintyi aineistossa yhteensä 11 kappaletta. Hyödynsin Kaptein ja van Helvoortin (2018) neutralisaatiomallia ei-klassisten neutralisaatioiden analysoinnissa. Tämän jälkeen jaottelin olemassa olevat koodiluokat vielä lievempiin ja vakavampiin uhkauksiin sekä siitä edelleen tutkimuskysymysten mukaisesti tyttöjen ja poikien esittämiin uhkauksiin, verkkoympäristössä ja ei-sähköisessä ympäristössä esitettyihin uhkauksiin sekä oppimiseen viittaaviin uhkauksiin. Aineistosta nousi esiin lisäksi huomiohakuisuutta ja tekojen kieltä sekä mielenrauhaa, joten jaottelin koodiluokat myös niiden mukaisesti. Tarkempi kuvaus analyysin tuloksista on esitetty luvussa 4. Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan tämän tutkielman luotettavuutta pohtien reliabiliteettia ja validiteettia.

3.2.3 Reliabiliteetti ja validiteetti

Validiteetti ja reliabiliteetti ovat enemmän käytössä kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa, mutta niitä on hyvä käsitellä myös arvioitaessa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on tärkeää katsoa validiteettia ja reliabiliteettia hieman erilaisesta näkökulmasta, laadullisten ”lasien” läpi. (Golafshani, 2003, s. 601; Tuomi & Sarajärvi 2009, s. 136.) Patton (2001)

on korostanut, että reliabiliteetti ja validiteetti ovat tärkeitä arviointikohteita niin kvantitatiivisessa kuin kvalitatiivisessakin tutkimuksessa sekä sitä, miten on hyvä huomioida, kuinka reliabiliteetti seuraa validiteettia (mts. 602). Siten tutkimuksen validiteetti on hyvinkin tärkeässä roolissa, jotta sen reliabiliteetti voidaan myös saavuttaa.

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (1997) mukaan validiteetin rooli on kvalitatiivisessa tutkimuksessa vaikeasti määriteltävissä, sillä kvantitatiivisessa tutkimuksessa validiteetti käsittää sen, mittaako tutkimuksessa käytetty mittari eksaktisti suunniteltua. Siitä huolimatta tutkimuksen voidaan ajatella olevan validia, mikäli se on tehty pätevästi ja se siten tutkii sitä, mitä on tarkoitettukin. (Mts. 216–217.) Golafshanin (2003) mukaan validiteettia voidaan arvioida esimerkiksi pohtimalla tutkimuksessa käytettyjä tulkintoja ja tutkijan refleksiivisyyttä valitun metodin, aineiston ja teorian osalta (mts. 602–603). Ymmärrän, että poliisin kirjaamat esitutkintapöytäkirjat saattavat sisältää pöytäkirjan kirjanneen poliisin puolueellisuutta, sillä esitutkinta-aineiston sisältämät tiedot on kirjattu tilanteissa ja olosuhteissa, joissa uhkauksen tekijä on saattanut esimerkiksi olla hyvinkin stressaantunut tai jännittynyt. Tämä voi potentiaalisesti vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 163–165.) On kuitenkin huomioitava, että tutkielman aineisto perustuu totuuden selvittämiseen ja siten sitä voidaan pitää melko luotettavana tiedonlähteenä ja erittäin sopivana tämän tutkielman näkökulmasta.

Rajasin aineistosta pois vain sellaisia esitutkintapöytäkirjoja, jotka eivät sisältäneet tutkimuksen kannalta oleellisia tietoja koulu-uhkaajan itse ilmaisemista neutralisaatioista tai joissa tutkimuksen kohderyhmän ikäraja (alle 30-vuotiaat) ylittyi. Tämä kasvattaa tutkimuksen validiteettia (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 164). Lisäksi tutkielman validiteettia voi lisätä antamalla toisen henkilön tarkastella tutkimuksen tuloksia (Golafshani, 2003, s. 604). Tämän tutkielman validiteettia kasvattaa asiantuntijavalidointi, jonka toteutin esittelemällä tutkimuksen alustavat tulokset Keskusrikospoliisissa. Poliisin asiantuntijat esittivät validoinnin aikana tutkimukseni alustavien tulosten kanssa yhteneviä mielipiteitä.

Tässä tutkielmassa käyttämäni aineisto on ollut valmiiksi olemassa, joten en ole itse vaikuttanut sen muodostamiseen tai laatuun. On kuitenkin huomioitava, että aineiston muodostaneet esitutkintaviranomaiset eivät ole alun perin tarkoittaneet kirjoituksiaan (esitutkintapöytäkirjoja) tämänkaltaisen tutkimuksen kohteeksi, joten pohdin tarkasti,

miten esittelen kirjoittajia ja heidän kirjoituksia tässä tutkielmassani loukkaamatta kenenkään oikeuksia tai ammattitaitoa. Toisaalta poliisin kirjaamat esitutkintapöytäkirjat ovat viranomaisen rekisteriaineistoa, joka on kerätty lakia noudattaen ja yksilön oikeuksia kunnioittaen, joten tutkittavat ovat saaneet tarkastaa, mitä heistä kirjataan rekisteriin sekä tietojen paikkansapitävyyden. (TENK, 2009, s. 4). Tämä parantaa aineiston uskottavuutta ja luotettavuutta.

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009) ovat esittäneet, että reliabiliteetti toteutuu, mikäli tutkimuksen tulokset ovat toistettavissa. Stueberin (2016) mukaan tutkijana tulee huomioida, miten katsomme maailmaa tietynlaisten ”lasien” läpi, ja miettiä, miten puolueellisuus vaikuttaa tutkimukseen. Kieltämättä tutkijan omat näkemykset ja mielipiteet vaikuttavat jonkin verran tutkimukseen, sillä emme elä ”tyhjiössä”, jossa ulkopuolinen maailma, kokemuksemme ja puolueellisuutemme eivät vaikuttaisi tapaamme tulkita asioita. Täten tutkimus voi hyvin harvoin olla täysin objektiivista. (Mts. 96–97.) Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (1997) mukaan tutkija voi parantaa lähtökohtia tutkimuksen toistamiseksi esittämällä avoimesti, miten analyysi on suoritettu ja miten tutkija on päätenyt tiettyihin luokitteluihin ja tuloksiin. Pyrin lisäämään tutkimukseni luotettavuutta sekä kuvailemalla analyysini avoimesti että esittämällä suoria otteita alkuperäisestä aineistosta. (Mts. 217–218.) Puolueellisuuden minimoimiseksi olen pyrkinyt olemaan mahdollisimman itsekriittinen ja reflektiivinen tätä tutkielmaa tehdessäni (Davies & Dod, 2002, s. 281). Olen myös huomionut, miten henkilökohtainen taustani ja mielipiteeni voivat vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin, mutta pyrin mahdollisimman vahvaan puolueettomuuteen varmistaakseni tulosten luotettavuuden.

Golafshani (2003) on korostanut, että laadullisen tutkimuksen reliabiliteettia arvioitaessa voidaan toistettavuuden lisäksi arvioida esimerkiksi tutkimuksen uskottavuutta, neutraaliutta tai johdonmukaisuutta. Tutkimuksen prosessia ja tulosten johdonmukaisuutta voidaan arvioida tarkastelemalla aineiston prosessointia. (Mts. 601.) Olen pyrkinyt etenemään aineiston analysoinnissa mahdollisimman johdonmukaisesti teoriaan tukeutuen. Lisäksi olen pyrkinyt kuvaamaan mahdollisimman tarkasti, miten ja miksi päädyin hyödyntämään tutkimukseni taustalla juuri valitsemaani kirjallisuutta, ja myös näin pyrkinyt kasvattamaan tutkimuksen toistettavuutta. Tämän tutkielman reliabiliteetti saattaa kärsiä hieman toistettavuuden näkökulmasta, koska olen käyttänyt lähdekirjallisuutena myös poliisin asiantuntijan ehdottamia artikkeleita (ks. Liite 2).

Kaikki tutkielmassani hyödyntämäni kirjallisuus on listattu kirjallisuusluetteloon tutkielman loppuun ja liitteeseen 2. Lisäksi käytän johdonmukaisia lähdeviittauksia läpi tutkielman. Tämä lisää tutkimuksen luotettavuutta ja avoimuutta.

Säilytin elektronisessa muodossa olevan alkuperäisaineiston turvallisessa paikassa salasanalla suojatuissa tiedostoissa ja salasanalla suojatulla tietokoneella, jota säilytin lukitussa kaapissa lukitussa huoneistossa. Lisäksi säilytin alkuperäisen paperiaineiston lukitussa kaapissa lukitussa huoneistossa. Ainoastaan minulla oli pääsy alkuperäisaineistoon. Minulla ja ohjaajallani oli pääsy luokiteltuun aineistoon tutkimusluvan mukaisesti. Aineisto säilytetään tämän tutkimuksen loppuun asti, kuitenkin enintään 30.6.2020 asti, jonka jälkeen se hävitetään välittömästi asianmukaisesti silppuamalla ja toimittamalla tietosuojaroskakoriin. (TENK, 2009, s. 8, 10–11.) Nämä toimet suojaavat tutkittavien yksityisyyttä ja lisäävät tutkimuksen luotettavuutta. Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan tämän tutkielman eettisiä näkökulmia.

3.3 Tutkimusetiikka

Mäkelä (1987) on jakanut tutkimuseettiset ongelmat kahteen pääkategoriaan. Ensimmäinen kategoria koostuu normeista, jotka suojaavat tiedonhankintaa ja tutkittavien yksityisyyden suojaa. Toinen kategoria liittyy tutkijan vastuuseen tulosten soveltamisesta. (Mts. 180.) Tämän tutkielman aineiston hankkimiseen on tarvittu tutkimuslupa, joten ensimmäisen pääkategorian osalta tutkimuseettiset ongelmat liittyvät lähinnä tutkittavien yksityisyyden suojaamisen ja tietosuojan näkökulmiin. Olen kuitenkin suunnitellut ja toteuttanut aineiston turvallisen säilyttämisen niin, että olen pystynyt minimoimaan edellä mainittuihin eettisiin ongelmiin liittyvät riskit. Lisäksi olen pyrkinyt varmistamaan, että yksittäisiä esitutkintapöytäkirjoissa esiintyviä henkilöitä ei ole mahdollista tunnistaa käyttämästäni tutkimuksen kokonaisuaineistosta. Arvioisin emotionaaliset riskit tutkimusaineiston esitutkintapöytäkirjoissa esiintyville yksilöille hyvin alhaisiksi, sillä he eivät suurella todennäköisyydellä voi tunnistaa itseään kokonaisuaineistosta. Olen noudattanut eettisyyden periaatteita harkitessani heidän anonymiteettia ja yksityisyyttä (Strandell, 2005, s. 31), jotka olivat myös edellytyksenä aineiston saamiseksi.

Strandellin (2005) mukaan arvomme ja asenteemme vaikuttavat jopa siihen, minkä aiheen valitsemme tutkimuksellemme. Valintaan vaikuttavat esimerkiksi mielenkiinnon kohteemme tai se, koemme aiheen reaali maailman näkökulmasta tärkeäksi. Lisäksi edellä mainitut tekijät vaikuttavat tutkimuksen kysymyksenasetteluun ja valittuun näkökulmaan. Strandellin (2005) toteaa, että tutkijan on erityisesti lapsia ja nuoria tutkittaessa hyvä olla sensitiivinen tutkimuksessa käyttämiensä käsitteiden ja näkökulmien osalta, sillä lapsia ja nuoria tutkittaessa epäsuhteinen valta-asetelma on vahvasti läsnä, eikä tutkija ”saisi omalla toiminnallaan vahvistaa lapsuuden rakenteellista haavoittuvuutta”. (Mts. 33.) Olen huomioinut tutkielmaa tehdessäni, että toimin eräänlaisena aineiston lasten ja nuorten sekä nuorten aikuisten edustajana, mutta lapsilla, nuorilla ja nuorilla aikuisilla ei itsellään ole kuitenkaan ollut valtaa vaikuttaa heistä luomaani kuvaan, joten muodostamani kuva on omien havaintojeni ja tutkimustulosten pohjalta luotu. Kriminologinen tutkimus toimii osana yhteiskunnallista keskustelua ja toimintaa, jonka vuoksi yllämainittuja asioita on hyvä pohtia tarkasti. Tämä tutkielma käsittelee koulu-uhkaajien antamia neutralisaatioita nimenomaan yhteiskunnallisesta näkökulmasta.

Tutkimuseettisesti aineiston osalta ongelmallista voi olla se, että tutkimuksen kohderyhmällä ei ole ollut minkäänlaista vaikuttamisen mahdollisuutta siihen, suostuvatko he osallistumaan tutkimukseen, jossa käydään läpi heitä koskevia esitutkintapöytäkirjoja. Tutkimuksen kohderyhmällä ei ole ollut sananvaltaa siihen, mitä heistä on kirjattu esitutkintapöytäkirjoihin, vaan valta on ollut esitutkintaviranomaisilla. Kyseinen auktoriteettisuhde on saattanut vaikuttaa lasten ja nuorten keinoihin neutralisoida tapahtunutta, erityisesti silloin, jos he ovat kokeneet tilanteen hyvin stressaavaksi. Lisäksi on hyvä muistaa, että uhkausten tekijät ovat olleet viranomaiskontrollin alaisina esitutkinnassa. Toisaalta tutkimusluvan on tutkimuksen kohderyhmän puolesta myöntänyt poliisihallitus ja kohderyhmän oikeusturva on taattu esitutkinnassa ja aineiston käsittelyn osalta. On kuitenkin huomioitava, että aineiston anonymisoinnilla on suuri merkitys, etenkin kun kyseessä on lapsia ja nuoria sekä nuoria aikuisia koskevaa tietoa (Strandell, 2005, s. 31). Olen pyrkinyt minimoimaan edellä mainittuja eettisiä ongelmia säilyttämällä aineiston turvallisesti ja anonymisoituna, ja näin pyrkinyt suojaamaan kohderyhmän yksityisyyttä ja vahvistamaan tutkimuksen luotettavuutta.

Ymmärrän, että tiedonkäsittely ja johtopäätösten muodostaminen voivat synnyttää eettisiä ongelmia tutkielmaa tehtäessä, joten pyrin esimerkiksi yleisten vaatimusten mukaisesti käyttämään asianmukaisia lähdeviittauksia ja esittämään tulokset totuudenmukaisesti. Lisäksi pyrin välttämään tulosten painottamista tärkeämpinä kuin mikä niiden painoarvo todellisuudessa on. Käsittelen tässä tutkielmassa avoimesti käyttämiäni tiedonkeruu- ja analyysimenetelmiä (Uusitalo, 1991, s. 32–33). Siirryn nyt pohtimaan aineiston analyysia tarkemmin.

4 Analyysi

Tässä luvussa esittelen ensin analyysini keskeisimmät tulokset. Sen jälkeen siirryn esittelemään tuloksia tarkemmin lievempien ja vakavampien uhkausten jaottelun avulla sekä tarkastelen aineistossa esiintyneitä ei-klassisia neutralisaatioita Kaptein ja van Helvoortin (2018) neutralisaatiomallia hyödyntäen. Esittelen myös neutralisaatiomallin ulkopuolelta ilmenneet ei-klassiset neutralisaatiot. Lopuksi tarkastelen, miten neutralisaatioita ja uhkauskäytöstä on saatettu oppia. Hyödynnän tulosten esittämisessä tekstiotteita aineistosta.

4.1 Analyysin tulokset

Esittelen tässä alaluvussa kootusti analyysin keskeisimpiä tuloksia sekä uhkaajien esittämiä neutralisaatiotapoja.

Aineistossa esiintyneet klassiset neutralisaatiotavat

Aineistossa esiintyi runsaasti erilaisia neutralisaatioita, sillä enemmistö uhkaajista oli poliisin kanssa keskustellessaan käyttänyt uhkaukselleen useampaa kuin yhtä neutralisaatiota. Uhkaajien perusteluissa ilmeni kaikkia Sykes ja Matzan (1957, s. 667–669) määrittelemiä viittä klassista neutralisaatiotapaa, joista yleisimmin esiintyvä oli vastuun kieltäminen (48 kertaa) ja toiseksi yleisimpänä ilmeni vahingon kieltämistä (22 kertaa). Perusteluissa esiintyi myös jonkin verran tuomitsijoiden tuomitsemista (11 kertaa) ja vetoamista korkeampiin periaatteisiin (8 kertaa), kun taas uhrin kieltämistä esiintyi vain kolme kertaa. Osa uhkaajista käytti kuulustelussa useita saman klassisen

neutralisaation alle luokiteltavia eri perustelutapoja, esimerkiksi joku uhkaaja saattoi kieltää vastuun ajattelemattomuuden, suuttumuksen sekä vitsailun kautta.

Taulukko 1: Aineistossa ilmenneet klassiset neutralisaatiotavat (Sykes & Matza, 1957)

Neutralisaatio	Alkuperäinen neutralisaatio englanniksi	Esiintyminen aineistossa
Vastuun kieltäminen	The denial of responsibility	24 uhkauksen tekijää
Vahingon kieltäminen	The denial of injury	20 uhkauksen tekijää
Tuomitsijoiden tuomitseminen	The condemnation of the condemners	6 uhkauksen tekijää
Vetoaminen korkeampiin periaatteisiin	The appeal to higher loyalties	4 uhkauksen tekijää
Uhrin kieltäminen	The denial of the victim	2 uhkauksen tekijää

Aineistossa esiintyneet ei-klassiset neutralisaatiotavat

Aineistossa oli havaittavissa myös 11 ei-klassista neutralisaatiotapaa (Taulukko 2), jotka pystyin luokittelemaan ja analysoimaan hyödyntäen Kaptein & van Helvoortin (2018) neutralisaatiomallia (Liite 1). Neutralisaatiomallissa on tunnistettu yhteensä 60 ei-klassista neutralisaatiotapaa. Mallin neutralisaatiotavoista yleisimpänä tässä tutkielmassa esiintyy aikomuksen kieltämistä (36 kertaa), toiseksi eniten epätäydellisen tiedon taakse piiloutumista (9 kertaa) sekä harvemmin suhteuttamista katumuksen kautta (3 kertaa). Ainoastaan kerran ilmeneviä neutralisaatiotapoja olivat: hyviin aikeisiin vetoaminen, olosuhteiden kieltäminen, muiden syyllisyyteen rajoittuminen, ei vastuullisena olemiseen rajoittuminen, olosuhdefaktojen keksiminen, epätäydellisen sinnikkyuden taakse piiloutuminen, normin pelkistäminen merkityksiin ja normin pelkistäminen makuasiaksi.

Taulukko 2: Neutralisaatiomallin mukaiset aineistossa ilmenneet ei-klassiset neutralisaatiotavat (Kaptein & van Helvoort, 2018)

Neutralisaatio (oma käännös suomeksi)	Neutralisaatio (alkuperäinen englanniksi)	Esiintyminen aineistossa
Aikomuksen kieltäminen	Denial of intentions	35 uhkauksen tekijää
Epätäydellisen tiedon taakse piiloutuminen	Hiding behind imperfect knowledge	7 uhkauksen tekijää
Suhteuttaminen katumuksen kautta	Relativizing by regret	3 uhkauksen tekijää
Epätäydellisen sinnikkyuden taakse piiloutuminen	Hiding behind imperfect perseverance	1 uhkauksen tekijä
Hyviin aikeisiin vetoaminen	The appeal to good intentions	1 uhkauksen tekijä
Olosuhteisiin kieltäminen	The denial of the evidence about the circumstances	1 uhkauksen tekijä
Muiden vastuuseen rajoittuminen	The limitation to others being responsible	1 uhkauksen tekijä

Ei vastuullisena olemiseen rajoittuminen	The limitation to being not responsible	1 uhkauksen tekijä
Olosuhteisiin liittyvien faktojen keksiminen	Inventing facts about the circumstances	1 uhkauksen tekijä
Normin pelkistäminen merkityksiin	The reduction to labels	1 uhkauksen tekijä
Normin pelkistäminen makuasiaksi	The reduction to taste	1 uhkauksen tekijä

Aineistossa ilmeni lisäksi kolmea muuta ei-klassista neutralisaatiotapaa, joiden analysointiin Kaptein & van Helvoortin (2018) neutralisaatiomalli ei soveltunut. Näistä yleisimmin esiintyvä oli ”*huomiohakuisuus*”, jota ilmeni kuuden eri uhkaajan kohdalla (8 kertaa). Toiseksi yleisimmin esiintyi Kivivuoren (2013) *tekojen kieltä*, jota oli havaittavissa neljän uhkaajan tapauksessa (5 kertaa). Harvinaisemmin, vain kerran koko aineistossa, esiintyi ”*mielenrauhaan*” vetoamista.

Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan koulu-uhkauksiin liittyviä neutralisaatioita tarkemmin esimerkkien avulla. Olen korvannut jokaisen uhkaajan henkilötiedot pseudonyymillä.

4.2 Lievempien ja vakavampien uhkausten neutralisaatiot

Tässä alaluvussa käsittelen nuorten esittämiä koulu-uhkauksia jaoteltuina lievempiin ja vakavampiin uhkauksiin. Tarkastelen uhkauksiin liittyviä klassisia neutralisaatioita ja aineistossa ilmenneitä ei-klassisia neutralisaatioita. Lisäksi tuon esiin muutamia aineistossa esiintyneitä uusia ei-klassisia neutralisaatioita, kuten nimittämäni ”*huomiohakuisuutta*” ja Kivivuoren (2013) nimittämää *tekojen kieltä*. Lopuksi pohdin neutralisaatioita oppimisteorian näkökulmista. Aloitan tämän alaluvun avaamalla hieman tarkemmin uhkausten jaottelua tässä tutkielmassa.

Tämän tutkielman tarkoituksena ei ole arvioida uhkausten vaarallisuutta sinänsä, vaan jakaa ne selkeyden vuoksi lievempiin ja vakavampiin uhkauksiin, jotta uhkauksista vastaavien uhkaajien neutralisaatioista voidaan rakentaa ymmärrettävämpi kuva. Tarkoitukseni on tarkastella, vaihtelevatko neutralisaatiot mahdollisesti uhkausten ”asteen” mukaisesti. O’Toole (2000) on todennut, että uhkausten tarkemmassa arvioinnissa tulee aina ottaa huomioon uhkauksen lisäksi myös uhkaajan ominaisuudet ja taustatekijät (mts. 10). Lisäksi henkilön historialla, nykytilalla ja käyttäytymistavoilla on merkitystä arvioitaessa henkilön väkivaltariskiä (Koskelainen, 2019, s. 130). Uhkaajien

henkilökohtaisia ominaisuuksia, taustatekijöitä, historiaa, nykytilaa tai käyttäytymistapoja ei ole käsitelty syvällisemmin tässä tutkielmassa, sillä tämä tutkielma ei keskity niihin. Lisäksi ammattitaitoisen riskiarvioinnin tai vaarallisuusarvioinnin voi suorittaa vain arviointiin koulutuksen saanut henkilö ja mielellään moniammatillinen työryhmä (Koskelainen, 2019, s. 130; O’Toole, 2000, s. 10). Minulla ei ole senkaltaista koulutusta, joten jako lievempiin ja vaarallisempiin uhkauksiin toimii vain tietynlaisena työkaluna ja osana analyysia tässä tutkielmassa.

Tässä tutkielmassa lievemmat koulu-uhkaukset muodostuvat ”vähemmän vakavista” uhkauksista, jotka eivät ole esimerkiksi johtaneet uhkauksessa viitatus teon valmisteluun tai joissa ilmenee lähinnä tavanomaisia nuorisorikollisuuden piirteitä. Uhkaukset eivät sisällä yksityiskohtaisia tietoja, ne ovat melko epäsuorasti ilmaistuja ja vähemmän konkreettisia, mutta niissä saattaa esiintyä jonkinlaisia viitteitä siitä, milloin tai miten uhkaus toteutettaisiin. Uhkaukset saattavat myös sisältää dramaattisia sanamuotoja tai toteamuksia siitä, miten tosissaan uhkaaja on uhkauksen toteuttamisen osalta. (O’Toole, 2000, s. 7–9.)

Vakavammat koulu-uhkaukset puolestaan muodostuvat uhkauksista, joihin liittyy uhkauksen vakavuutta ilmaisevia tekijöitä. Kyseiset uhkaukset on otettu vakavammin myös viranomaisten taholta ja niiden esitutkintaa on viety pidemmälle. Lisäksi vakavampien uhkausten taustalla on esiintynyt huolta aiheuttavia piirteitä, kuten esimerkiksi uhkaukseen liittyvän teon valmistelua, sosiaalista eristäytymistä, vuotamista, väkivallan ihannointia, uhkaukseen liittyvän teon harjoittelua, fiksoitumista ja samaistumista esimerkiksi aiempiin koulusurmaajiin. Nämä piirteet ovat Koskelaisen (2019) mukaan uhkauksen vakavuutta ilmaisevia tekijöitä (mts. 130, 133–136). O’Toolen (2000) mukaan vakavammat uhkaukset ovat yksityiskohtaisempia, suorasanaisia ja hyvinkin selkeitä ja niiden taustalla esiintyy suunnittelua ja jopa konkreettisia toimia (mts. 9). Esimerkiksi tämän tutkielman aineistossa eräällä vakavamman uhkauksen tekijällä esiintyi taustalla väkivallan ja koulusurmien ihannointia, suunnitelmia teon toteuttamiseksi ja tietynlaisten ”askelmien” suorittamista, kuten koulusurmapaikalla vierailu ja aseiden hankkimisyrityksiä.

Tässä tutkielmassa vakavammit uhkaukset on luokiteltu myös suunnitelman tasolla olevat uhkaustapaukset, joissa uhkaaja ei ole suoraan esittänyt uhkausta. Tämänkaltaisia

suunnitelmia, joissa ei ollut suoranaista uhkausta, ei ollut lainkaan lievempien uhkausten joukossa. Yleisesti ottaen tässä tutkielmassa uhkaukseksi käsitetään uhkaus, joka on esitetty oppilaitosta, oppilaita tai oppilaitoksen henkilökuntaa kohtaan. Uhka puolestaan tarkoittaa, että joku haluaa toteuttaa uhkauksen jotakin edellä mainittua kohdetta kohtaan.

4.2.1 Lievemmat koulu-uhkaukset ja niihin liittyvät neutralisaatiot

Aineistossa esiintyi enemmistönä lievempiä koulu-uhkauksia, joita tunnistettiin esitutkimintapöytäkirjoista yhteensä 24 kappaletta. Tämä tukee aiempien tutkimusten tuloksia, joiden mukaan koulu-uhkaukset esiintyvät usein lievempinä tavanomaisen kouluväkivallan osana (Holkeri, 2013, s. 102; Simola, 2015, s. 31).

Aineistossa esiintyneet klassiset neutralisaatiot

Eniten aineistossa esiintyi klassisista neutralisaatioista vahingon kieltämistä ja vastuun kieltämistä. Tätä tulosta tukee aiempi koulu-uhkaustutkimus, jonka mukaan vitsiin vetoaminen on yleisin tapa selittää uhkausta (Holkeri, 2013, s. 66). Holkerin (2013, s. 67) tulosten mukaan vitsit voidaan nähdä osittain vastuun kieltämisenä ja osittain myös vahingon kieltämisenä. Myös tutkielmani tulosten mukaan vitseihin ja huumoriin vetoaminen on yleisin tapa neutralisoida tekoa, ja niihin vetoamisen voidaan katsoa kuuluvan joko vahingon tai vastuun kieltämiseen, etenkin lievemmissä uhkauksissa. Joissakin tapauksissa oli vaikeaa erotella, oliko vitseissä tosiaan kyse vastuun kieltämisen neutralisaatiosta vai vahingon kieltämisen neutralisaatiosta, mutta luin aineistot läpi useaan otteeseen ymmärtääkseni selityksiä paremmin.

Vahingon kieltäminen oli lähes aina vitsiin, huumoriin, läppään tai huviin vetoamista, kuten:

”En tiedä miksi tein sen. Pidin tekoa vaan jekkuna ja pilana.” -P8

”En tiedä miksi tein sen. Pidin tekoa vaan heittona ja pilana. Minulla ei ollut tarkoitusta säikyttää tai vahingoittaa ketään.” -P9

”Se oli vaan pilaa.” -P10

Kyseiset uhkaajat (P8, P9 ja P10) neutralisoivat tekoaan samantyyllisesti ja olivat esittäneet uhkauksen yhdessä. Uhkauksen tekijät vetosivat vitsiin enemmänkin vahingon kieltämiseksi, sillä he eivät kokeneet aiheuttaneensa uhkauksellaan vahinkoa, vaan pitivät sitä lähinnä vain viattomana pilana. Eräs toinenkin uhkaaja (P16) vetosi vitsiin

sanoessaan, että taustalla oli *"ajatus siitä, että video olisi pelkkä vitsi"*, eikä hänellä ollut *"aikomusta vahingoittaa ketään"*, joten hän neutralisoi tekoaan vahingon kieltämisen kautta. Eräessä tapauksessa kuulusteluissa selvisi, ettei uhkauksesta epäilty (P34) ollutkaan tosiasiaassa lähettänyt uhkausviestejä puhelimestaan itse, vaan uhkauksen tekijöinä olivatkin hänen koulukaverinsa, jotka myönsivät teon. Uhkauksen tekijät sanoivat, että *"se oli vaan vitsi"*. Tämä oli aineiston ainoa tapaus, jossa uhkauksen tekijät olivat yrittäneet vitsailla jonkun muun kustannuksella.

Lisäksi tapahtunutta vahinkoa kieltäessään uhkaajat vetosivat siihen, että muut kyllä ymmärtävät heidän tekonsa huumorina tai ainakin heidän pitäisi ymmärtää ne niin. Eräs uhkaaja (P24) esimerkiksi sanoi, että hän on *"huvikseen laittanut kuvia eri paikkoihin."* Hän kuitenkin kielsi laittaneensa ampujakuvia tietyille internetin keskustelupalstoille. Osan kuvista hän myönsi julkaisseensa sosiaalisessa mediassa, ja kuvat olivat hänen mukaansa *"läppää ja kaikki tajuaa sen siellä"*. Lisäksi toisen uhkaajan (P18) mukaan kyseessä oli *"mustaa huumoria"*. *"En ajatellut, että viestin voi lukea myös joku, joka ei ymmärrä minun huumoria."* Eräs uhkaaja vetosi yhtä lailla vitsiin vahingon kieltämiseksi kertoessaan, miten kaikki sellaista läppää esittävät ymmärtävät sanomiset vain vitseiksi, eikä hän kokenut sanomisiaan isoksi jutuksi eikä suoranaiseksi uhkaukseksi:

"Mä laitoin nettiin, niinkun, ei ne suoranaisia uhkauksia ollu. Mutta sellaista läppää, että ne voi kattoo uhkauksiks. Ja sit mä kuulin, että siitä oli tullu isompi juttu. Sitten mä menin kertoon poliisille." Kysyttäessä tarkoituksesta hän vastasi, että *"No läppänä ne on tarkotettu kavereille, jotka ymmärtää."* -P37

Sama uhkaaja (P37) käytti vitsiä myös vastuun kieltämiseksi vedotessaan siihen, miten vastaavanlainen toiminta on ollut aiemmin *"sallittua"* tai ainakaan kukaan ei ole siitä huomauttanut. Hän vetosi siten vitsiin *"tekosyynä"*, sillä taustalla oli useita syitä tehdyille uhkaukselle.

"No ton mä ajattelin läpällä. Kun mä oon mun mielestä ennenki tehny tommosii sinne. Mä aattelin, että ei noista tuu mitään ainakaan. Sit mä laitoin läpällä ton kuvan"(kouluampujasta)." -P37

Myös uhkaaja (P17) kielsi syntyneen vahingon vitsailun avulla sanoessaan, että *"koko juttu oli pelkkä vitsi"* ja miten hänellä oli *"tarkoitus lähettää se vain kavereille, jotka ymmärtäisivät sen olevan vitsi"*. Hän vetosi samalla vastuun kieltämiseen jatkaessaan, että *"viesti lähti vahingossa kaikille viestipalvelun kavereille"* ja miten hänellä *"ei ole mitään ajatuksia kouluampumisesta tai ampumisesta yleensä"*. Kyseinen uhkaaja (P17)

oli kuitenkin aiemmin ilmaissut opettajalleen, miten hän oli suuttunut kiusaamisesta. Siten vitsi toimi tavallaan ”verukkeena” uhkauksen todelliselle selitykselle. Tämänkaltaista vitsiin vetoamista ”tekosyynä” ilmeni jonkin verran lievempien uhkausten yhteydessä, etenkin vahingon kieltämisen ja vastuun kieltämisen neutralisaatioiden yhteydessä. Myös uhkaaja (P26) käytti selityksissään vitsiä tekosyynä yrittäessään kieltää aiheuttaneensa mitään vahinkoa, koska se oli *”kokonaan vitsiä. En uskonut, että tästä tulee poliisijuttu, koska tähän oli vitsi.”* Uhkaaja oli kuitenkin sanonut poliisille myös, miten hän halusi *”nähdä minkä reaktion saa aikaiseksi”*, joten uhkaaja oli ilmeisen selvästi toivonut uhkauksen tulevan poliisin tietoon ja käytti lopulta tekosyynä uhkaukselle vitsiä. Lisäksi eräs uhkaaja (P4) vetosi siihen, miten erään terrori-iskun vuosipäivä oli saanut hänet esittämään uhkauksen hivin vuoksi. Hän sanoi uhkausta *”vitsiksi”*. Se oli *”huvikseen tehty, koska oli terrori-iskun vuosipäivä.”* Kyseinen uhkaaja vetosi vitsiin, mutta tässä tapauksessa on kyseessä enemmän vastuun kieltämisen kuin vahingon kieltämisen neutralisaatiotapa, koska tekijä pyrki välttämään vastuun teostaan. Myös hän vetosi vitsiin tavallaan ”verukkeena”, sillä hän halusi tehdä uhkauksen juuri tuona vuosipäivänä.

Eräät uhkaajat (P31, P32 ja P33) puolestaan vetosivat vitsiin sanoessaan, että *”oli läpällä laitettu kuva suljettuun viestipalvelun ryhmään”*. Heidän voidaan katsoa yrittäneen vastuun kieltämistä, sillä uhkaajat olivat yhdessä esittäneet useita eri uhkauksia erilaisilla sosiaalisen median alustoilla sen jälkeen, kun heillä oli ollut sanaharkkaa muiden oppilaiden kanssa koulussa. He yrittivät todennäköisesti välttää seurauksilta jäätyään uhkauksistaan kiinni. Eräs toinen uhkaaja (P20) vetosi myös vitsiin sanoessaan, että *”tein omakuvan pelkällä läpällä”* ja miten hän *”ei ymmärrä miksi siitä nousi tällainen haloo”*. Kyseinen uhkaaja oli poliisin mukaan suhtautunut kuulusteluihin hyvin naureskelevästi ja vähättelevästi, joten neutralisaatio on enemmänkin vastuun kuin vahingon kieltämistä.

Vastuun kieltämistä käytettiin neutralisaationa myös silloin, kun haluttiin vedota esimerkiksi ajattelemattomuuteen tai päihtymykseen. Esimerkiksi eräs uhkaaja (P6) kertoi vain vitsailleensa ja sanoi, että *”on ajattelemattomuuttaan sanonut niin”*. Eräs toinen uhkaaja (P24) sanoi, että *”tein uhkauksen lakkapäissäni”* ja se oli *”päähänpisto”*. Uhkaaja P37 puolestaan sanoi, että hän halusi vain ylipäätensä vastata keskustelupalstalla jotain, eikä osannut sanoa, mitä oli ajatellut viestiä kirjoittaessaan: *”varmaan vaan kun*

mä halusin vastata jotain, niin laitoin. Nii en tiä sitte mitä oon ajatellu, kun oon laittanut.” Hän vetosi myös tylsyyteen kieltäessään vastuunsa ja sanoi olleensa siinä uskossa, että uhkauksia ei otettaisi vakavasti:

Terrori-isku kuvista kysyttäessä hän vastasi, että ”mä postailin sinne paskaa kun oli tylsää”. Kysyttäessä tarkoituksesta hän vastasi, että ”En mä tiä. Mä huulin, että ei noita oteta niin vakavasti. Sit varmaan toinen, että mulla oli tylsää. Muuten mä en osaa perustella, miks mä oon laittanu.” -P37

Vastuun kieltämistä saattoi esiintyä myös silloin, kun uhkaaja ei kokenut tehneensä rikosta, koska muut eivät ottaneet häntä hänen mielestään tosissaan. Eräs uhkaaja (P38) sanoi, että *”ihmiset ei uskoneet, että tekisin sellaista”*.

Vastuun kieltämiseksi vedottiin ajattelemattomuuden lisäksi myös suuttumukseen tai paniikkiin:

”Minua harmitti hänen puheet koko luokan läsnä ollessa. -- Olin saamassa paniikkikohtausta. Olin aivan paniikin vallassa ja tällöin saatoin huutaa mitä mieleeni juolahtaa.” -T39

Eräs toinenkin uhkaaja (P5) vetosi vastuuta kieltäessään suuttumukseen ja siihen, ettei kokenut toimineensa väärin: *”Suutuin, että en ole käynyt kiinni. Heitin pulpetin nurin ja poistuin luokasta. Taisin siinä vähän haukkua rehtoria -- En ole tehnyt mitään väärää.”* Kuitenkin henkilön taustalla on aiempaakin aggressiivisuutta ja väkivaltaisuutta. Tämä kuvastaa myös melko impulsiivista käytöstä, joka on tyypillistä nuorten väkivaltakäytökselle, etenkin lievemmissä uhkauksissa (Holkeri, 2015, s. 76; Häkkänen, 2005, s. 6).

Vastuuta kieltäessään uhkaajat saattoivat mielenkiintoisesti siirtää vastuun myös jollekin toiselle taholle, kuten viruksille tai hakkereille alla olevassa esimerkissä:

Uhkaaja sanoi, että hänellä ”ei ole tekemistä uhkausviestien kanssa. Mun koneella on ollu Zeus virus, ehkä se on lähettäny niitä mun koneelta. Joku hakkeri on tehny nää systeemit. Varmaan sitten joku lavastus. Sabotaasia.” -P23

Aineistossa esiintyi harvemmin klassista neutralisaatiota tuomitsijoiden tuomitsemisesta. Se ilmeni esimerkiksi vetoamalla, että opettaja tai muut nuoret väittivät jotain tai olivat ymmärtäneet asian väärin. Eräs uhkaaja (P20) sanoi, että hänet *”leimataan rikolliseksi”*. Toinen uhkaaja (P11) kertoi, miten opettajan ja hänen välisensä sanailu oli johtanut hänen suulliseen uhkaukseensa, koska *”en päässyt pelaamaan pesistä”* ja *”ope aukoi päätään”*

syyttäen siten opettajaa uhkauksestaan. Samoin eräs uhkaaja (P5) vieritti syyn ensin opettajalleen ja sitten muille oppilaille: *"En tiedä miksi opettaja väittää, että olisin pahoinpidellyt häntä. -- En tiedä miksi he sellaista keksivät."* Lisäksi eräs uhkaaja (T39) koki opettajan olleen vastuussa hänen tekemisistään, joita ei olisi tapahtunut, mikäli hän olisi saanut poistua tilanteesta: *"Koin itseni pilkatuksi, koska koin opettajan syyllistävän minua."* -- *"Tätä tilannetta ei olisi tullut, jos olisin päässyt pois luokasta."* Tuomitsijoiden tuomitsemista tapahtui myös siten, että uhkaaja vieritti oman olotilansa muiden olotilaksi ja syyksi. Esimerkiksi uhkaaja P12 sanoi, että *"muut on masentuneita"*, vaikka hänellä oli itsellään taustalla masennusta ja koulukiusaamista. Näiden uhkaajien vetoaminen vertaisryhmän tai opettajien väitteisiin ja heidän syyllisyyteensä on tyypillistä tälle neutralisointitavalle, kun yksilö keskittyy muiden tekoihin, eikä näe oman toimintansa vääryyttä (Sykes & Matza, 1957, s. 668).

Lievemmissä uhkaustapauksissa esiintyi ainoastaan yhdessä tapauksessa vetoamista korkeampiin periaatteisiin. Uhkaajan P37 uhkauksen muoto kuvasti sitä, kuinka tekijä oli omaksunut vaikutteita kulttuurisesta ympäristöstään kirjoittaessaan uhkauksensa yhteyteen *"ei paljoo kytät, siat, natsien kätyrit pelota"*. Hänen selityksensä kirjoitukselle oli, että *"siis toi on tiit sä. Oot sä kattonu niitä öö mielenosotuksia? Nii toi on yleinen huuto siellä jossain mielenosotuksissa."* Hän ihannoii natsimielenosoituksia ja kertoi haluavansa jakaa "omaa agenda". Siten hän neutralisoi tekoaan äärioikeistolaisen ideologian kautta. Kivivuoren (2013) mukaan nuorisorikollisuudessa voi esiintyä tekojen selittelyitä poliittisten tavoitteiden kautta; erityisesti äärioikeistolainen ideologia voi olla taustalla. Antamalla tämänkaltaisen merkityksen omille teoille, nuori saattaa myös ylittää rikoksen tekemisen kynnyksen helpommin. (Mts. 230.)

Näissä lievemmissä koulu-uhkauksissa ei ilmennyt lainkaan klassisten neutralisaatioiden uhrin kieltämistä.

Aineistossa esiintyneet ei-klassiset neutralisaatiot

Lievempien uhkaustapausten joukossa esiintyi useita erilaisia Kaptein & van Helvoortin (2018) neutralisaatiomallin mukaisia ei-klassisia neutralisaatioita (ks. Taulukko 2). Yleisin lievemmissä koulu-uhkauksissa esiintyvistä ei-klassisista neutralisaatioista oli aikomuksen kieltö (*denial of intentions*), jonka jälkeen esiintyi usein epätäydellisen

tiedon taakse piiloutumista (*hiding behind imperfect knowledge*). Muita ei-klassisia neutralisaatioita esiintyi vain muutamissa lievemmissä uhkaustapauksissa.

Vedotessaan aikomuksen kieltämiseen lievemmän uhkauksen esittäneet uhkaajat kielsivät kokonaan aikomuksen tai tarkoituksen tehdä uhkaamaansa tekoa taikka edes suunnitelleensa mitään. Esimerkiksi uhkaaja (P30) myönsi laittaneensa uhkausviestin sosiaaliseen mediaan ja sanoi pitäneensä tekoaan ”*huonona pilana, joka oli vailla todellista tarkoitusta*”. Myös toinen uhkaaja (P19) kertoi, että on joskus saattanut ”*vitsailla kaveriporukassa*” mutta ”*en todellakaan ole suunnitellut mitään aseiden hankkimista tai kouluampumista*”. Lisäksi monet uhkaajat (P38, T39, P36) kielsivät toteutusaikkeen uhkauksen tai sanomansa osalta sekä uhkauksen tosiasiallisuuden. Eräs uhkaaja (P9) sanoi puolestaan, miten hänellä ”*ei ollut tarkoitusta säilyttää tai vahingoittaa ketään*”.

Epätäydellisen tiedon taakse piiloutumisen (*hiding behind imperfect knowledge*) osalta uhkaajat vetosivat siihen, että he eivät ymmärtäneet asian vakavuutta tai tienneet syytä teolleen. Eräs uhkaaja (P20) sanoi, että ”*en ymmärrä miksi siitä nousi tällainen haloo*”. Toinen uhkaaja (P36) sanoi, että ”*en edelleenkään osaa kertoa syytä, miksi kirjoitin nuo uhkaukset*”. Kolmas uhkaaja (P38) vetosi siihen, että ”*en mä tiää. Mä luulin, että ei noita oteta niin vakavasti*”. Neljännessä tapauksessa (P34) tekijät sanoivat, että ”*ei ymmärretty asian vakavuutta heti*”. Kaptein & van Helvoortin (2018) mukaan epätäydellisen tiedon taakse piiloudutaan usein vetoamalla, että ei tiedä mikä on toivottua käytöstä ja vaikka yksilö tiedostaa normin ja tilanteen, hän ei tiedä mitä täytyy tehdä (mts. 17). Tavallaan nämä aikomuksen kiellot ja epätäydellisen tiedon taakse piiloutumiset voidaan nähdä osana vastuun kieltämisestä, sillä uhkaajat pyrkivät välttämään seurauksia.

Lisäksi aineistossa esiintyi esimerkiksi yksittäisissä lievemmissä uhkaustapauksissa joitakin muita ei-klassisia neutralisaatioita. Yksi esimerkki tällaisesta on olosuhdefaktojen keksiminen (*inventing facts about the circumstances*). Uhkaaja P5 kielsi muiden sanomiset hänen uhkaukseensa liittyen ja keksi oman versionsa asioiden kulusta: ”*En ole sanonut tappamisesta. Sanoin varmaan, että haista paska*.” Harvinaisena aineistossa ilmenevä normin pelkistäminen makuasiaksi (*the reduction to taste*) viittaa siihen, että jokainen voi itse valita, mitä moraalilla heille tarkoittaa ja miten yksilö moraalinsa pohjalta käyttäytyy. Yksilö ei välitä lainkaan muiden moralisoinneista

tai ajatuksista heitä kohtaan. (Kaptein & van Helvoort, 2018, s. 10.) Lievemmän uhkauksen tehnyt uhkaaja P7 ei poliisin kuulustelussa välittänyt lainkaan muiden reaktioista, vaan hän sanoi, että ”*en välitä mistään mitään*”.

Aineistossa esiintyi harvinaisemmin myös katumukseen suhteuttamista (*relativizing by regret*), eli uhkaaja neutralisoi tekoaan katumalla sitä. Esimerkiksi uhkaaja P36 sanoi, että ”*haluan pyytää anteeksi heiltä, kadun tekoani*”. Myös uhkaaja P26 vetosi katumukseen suhteuttamiseen sanoessaan, että ”*mun ei olis kannattanut tehdä sitä koska nyt tästä tuli tämmönen iso juttu*”. Lisäksi harvinaisena lievemmissä uhkauksissa esiintyi muiden syyllisyyteen rajoittumista (*the limitation of others being responsible*), jolloin tekijä kokee, että vastuu teosta jakautuu ainakin osittain muille, mutta hän ei suoranaisesti syytä muita teostaan (Kaptein & van Helvoort, 2018, s. 15). Uhkaaja P12 kiisti kuulustelussa kaikki tappouhkausviestit, kunnes poliisi näytti viestejä hänelle. Lisäksi hän vetosi muiden ymmärryksen puutteeseen tekonsa osalta. Hän sanoi, että ”*kaverit eivät ymmärrä mun erilaisuutta*”. Kyseisellä uhkaajalla oli taustalla koulukiusaamista, mutta hän ei suoranaisesti syyttänyt kiusaajiaan, joten kyseessä ei ollut klassinen tuomitsijoiden tuomitsemisen neutralisaatio.

Aineistossa ilmenneet uudet ei-klassiset neutralisaatiot

Edellä mainittujen lisäksi aineistossa ilmeni myös muutama uusi ei-klassinen neutralisaatiotapa, joille ei löytynyt sopivaa luokkaa Kaptein ja van Helvoortin (2018) neutralisaatiomallista. Lievempien uhkausten tapauksissa esiintyi nimittämääni ”*huomiohakuisuutta*” kahden uhkaajan tapauksessa. Uhkaaja P26 kertoi, että ”*halusin herättää huomiota*” ja ”*halusin nähdä minkä reaktion saan aikaiseksi*”. Toinen uhkaaja sanoi:

”*En mä tiiä miks mä sen laitoin. Se sai ainakin jonkin verran niit tää-ääniä ja tuli siihen vastauksiaki jonkin verran. Tää :D-ääniä.*” Kysyttäessä onko se hyvä, että sellaisia ääniä saa, hän vastasi ”*kyllä*”. -P37

Seuraavaksi siirryn esittelemään vakavammiksi määriteltyjä koulu-uhkauksia ja niihin liittyviä neutralisaatioita.

4.2.2 Vakavammat koulu-uhkaukset ja niihin liittyvät neutralisaatiot

Vakavampia uhkauksia esiintyi aineistossa vähemmän kuin lievempiä uhkauksia: niitä oli yhteensä yhdeksän. Vakavampien koulu-uhkausten selityksissä esiintyi runsaasti niin klassisia kuin ei-klassisia neutralisaatioita. Uhkaajat saattoivat käyttää eri neutralisaatiota useaan kertaan. Tämä voi johtua osittain poliisin kuulustelutekniikasta, sillä uhkaajia on kuulusteltu enemmän kuin lievemiksi katsotuissa tapauksissa.

Aineistossa esiintyneet klassiset neutralisaatiot

Yleisimmin vakavammissa uhkaustapauksissa esiintyi neutralisaationa vastuun kieltämistä. Uhkaajat vetosivat esimerkiksi ajattelemattomuuteen, vastoinikäymisiin ja impulsiivisuuteen:

Kyseessä oli ”hetken impulsiivinen mieliteko. Tämä vain pälkähti yhtäkkiä päähän, eli en ollut sitä millään tavalla miettinyt.” -- ”Tämä minun teko oli typerä ja täysin ajattelematon teko, enkä tarkoittanut sitä uhaksi koulua vastaan”. Hän kertoi myös sairauksistaan ja alkoholinkäytöstään. -- ”Se lähti täysin impulsiivisesta päähänpistosta.” -- ”elämässä on ollut kuitenkin paljon vastoinikäymiä ja viime talvi oli minulle hankala.” -P3

Eräs toinen uhkaaja (P2) vetosi vastuuta kieltäessään ajattelemattomuuden lisäksi siihen, miten kuvat eivät olleet hänen mielestään uhkaavia: *”en ajatellut sitä niin paljon”* ja *”en koe kuvia uhkaavina”*. Eräs uhkaaja (P21) vetosi ajattelemattomuuden lisäksi myös unohdukseen vastuuta kieltäessään, kun hän sanoi, että *”en ajatellut varmaan oikein mitään, ajattelin varmaan sen olevan hauskaa”* ja *”unohdin veitsen reppuun”*.

Vastuun kieltämiseksi vedottiin myös väärinkäsitykseen ja haluun olla oma itsensä (erilainen kuin muut):

”Tapahtui väärinkäsitys silloin kun kerroin kirjani juonta. Puhuin kouluampumisista, kun olin kuullut ulkomailla [tekovälineellä] kavereitaan lyöneestä tyypistä.” Hän sanoi koulussa muille ”halveksivansa tämän tekoa”. Hän sanoi pukeutuvansa sellaiseen [asuun] koska ”tunnen silloin olevani oma itseni ja tykkään poiketa massasta”. Hän vetosi aiemman uhkauksen osalta myös ”samanlaiseen taustaan ja samanlaiseen väärinkäsitykseen.” -P15

Kyseinen uhkaaja (P15) oli kirjoittanut murhaajasta, joka oli pukeutunut tietyllä tavalla. Tämän jälkeen uhkaaja oli itse mennyt koululle samalla lailla pukeutuneena. Kyseinen uhkaaja oli esittänyt koulu-uhkauksen myös kaksi vuotta aiemmin ja vetosi sen osalta nyt myös samoihin syihin, vaikka ensimmäisen uhkauksen tapahtumahetkellä hän olikin

vastuun kieltäessään vedonnut läheisen kuolemaan. Hän muutti siten selitystään vetoamalla vanhankin uhkauksen osalta samaan syyhyn kuin toisen uhkauksensa kanssa, vaikka neutralisointitapa pysyikin samana. Eräs toinenkin uhkaaja (P35) vetosi vastuun kieltäessään väärinkäsitykseen sanoessaan *"minulla ei ole mitään tietoa koululta löydetystä patruunoista"* ja *"mielestäni kyseessä on väärinkäsitys"*. Kyseinen uhkaaja oli kuitenkin harkinnut aseiden hankkimista ja yrittänyt suorittaa metsästäjäntutkimus, joten uhkaus oli otettu vakavasti otettava.

Vastuun kieltämistä saattoi esiintyä useaan kertaan ja siihen liittyvät selitykset saattoivat vaihdella kuulustelun edetessä, esimerkiksi vihaisuudesta, humalatilasta syyttämistä, koulukiusaamisesta, mielialan vaihteluun vetoamisesta ja samaistumisesta tunteiden purkamiseen:

"Olen vihainen koulukiusaamisesta." -- Keskustelu "lähti liikkeelle vitsistä ja mielestäni se vakavoitui hieman ajan kanssa." -- "Ammuskelu vain kiinnosti minua. Olen kuitenkin kirjoittanut pääasiassa humalassa ollessani noista asioista." -- Uhkaaja kertoi yksityiskohtaisesti koulukiusauksesta ja sanoi, että "opettajat eivät puuttuneet kiusaamiseen." -- Kysyttäessä tarvikkeista hän vastasi "ostin sen hetken mielijohteesta, minusta oli hienoa omistaa sellaisia." -- "Keskustelumme oli välillä todesta otettavia ja taas toisinaan aivan absurdeja. Tämä riippui aivan mielialastani." -- Kysyttäessä yhteydenpidosta ulkopuoliseen henkilöön hän vastasi "minusta se olisi ollut mielenkiintoista. Samasta syystä kuin halusin toisen tekijänkin tavata, eli tavata henkilö joka on kiinnostunut samasta asiasta kuin minäkin." Hän kertoi halunneensa jatkaa keskusteluita "mielenkiinnosta ja halusin purkaa tunteitani". -P28

Kyseinen uhkaaja (P28) vetosi myös useaan kertaan eri tavoin masennukseen, esimerkiksi: *"olen kuvannut sen varmaankin masentuneena"* ja *"en tiedä, ilmeisesti olen ollut masentuneena"*. Vaikutti siltä, että uhkaaja vetosi masennukseen "verukkeena" miettiessään sopivaa tapaa selittää tekojaan ja neutralisoidakseen vastuutaan. Eräs toinenkin uhkaaja (T41) vetosi koulukiusaamiseen vastuuta kieltäessään: *"varmaan sen kiusaamisen takia just sinne [kouluun]"*. Vihaisuuteen vetosi myös eräs uhkaaja (T40) kertoessaan, miten hän *"vihasi kaikkia opettajia ja oppilaita"* ja neutralisoi tekoaan siten vastuun kieltämisen kautta.

Vastuun kieltämiseksi vedottiin myös mielentilaan tai luonteeseen. Eräs uhkaaja (T29) esimerkiksi vetosi itsetuhoisiin ajatuksiinsa ja siihen, miten hän ei voi luonteelleen mitään ja hän "ajautuu" luonteensa vuoksi väkisin ongelmiin:

"Minulla on sellainen olo, että olen syntynyt tällaiseksi...Tarkoiton tällä sitä, että joutuisin vankilaan." -- Kysyttäessä hänen käytöksestä hän vastasi, että "sellaisen itsemurhaa suunnittelevan ihmisen käytöstä. En ole sellainen ihminen, joka on kauhean huolissaan tulevaisuudesta." -T29

Eräs toinen uhkaaja (T42) vetosi myös luonteeseensa ja muistamattomuuteen vastuuta kieltäessään: *"tietty mä voin olla niin tyhmä enkä muista mitään. -- En muista, oon oikeesti sikatyhmä"*. Sama uhkaaja (T42) kielsi vastuun myös vetoamalla siihen, miten muut ovat saaneet hänet tekemään tiettyjä asioita: *"en oo kavereita niitten kaa enää, ettei käy enää niin et joku vetää mut johonki mukaan."* Vastuun kieltämistä esiintyi eräällä uhkaajalla (T27) vain kuulustelun alussa siihen asti, kunnes hän myönsi tehneensä teon ja kertoi osuudestaan enemmän. Hän vetosi aluksi, miten toinen tekijä oli suunnitellut iskua kouluun ja hän oli itse mennyt vain *"henkiseksi tueksi. -- ettei hänellä olisi yksinäistä ja kurjaa viime hetkillään"*. Kysyttäessä tarkennusta hän sanoi, että *"tarkoitukseni oli tappaa itseni sen jälkeen kun olen ollut henkisenä tukena toiselle tekijälle niin kauan kun hän sitä tarvitsee"*. Myöhemmin hän sanoi alun perin kirjoittaneensa koulusurmista, koska *"olin ahdistunut ja pyysin apua netissä"*.

Vastuun kieltämistä esiintyi paljon myös vitsiin vetoamisen kautta. Näiden vakavampien uhkausten kohdalla vitsiin vetoamista käytettiin kuitenkin lähinnä "tekosyynä". Esimerkiksi uhkaaja P14 väitti uhkauksensa olleen pelkkä vitsi vedoten samalla siihen, että hän ei edes tiennyt, mistä oli kyseisen vitsin keksinyt:

"Olen tehnyt [keskustelupalstalle] semmoisen uhkauksen, en tiedä mistä sen keksin". -- "Se oli siis vitsi." -- "En tiedä miksi olen ottanut tällaisen kuvan [aseesta]. Se kuului vähän niinku siihen vitsiin." -- "Otin [koulun] kuvan netistä, se valikoitui satunnaisesti. Pyssyn kuva kuului siihen vitsiin". -P14

Kyseisen uhkaajan (P14) vetoamista vitsiin voidaan pitää "tekosyynä", sillä hän oli ilmeisen kiinnostunut väkivallasta. Hänen hallustaan löytyi runsaasti erilaista raakaa materiaalia ja puhelimesta esimerkiksi Jokelan koulun kuva. Hän julkaisi uhkauksiaan useilla eri sosiaalisen median alustoilla ja oli tehnyt kuvia, jotka viittasivat väkivaltaiseen tekoon. Lisäksi hän viittasi uhkauksissaan koulusurmiin. Hänen kohdallaan oli enemmän kyse vastuun kuin vahingon kieltämisen neutralisaatiosta, sillä uhkaaja pyrki vakuuttamaan, ettei hänen tekonsa oikeasti ollut uhka vaan lähinnä vitsi.

Toinenkin uhkaaja (P35) vetosi vitsiin "tekosyynä" sanoessaan, että hän kirjoitti *"Breivik vertauksen huumorilla vastauksena kaverin sanomiseen"*. Hän neutralisoi tekoaan

enemmänkin vastuun kuin vahingon kieltämisellä pyrkimättä vähättelemään vahinkoa, mutta siirtämällä vastuuta teostaan kaverilleen. Vitsiin vetoamista voidaan tässä tapauksessa pitää ”tekosyynä” muun muassa sen takia, että uhkaaja oli jo valmistellut tekoaan, ja taustalla oli muita henkilökohtaisia syitä, kuten koulukiusaaminen ja läheisen menetys. Uhkaaja P2 vetosi myös vitsiin kieltäessään vastuutaan sanoessaan, että uhkaus oli ”vitsi” ja *”Hitler juttu oli huumoripohjainen”*. Vitsiin vetoaminen toimi tässäkin tapauksessa lähinnä verukkeena, sillä hän sanoi myös halunneensa *”herättää keskustelua”*. Lisäksi hän oli esittänyt kaksi vuotta aiemmin ensimmäisen uhkauksensa, jonka hän oli kirjoittanut koulun seinään ja jonka selityksessä hän oli vedonnut ”yli-ihmisyyteen”. Myös uhkaaja P3 vetosi vitsiin vastuun kieltämiseksi sanoessaan:

”Se oli tarkoitus olla vitsi.” -- ”Olin juuri tullut kotiin ja vain tuli yhtäkkiä mieleen, että voisi tehdä näin.” -- ”Sen piti olla hauska juttu.” -- ”Tein sen impulsiivisesti läpällä.” -- ”Latasin sen uuden kuvan edelleen ihan läpällä.” -P3

Kyseinen uhkaaja (P3) vetosi hauskuuteen ja vitsiin, jota hän ei ollut sen enempää ajatellut. Hän oli kuitenkin miettinyt, miten saisi uhkaukselleen mahdollisimman paljon huomiota ja nähnyt vaivaa saadakseen uhkauksensa uudelleen esille ylläpitäjän poistettua hänen aiemman uhkauksensa keskustelupalstalta. Siten vitsiin vetoamista voidaan pitää lähinnä ”tekosyynä”.

Myös vahingon kieltämiseksi vedottiin lähinnä vitseihin. Esimerkiksi eräät uhkaajat (P21 ja P22) olivat tehneet uhkauksensa yhdessä ja molemmat vetosivat selityksessään vitsiin, jonka avulla he yrittivät kieltää vahingon ja vastuunsa teosta. Tätä vitsiin vetoamista voidaan kuitenkin pitää ”tekosyynä”, sillä uhkaajat olivat jo edenneet uhkauksensa kanssa pidemmälle ottamalla teräaseet mukaan kouluun. Lisäksi toinen uhkaajista teki nettivinkin uhkauksesta poliisille, jota hän perusteli eräänlaisena ”vastavitsinä”:

*”Heitämme tämän tyylistä läppää, kaikki tajusivat, että se on vitsi.” -- ” Se ei liittynyt mitenkään siihen nettivinkkiin. Tiedän itsekin, että on tyhmää heittää läppää tuollaisesta asiasta.” -- ”Ajattelin varmaan sen olevan hauskaa.” -P21
Toinen uhkaaja sanoi, että ”laitoin nettivinkin vastavitsinä”. -P22*

Kyseiset uhkaajat (P21 & P22) pyrkivät siis kieltämään syntyneen vahingon sanoessaan, että muutkin heittävät sen kaltaista ”läppää” ja ymmärtävät sen hauskaksi. Heidän vitsiinsä vetoamista voidaan pitää myös vastuun kieltämisenä, koska he sanoivat tietävänsä sen kaltaisen vitsailun olevan tyhmää ja sanoivat ymmärtäneensä tehneensä virheen.

Vakavampien uhkausten yhteydessä ”puhdasta” (eikä verukkeena) vitsiin vetoamista vahingon kieltämisenä esiintyi vain kahdessa tapauksessa. Toisessa tapauksista (T29) poliisin kysyessä uhkaajalta hänen syittää videolle, missä uhkaajalla oli ase kädessään, uhkaaja vastasi *”tein sen vitsillä”* vähätellen samalla syntynyttä vahinkoa. Toinen uhkaaja (T42) vetosi vitsiin sanoessaan, että *”kaikki kirjoitettu suutuspäissään tai sit ollu vitsiä”*. Kyseinen uhkaaja vetosi vitsiin heti kuulustelun alussa ja kielsi saman tien aikomuksensa toteutukseen vähätellen näin samalla syntynyttä vahinkoa, sillä mitään ei ollut hänen mukaansa oikeasti toteutumassa. Molemmista tapauksista on kyse lähinnä vahingon kieltämisen neutralisaatiosta.

Tuomitsijoiden tuomitsemista esiintyi vakavampien uhkausten yhteydessä melko erilaisena kuin lievempien uhkausten kohdalla ja oikeastaan vain yhden uhkaajan osalta. Uhkaaja T27 vetosi yhteiskunnan velvollisuuksiin auttaa häntä, paheksui ihmisten käytöstä häntä kohtaan, vihasi yhteiskuntaa ja syytti muita ihmisiä ongelmistaan:

”Halusin kostaa yhteiskunnalle.” -- ”Tällaista tilannetta ei olis päässyt syntymään jos Suomen valtio olisi sitoutunut suojelemaan viattomia yksilöitä häiriintyneiden yksilöiden mielivallalta” -- ”Kuulun niihin viattomiin yksilöihin. Minä olen todellisuudessa se, jota yhteiskunnan tulisi suojella, ei se jolta joitakuuta muita tarvitsisi suojella” -- Hän sanoi ongelmiansa johtuvan siitä, että ”häiriintyneet ihmiset ovat terrorisoineet minua ja tehneet elämästäni helvettä.” -- ”Vihaan niin syvästi tätä pelkkään rahaan keskittynyttä yhteiskuntaa.” -- ”Minulle suurin [teon] motiiveista oli oikeuden toteutuminen”. Kysyttäessä ihmisten tappamisesta hän vastasi ”olisin kokenut, että olisin saanut sisältäni pois sen myrkyn, jonka nämä ihmiset laittoivat sisälleni” -T27

Kyseinen uhkaaja (T27) tuomitsi siten yhteiskunnan ja tietyt ihmiset tuomitsijoinaan. Lisäksi hän vetosi uhrin kieltämiseen niiden ihmisten osalta, joiden hän koki pettäneen hänet kääntäessään selkensä hänelle:

”Vihaan [tiettyjä] ihmisiä.” -- ”Minulla on oikeus ottaa minulle paha tehneet ihmiset mukaan hautaan. Se on itsemurhaan ajatun oikeus periaatteessa ottaa sortajiaan mukaansa.” -- ”Mielummin ottaisin kohteeksi sellaisia joiden tappamisesta saisin jotain tyydytystä. Kaikki sellaiset henkilöt jotka katsovat sivusta kun vääryyttä tapahtuu, ovat itse osasyllisiä vääryyteen. Kukaan ei ole koskaan auttanut minua ja olen saanut yksin kohdata kaikki vääryydet. Miksi minun pitäisi välittää sellaisten ihmisten hengestä ja terveydestä, jotka eivät välitä minun.” -T27

Saman uhkauksen toinen tekijä (P28) vetosi myös uhrin kieltämiseen sanoessaan, miten hänen tekemänsä video *”on kohdistettu kaikille niille, joille olen ollut katkera,*

koulukiusaajille ja opettajille, jotka antoivat kiusaamisen tapahtua, siihen puuttumatta.” Uhrin kieltämistä esiintyi vakavampien uhkausten yhteydessä ainoastaan näiden kahden uhkaajan osalta. Ehkäpä uhrin kieltäminen esiintyykin vakavammissa uhkaustapauksissa, koska uhkaajat ovat edenneet pidemmälle ajatuksissaan, ja jotta he voisivat kokea kykenevänsä tekoon, he epäinhimillistävät uhrin tai uhrin. Kyseisillä uhkaajilla voidaan katsoa esiintyneen jopa fiksoitumista taustalla, joka on yksi käyttäytymisen ”varoituserkeistä” (Koskelainen, 2019, s. 133).

Korkeampiin periaatteisiin vetoamista esiintyi noin puolella vakavan uhkauksen esittäneistä uhkaajista ja ne uhkaajat, jotka neutralisoivat sen kautta tekojaan, käyttivät kyseistä neutralisaatiota useampaan otteeseen kuulusteluissa. Eräällä uhkaajalla, joka vetosi korkeampiin periaatteisiin useampaan kertaan, oli taustalla teon suunnittelua koulusurmaaja Pekka Eric Auvisen vuoksi, jota uhkaaja ihanoi syvästi:

Hän kertoi nähneensä unen, jonka myötä ”halusin tutustua koulusurma ajatukseen ja aloin etsimään tietoa siitä”. Hän ihanoi Auvista ja halusi ”kuolla koulusurman jälkeen itsemurhan kautta.” Hän halusi ”tappaa ihmisiä uhrilahjoina Auviselle.” -- Kysyttäessä miksi juuri kyseinen ase kiinnosti häntä? Hän sanoi, että ”Pekan takia” -- Hän sanoi, että ”rakastan Pekkaa”. -T29

Yleisesti ottaen vakavampien uhkausten uhkaajilla oli usein taustalla suunnittelua ja teon valmistelua. Osa heistä esitti suoran uhkauksen ja osa oli halunnut uhata väkivallalla koulua, oppilaita tai koulun henkilökuntaa, joten erityisesti nämä vakavammat uhkaukset kuvastavat kohdennetun väkivallan ilmiötä (Hynninen & Stenberg, 2013, s. 14).

Eräs uhkaaja (T27) vetosi muiden kärsineiden ihmisten puolesta tekemiseen ja sankariuteen neutraloidessaan tekoaan korkeampiin periaatteisiin vetoamalla:

”Tappaminen olisi myös kosto niiden ihmisten puolesta, jotka ovat joutuneet kärsimään, mutta eivät pysty tällaista suorittamaan. Pidän itseäni tietynlaisena sankarina minun kaltaisilleni loukatuille ihmisille.” -T27

Saman uhkauksen tehnyt toinen uhkaaja vetosi myös korkeampiin periaatteisiin kertoessaan tehneensä kaiken vain toisen saman uhkauksen tekijän vuoksi ja saadakseen edelleen jakaa ajatuksiaan tämän toisen tekijän kanssa. Se toimi hänelle itselleen eräänlaisena ”höyryventtiilinä” kun hän sai purkaa tunteuksiaan toisen samoin ajattelevan kanssa:

"Esitin hänelle, että oli lähellä ettenkö olisi lähtenyt toteuttamaan hänen kanssa suunnittelemaamme tekoa. Halusin tällä viestillä edelleen pitää yhteyttä häneen. Hän oli tosissaan ja pidin häntä siinä uskossa, että olen itekin tekemässä jotain." -- Kysyttäessä, miksi hän jatkoi suunnittelemista toisen tekijän kanssa? Hän vastasi, että "mikäli ilmoittaisin hänelle, että en ole tekoa suorittamassa, hän todennäköisesti katkaisisi välinsä minuun. Minä en halua, että näin tapahtuisi, koska hänen kanssa pystyy hyvin puhumaan kouluampumisajatuksista ja vihapuheista." -- "Kommunikointi hänen kanssa on hälventänyt omaa vihaani ja katkeruuttani." -P28

Eräs toinenkin uhkaaja (T40) neutralisoi tekoaan korkeampiin periaatteisiin vetoamalla kertoessaan, miten hänen toimintansa oli vain toista tekijää varten tehtyä: *"sanoin et oon tosissani, mut en mä sit ihan tosissani ollut."* Hän kuitenkin vaikutti epävarmalta sen suhteen, miten tosissaan hän olisi ollut valmiina toimimaan tositilanteessa. Kyseiset uhkaajat tuntuivat toimivan ystäviensä toiveiden mukaisesti neutraloidessaan tekoa "muiden vuoksi tehdyksi".

Aineistossa esiintyneet ei-klassiset neutralisaatiot

Vakavammissa tapauksissa uhkaajat kielsivät aikomuksensa esimerkiksi kieltämällä tarkoituksensa, aikeensa, uhkan ja kohteen:

Hän kielsi, että "tarkoituksena oli toteuttaa koululla mitään väkivallan tekoa." -- "Haluan vakuuttaa, että en ollut oikeasti aikeissa toteuttaa mitään sellaista, mitä kuva ehkä viestii." -- "En tarkoittanut sitä uhkaksi koulua vastaan." Kysyttäessä hän vastasi, että "ei minulla ollut minkäänlaista tarkoitusta tai aikomusta uhata ketään todellisuudessa, eli en olisi todellakaan vahingoittanut ketään." -P3

Myös uhkaaja T29 kielsi aikomuksensa kieltäessään omaavansa mitään *"kontakteja toteutumiseen"* ja kieltäessään lähettämiensä rahojen olleen *"aseen hankkimista varten"* sekä sanoessaan, että *"tällä hetkellä koulusurma tai joukkosurmateema ei enää hallitse minun elämäni"* ja *"minulla ei ole enää tarvetta toteuttaa joukkosurmaa"*. Eräs uhkaaja vetosi aikomuksen kieltoon useaan otteeseen kuulustelun aikana esimerkiksi siten, että hän ei kykenisi toteuttamaan tekoa ja ajatus ei vaikuttanut hyvältä:

"En ainakaan ajatellut sitä millään tavalla tosissaan. En aikonut toteuttaa tekoa." -- "Jotain puhetta aseista, mutta tarkkaa suunnitelmaa ei ollut. Enkä pystyisi oikeasti tällaista tekoa toteuttamaan." -- "Olen sitä mieltä, että vaikka olen vuosia pohtinut kouluampumisen suorittamista, on erittäin epätodennäköistä, että olisin sellaisen suorittanut. Pohdittuani asiaa tarpeeksi pitkälle, ei se ole vaikuttanut kovin hyvältä idealta". -- "Vaikka olimmekin teosta sopineet ja minä otin kotoa tavarat mukaan, ei minulla kuitenkaan ollut tosiasiallista ajatusta tekoa suorittaa. Lähinnä halusin vain tavata toisen tekijän." -P28

Eräs toinenkin uhkaaja kielsi aikomuksensa useaan kertaan kuulustelun aikana vetoamalla eri syihin:

"Emmä oo tosissaan sinnekään asti miettiny...olin miettiny, mutten mitenkään silleen suunnitellu." -- "Todennäköisesti ei olis koskaan tapahtunu. Ois jääny vaan mietinnän ja keskustelun tasolle." -- "Mul ei oo ollu missään vaiheessa mitään tarkotust satuttaa ketään muuta." -- "En mä pystyis tekemään kenellekään mitään niinku oikeesti." -T41

Aikomus kiellettiin myös seuraavasti:

"En uskonu et me kummiskaan sitä ikinä tehtäis. En mä tiedä olisinko menny mukaan siihen." -T40
"Minulla ei ole, eikä ole ollut minkäänlaisia aikomuksia toteuttaa mitään väkivaltaisia tekoja koulua, sen opettajia tai koulukavereitani kohtaan." -P35

Osa vakavamman uhkauksen tehneistä uhkaajista, jotka kielsivät aikomuksensa (esim. P28, T29, P35, T40, T41 & T42) olivat kuitenkin valmistelleet tekojaan, joten vaikuttaisi siltä, että he olisivat kuitenkin harkinneet teon toteuttamista. Tätä on silti hyvin vaikeaa päätellä tämän tutkielman aineiston perusteella, joten se jää tässä ainoastaan spekuloinniksi.

Vakavammissa tapauksissa eräs uhkaaja vetosi epätäydellisen tiedon taakse piiloutumisen osalta esimerkiksi seuraavaan:

"Se oli joku ylilautapaska. Sieltä se löytyi. -- En tiennyt, että ne on lapsipornoa". Syyllisyyttä kysyttäessä vastaa, että "olen kirjoittanut, mutta en tiennyt sen olevan uhka. Miten muka hierominen voi olla uhka" -P14

Eräs uhkaaja (T42) piiloutui epätäydellisen tiedon taakse vetoamalla, miten hän ei tiennyt oliko tilanne totta vai ei: *"mä en tiiä onks se totta vai onks se vitsi, koska se on joskus valehdellu mulle samantyyppisistä asioista"*. Hän myös toisti useaan otteeseen *"en tiedä mitään"*. Kyseinen uhkaaja sanoi pian kuitenkin, että *"mult ei ainakaan sitä tietoa saa"*, joka viitanee siihen, että hän ei välttämättä ollutkaan täysin tietämätön suunnitelmista. Eräs uhkaaja (P28) vastasi kysyttäessä häneltä tekovälineen ostamisviesteistä, että *"olen epäillyt myyjän kusettavan ja halusin testata hänen uskottavuutta"* ja piiloutui siten epätäydellisen tiedon taakse. Nämä ilmaisivat myös pyrkimystä vältellä vastuuta teoista.

Vakavampien uhkausten tapauksissa esiintyi ei-klassisista neutralisaatioista jonkin verran normin pelkistämistä merkityksiin (*the reduction to labels*). Kaptein ja van Helvoortin (2018, s. 10) mukaan tämä tarkoittaa sitä, että moraalien merkitystä pienennetään antamalla faktoille uudenlaisia nimityksiä ja tekoa neutralisoidaan puhetyylin kautta.

Uhkaaja P14 kielsi uhkauksen olemassa olon antaessaan sille uudenlaisen nimityksen, kun hän sanoi, että ”*aioin mennä hieromaan niitä seiniä*” ja ”*miten muka hierominen voi olla uhka*”. Uhkaaja P22 puolestaan vetosi vitsien jälkeen hyviin aikomuksiin (*appeal to good intentions*) sanoessaan, että teki nettivinkin ”*hyvää tarkoittaen, mutta tein virheen siinä, kun en laittanut mitään yhteystietoja*”. Kyseinen uhkaaja siis ymmärsi tehneensä väärin ja vetosi hyviin aikomuksiinsa neutralisoiden samalla sen, ettei oma käytös ole ollut normista ”poikkeavaa”, sillä hän ei tarkoittanut teollaan mitään pahaa (Kaptein & van Helvoort, 2018, s. 11). Eräs uhkaaja (T42) kielsi ensin aikomuksensa toteuttaa uhkaus ja vetosi lisäksi vastuullisena olemisen rajoittumiseen (*the limitation to being not responsible*) syyllistäen muita vastatessaan, että ”*Luultavasti...ainaki...ne on ihan sekasi. Luulin et vaan pukeudutaan. Ne kai halus oikeesti tappaa.*”

Uhkaaja T29 vetosi puolestaan useampaan harvinaisemmin aineistossa esiintyvään ei-klassiseen neutralisaatioon, kuten olosuhteiden kieltämiseen (*denying the evidence about the circumstances*), sanoessaan ”*ajatelllessani koulusurma-ajatuksia, minulle tuli niistä sellainen olo kuin olisin jumala*”. Näin hän kielsi mahdollisten uhrien ihmisarvon kuvittelemalla, että hän voisi toimia ”jumalan” roolissa, sillä muut ovat ”alempi-arvoisia” (Kaptein & van Helvoort, 2018, s. 8). Hän (T29) neutralisoi lopuksi tekoaan myös epätäydellisen sinnikkyuden taakse piiloutumalla (*hiding behind imperfect perseverance*) sanoessaan, että ”*en pysty olemaan erossa ongelmista. Minulla on sellainen luonteenlaatu, että jos päätän jotain, otan sen enkä välitä muista.*” Täten kyseinen uhkaaja ei siis kykene mukautumaan muiden haluamaan käytösmalliin, koska hänellä on sisäinen tarve toimia toisin (Kaptein & van Helvoort, 2018, s. 19). Tämänkaltaista muiden näkemistä huonompina ja kieltämällä heidän ihmisyyttä sekä vastuu omista teoista vedoten luonteeseensa, tukee Vysotsky ja McCarthyn (2017) kyberrasismin yhteydessä ilmenevien neutralisaatioiden tutkimus, joissa he löysivät samankaltaisia neutralisaatioita (mts. 457–458, ks. myös s.13).

Aineistossa ilmenneet uudet ei-klassiset neutralisaatiot

Edellä mainittujen lisäksi vakavammissa uhkauksissa ilmeni myös muutama Kaptein ja van Helvoortin (2018) neutralisaatiomallin ulkopuolinen ei-klassinen neutralisaatiotapa, jotka olivat huomiohakuisuus, tekojen kieli ja mielenrauhaan vetoaminen. *Huomiohakuisuutta* esiintyi neljän uhkaajan kohdalla. Eräs uhkaaja (P3) vetosi siihen,

että uhkaus oli vain vitsiä, mutta oli kuitenkin selkeästi miettinyt, miten hän saisi uhkaukselleen huomiota ja mieltynyt lisäksi saamiinsa seuraajiin sekä saavuttamaansa huomioon:

”Minä tein sen impulsiivisesti läpällä.” -- Hän sanoi tehneensä [tekoväline] kuvan, koska ”en saanut unta, niin aloin miettimään tuota [keskustelupalstan] päivitystäni ja koska se tosiaan oli saanut niin paljon positiivista huomiota, mutta ylläpitäjä oli lukinnut keskustelun, niin minä kävin ottamassa autotallissa uuden kuvan”. -- Kysyttäessä uuden kuvan lataamisesta, hän vastasi ”saadakseni sitä huomiota, mikä tuntui tavallaan mukavalta, että on saanut aikaan keskustelun, millä on seuraajia.” -- ”Huomio tuntui ihan mukavalta, kun elämässä on kuitenkin ollut paljon vastoinkäymisiä...” -P3

Eräs toinen uhkaaja (P2) oli selvästi halunnut huomiota teolleen sanoessaan, että *”haluan herättää keskustelua”*. Lisäksi uhkaaja T42 kaipasi huomiota kertoessaan: *”mä nimenomaan toivoin et joku huomais sen, minkä takia mä kerroin mun kaverille”*. Myös uhkaaja P28 kertoi, miten hän oli suunnitelman sisältämällä viestillä halunnut *”herättää mielenkiintoa ja keskustelua. Halusin myös näyttää, että olin hyvin varustautunut tekoa varten.”* Aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että hän halusi myös muilla kirjoituksillaan herättää huomiota internetissä, etenkin saman mielisten keskuudessa.

Kivivuoren nimittämää (2013) *tekojen kieli* -neutralisaatiota ilmeni kolmessa vakavamman uhkauksen tapauksessa. Sitä esiintyi usein muilta oppimisen tai huomiohakuisuuden yhteydessä. Eräs uhkaaja (T41) vetosi tekojen kieleen sanoessaan *”mul on vaan...sehän oli vaan sellanen hätähuuto”* ja kertoi samalla, miten hän toivoikin tulevansa huomatuksi. Oli mielenkiintoista huomata, miten hän käytti suoraviivaisesti sanaa ”hätähuuto” neutralisoidessaan tekoaan. Hätähuuto on ehkä yleisesti enemmänkin ammattilaisten käyttämä sana. *Tekojen kieltä* ilmeni erään toisenkin vakavamman uhkauksen tehneen uhkaajan (T27) tapauksessa: *”tekstit on kirjoitettu tunteenpurkausten vallassa. Minulla on ollut voimakkaita ahdistuskohtauksia ja olen ollut innokkaammin lähdössä tähän mukaan silloin kun kyseisiä kohtauksia on ollut.”* Kyseinen uhkaaja koki vahvasti, ettei hän ollut saanut apua muilta ihmisiltä niin toivoessaan, vaan pikemminkin tunsu heidän katsoneen vierestä, kun häntä kohtaan toimittiin väärin. Lisäksi saman uhkauksen toinen uhkaaja (P28) perusteli tekoaan tekojen kielellä kertoessaan, että *”hetkinä jolloin minua masentaa, saatan asiaa pohtia ja käydä purkamassa ajatuksiani sähköpostin välityksellä toiselle tekijälle taikka kirjoittaa tietokoneelleni joitain tiedostoja.”* Kyseinen uhkaaja oli selkeästi mieltynyt siihen, että sai purkaa kaikenlaisia ajatuksiaan ja huonoa oloaan saman mielisten henkilöiden kanssa.

Aineistossa ilmeni neutralisaatiomallin ulkopuolelta ainutlaatuinen uusi ei-klassinen ”mielenrauhaan” vetoaminen yhden vakavamman uhkauksen tehneen uhkaajan tapauksessa. Uhkaaja T29 kertoi olleensa kiinnostunut juuri tietystä aseesta siksi, että *”halusin mielenrauhan. Halusin tietää mitä tekisin kun minulla olisi ase. Se antaisi konkreettisen mahdollisuuden tehdä koulusurma.”* Hän neutralisoi tekoaan sanoen, miten hän olisi saavuttanut mielenrauhan saatuaan aseensa ja ymmärrettyään teon toteuttamisen mahdolliseksi. Hän kielsi kuitenkin tarpeensa toteuttaa teko, mutta vetosi samalla siihen, miten hän ottaisi sen minkä päättää välittämättä muista. Hänen selityksensä teolle ilmaisivat joukkosurmaajia ihannoivan henkilön ajatuksia (O’Toole, 2000, s. 20).

Yleisesti ottaen vaikuttaa siltä, että neutralisaatiot vaihtelevat vakavampien ja lievempien uhkaustapausten uhkaajien välillä. Pohdin tätä tulosta tarkemmin luvussa 5.

4.3 Koulu-uhkaukset ja oppiminen

Oppimisteoreettisesta näkökulmasta katsottuna on mielenkiintoista havaita, miten jotkut uhkaajat olivat oppineet esimerkiksi uhkauksissa käytettyä kieltä toisilta nuorilta tai he olivat oppineet löytämään ne areenat, joissa muut nuoret keskustelivat koulusurmista, kuten Ylilauta.org. Esimerkiksi eräs uhkaaja sanoi, että *”aioin mennä hieromaan niitä seiniä. -- Miten muka hierominen voi olla uhka”* (P14). Kyseinen vakavamman uhkauksen esittänyt uhkaaja (P14) oli kirjoittanut uhkauksen ylilaudalle, jossa hän oli sanonut, että *”olen suunnitellut koulu hieromista nyt 2 kk ja aion toteuttaa sen huomenna”*. Hän sanoi poliisikuulustelussa uhkauksen olleen vitsi ja vetosi siihen, miten hieronta ei ole uhkaus. Eräs toinen uhkaaja (T29) oli kuitenkin kertonut omassa kuulustelussaan, kuinka sana ”hieronta” tulee sanasta ”massage” ja se on alun perin lähtöisin sanasta ”massacre”, joka viittaa joukkosurmaan. Hän käytti myös ”hieronta”-termiä puhuessaan koulusurmista internetissä. Joten kyseinen uhkaaja (P14) oli käyttänyt oppimaansa sanamuotoa esittäessään uhkauksen ja tavallaan myös luonut uudenlaisen neutralisaation vähätellen teon merkitystä ja nimittämällä sitä vain hieronnaksi. Uhkaajat saattoivat esittää poliisikuulusteluissa, että viranomaiset eivät ymmärtäisi heidän käyttämänsä kieltä tai keskusteluareenoita, joissa käydyt keskustelut olivat ”tyypillisiä” nuorten puheita. He vähättelivät siten viranomaisten tietotasoa ja pyrkivät sillä tavoin myös välttelemään vastuuta. Tämä kuvastaa ehkä jopa hieman Kivivuoren (2013)

modernia ymmärrysretoriikkaa, sillä nuoret kokevat ilmaisunsa tavanomaisina nuoruuteen kuuluvina seikkoina (mts. 232).

Erään toisen vakavamman uhkauksen esittäneen uhkaajan (P3) sanoissa oli suoria viitteitä siitä, miten myös hän oli oppinut uhkauskäytöksen internetin keskustelupalstalta: *”Olen seurannut Ylilaudan keskusteluita ja siellä on paljon kaikenlaista läpällä tehtyä juttua – myös tämän tyyppisiä.”* Lisäksi toinen vakavamman uhkauksen esittänyt uhkaaja (P14) vetosi puhelimessaan olevien videoiden osalta, miten hän ei ollut tietoinen sisällön laittomuudesta sanoessaan, että *”se oli joku ylilautapaska. Sieltä se löytyi...En tiennyt, että ne on lapsipornoa”*. Hän oli ladannut erilaisia sisältöjä keskustelupalstalta ja oppinut siten tavallaan ”tietämättään” rikoksen tekemisen tapoja keskustelupalstan välityksellä. Ylilauta.org mahdollisti siten uhkaajan löytämään jopa sellaista materiaalia, mikä ei ollut laillista. Uhkauskäytös opittiin joissain tapauksissa myös esimerkiksi YouTubesta:

Uhkaaja on katsellut kertomansa mukaan ”YouTubesta pimeää huumoria ja saanut siitä ajatuksen videosta”. -P17

Uhkaaja sanoi, että ”näin YouTube videon, jossa samanlainen uhkaus oli aiheuttanut ison poliisioperaation. Halusin nähdä minkä reaktion saan aikaiseks.” -P26

Näin ollen uhkaajat saattavat oppia rikostekniikoita ja suotuisia ilmauksia verkossa ja käyttävät niitä. Yllä mainittu lievemman uhkauksen esittänyt uhkaaja (P26) oli oppinut uhkauskäytöksen YouTubesta ja halusi selkeästi aiheuttaa reaktion viranomaisissa. Hän kuitenkin kielsi kuulustelussa, miten ei uskonut siitä tulevan ”poliisijuttu” koska se oli vain vitsi. Uhkaaja (P17) puolestaan oli halunnut mallintaa tekemässään videossa tyypillisiä ”koulusurmaajien” käyttämiä kuvaamisen keinoja ladatessaan asetta videolla ja jättäen oman kuvan ja tekstin *”Don?t come to school tomorrow”* ruudulle loppuun.

Lisäksi uhkaajat käyttivät uhkauksissaan esimerkiksi aiempien koulusurmaajien tai joukkosurmaajien nimiä, kuvia, tapahtumapaikkojen kuvia taikka poseerasivat samantyyllisesti ottamissaan kuvissa tai tekemissään videoissa. He olivat siten oppineet verkosta, uutisista tai sosiaalisesta mediasta tavan esittää uhkauksen, jotta se saisivat huomiota ja aiheuttaisivat mahdollisesti jonkinlaisen reaktion muissa henkilöissä tai viranomaisissa. Uhkaaja (P2) sanoi, että *”hetken mielijohteesta laitoin kuvan” – ”Hitler juttu oli huumoripohjainen.”* Kyseinen uhkaaja (P2) oli laittanut Facebookiin kansikuvaksi *”Columbinen kouluammunta”*, jossa kaksi kouluampujaa on koulussa

aseiden kanssa ja oppilaita on piiloutuneena pöytien suojissa, sekä lisäksi natsismiin liittyvän kuvan. Lisäksi toinen vakavamman uhkauksen esittänyt uhkaaja (P35) oli käyttänyt uhkauksessaan Andreas Breivik -vertausta sanoessaan *”ajattele jos minusta tulee joku Andreas Breivik kakkonen ja...”*.

Eräs vakavan uhkauksen esittänyt uhkaaja (P15) kertoi puhuneensa kouluampumisista, kun hän oli kuullut toisessa maassa *”[tekovälineellä] kavereitaan lyöneestä tyypistä”* ja puhui itsestään myös *”Viiltäjä-Jack”* -nimellä. Myös eräät vakavamman uhkaustapauksen tyttöuhkaajat (T40, T41, T42) olivat kertoneet katsoneensa erään kouluampumisia käsitelleen dokumentin, joka johdatti heidät keskustelemaan aiheesta enemmän ja heidän tapauksessa oli viitteitä samaistumisesta tuon dokumentin päähenkilöön. He käyttivät myös populaarimediasta saamiaan ideoita suunnitelmissaan hyväksi. Eräs vakavan uhkauksen esittänyt uhkaaja (P28) kertoi puolestaan, miten idea pommi-iskun tekemiseen alkoi hänellä eräässä toisessa maassa tapahtuneen pommi-iskun jälkeen ja miten suunnitelma kouluiskusta lähti käyntiin Suomen koulusurmien jälkeen: *”Aloin pohtimaan kouluampumista sen jälkeen kun Jokelan ja Kauhajoen tapauksia oli uutisoitu. Kiinnostuin tapauksista ja aloin ottamaan niistä selvää. Tutustuessani Jokelan tapaukseen tunsin, että tekijällä oli lähes samanlainen tausta kuin itselläni.”* Hän oppi siten rikostekniikoita suoraan tosielämän tapahtumien kautta ja samaistui tekijöihin sekä ryhtyi mallintamaan heidän ideoitaan ja yritti vielä *”parantaa”* suunnitelmaansa. Nämä ilmentävät huolestuttavia *”varoitusmerkkejä”*, joita on ilmennyt myös toteutuneiden kouluampumisten yhteydessä (Koskelainen, 2019, s. 136).

Eräs lievemman uhkauksen esittänyt uhkaaja (P37) oli julkaissut internetissä ja sosiaalisessa mediassa erilaisia kouluampumisuuhkauksia, Hitleriin ja juutalaisiin sekä terrori-iskuihin liittyviä kirjoituksia. Hän ihanno i natsimielisiä mielenosoituksia ja oli käyttänyt niissä ilmenneitä *”huutoja”* omissa kirjoituksissaan. Hän sanoi, että *”toi on yleinen huuto siellä jossain mielenosotuksissa”* ja *”heitetään niistä mielenosoituksista muutenki läppää”*. Siten hän oli oppinut tietynlaisen kielen ja ideologian seuraamistaan mielenosoituksista ja käytti sitä julkaisuissaan sekä suorissa uhkauksissa. Lisäksi hänen mukaansa myös hänen kaverinsa käyttivät kyseisenlaista kieltä kommunikoidessaan keskenään.

Useat niistä uhkaajista (63 %), joiden uhkauksissa oli suoria viitteitä oppimiseen, olivat vedonneet jossain vaiheessa vitsiin tai huumoriin (P2, P3, P14, P17, P26, P35, P37), joten vitseihin vetoaminen vaikuttaa harkitulta, jotta uhkaaja voisi neutralisoida vastuun teostaan tai vahingon aiheuttamisen. Lukuun ottamatta neljää vakavamman uhkauksen tehnyttä uhkaajaa. Yleisesti ottaen tämän tutkielman tulokset tukevat Kivivuorenkin (2013) ilmaisemaa ajatusta siitä, että nuoret voivat oppia rikokselle suotuisia asenteita, ilmauksia ja neutralisaatioita sekä rikostekniikoita sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta verkossa käydyistä keskusteluista tai ympäröivän kulttuurin lähteistä, kuten YouTube-videoista tai uutisista. Oppiminen voi siten tapahtua alakulttuurin tai yläkulttuurin kautta, tai jopa molempien. (Mts. 234–235.) Myös Akersin (2000) yleinen oppimisteoria tukee tätä näkemystä, sillä uhkaajat ovat määritelleet tekonsa oikeutetuksi seurattuaan verkkoympäristöään ja mediaa sekä kokeiltuaan sieltä oppimiansa toimintatapoja (mts. 225–226). Pohdin näitä lisää seuraavassa luvussa.

5 Johtopäätökset

Tässä luvussa palautan aluksi tutkielman päätavoitteet lukijan mieleen. Sen jälkeen esittelen vastaukset tutkielman tutkimuskysymyksiin ja käsittelen niitä suhteessa teoriaan sekä aiempaan tutkimukseen. Sitten tarkastelen tutkielman rajoitteita sekä pohdin hieman tutkimuskysymysten ulkopuolelta, minkälaisia tekijöitä tulosten taustalle voisi kätkeytyä. Lopuksi pohdin koulu-uhkausten ilmiötä laajemmin yhteiskunnallisesta näkökulmasta ja esitän muutamia kehitysehdotuksia.

Tämän tutkielman tavoitteena oli selvittää minkälaisia neutralisaatioita koulu-uhkaajat esittivät teoilleen. Tarkastelin, mikäli sukupuolella tai tekoympäristöllä (verkkoympäristö / ei-sähköinen ympäristö) oli vaikutusta neutralisaatioihin ja mikäli uhkausten taustalla ilmeni oppimista neutralisaatioiden, rikostekniikoiden tai rikosmyönteisten asenteiden osalta. Tutkielman 41 uhkaajaa esittivät erilaisia neutralisaatioita perusteluina teoilleen, minkä vuoksi jaoin uhkaukset analyysin aikana lievempiin ja vakavampiin uhkauksiin (ks. luku 4). Lievempiä uhkauksia oli enemmän (72,7 %) kuin vakavampia uhkauksia (27,3 %). Samankaltaisia tuloksia on myös aiemmassa tutkimuksessa, jonka mukaan koulu-uhkaukset kuvastavat lievempää kouluväkivallan osaa (Holkeri, 2013, s. 102). Lisäksi vuosien 2008–2013 koulu-uhkausten joukossa oli myös enemmistö (74 %)

vähemmän vaarallisiksi katsottuja uhkauksia (Simola, 2015, s. 25). Oli kuitenkin mielenkiintoista huomata, miten tämän tutkielman vakavampien uhkausten takana oli melkein kolmannes uhkaajista, vaikka uhkaustapauksia oli reilusti alle kolmannes. Vaikka lievemmat uhkaukset edustivatkin enemmistöä, niin vakavampien uhkausten takana tuntui olevan aiempaan tutkimukseen verrattuna (Holkeri, 2013, s. 60; Simola, 2015, s. 44–45) enemmän suunnitelmallisuutta ja valmistelua, jopa *vuotamisen* ilmiötä. Tämä korostaa tarvetta tutkia koulu-uhkausten ilmiötä enemmän.

5.1 Tutkielman tulokset

Tässä alaluvussa esitän vastaukset tutkimuskysymyksiini peilaten niitä aiempaan tutkimukseen sekä teoriaan.

5.1.1 Koulu-uhkauksiin liittyvät neutralisaatiot

Lievemmissä uhkauksissa uhkaajat neutralisoivat tekoaan yleisimmin vahingon kieltämisen kautta vedoten useimmiten vitsiin, huumoriin, läppään tai pilaan. Lievemmissä uhkauksissa vastuun kieltämisen neutralisaatio näkyi useimmiten uhkaajien vetoamisena ajattelemattomuuteen, päihtymykseen, tylsyyteen, suuttumukseen, paniikkiin tai muiden syyllisyyteen. Samankaltaisia ajattelemattomuuteen ja vitseihin vetoamista on ollut esillä myös aiemmissa tutkimuksissa (Holkeri, 2013, s. 69, 71–72; Simola, 2015, s. 33). On kuitenkin mielenkiintoista huomata, miten lievemmissä uhkaustapauksissa huumori ilmeni enemmän vahingon kieltämisenä kuin vastuun kieltämisenä, päinvastoin kuin vakavammissa uhkaustapauksissa. Tämä tulos eroaa hieman aiemmasta tutkimuksesta, jonka mukaan vitseihin vedottiin yleisimmin vastuun kieltämisen kautta (Holkeri, 2013, s. 69). Tulokseen on saattanut kuitenkin vaikuttaa analysointitapa ja aineiston uhkaajien eroavaisuudet. Muut klassiset neutralisaatiot erosivat harvinaisina lievempien uhkaustapausten osalta (ks. luku 4.2.1).

Vakavammissa uhkauksissa uhkaajat neutralisoivat tekoaan puolestaan yleisimmin vastuun kieltämisen kautta vedoten useimmiten ajattelemattomuuteen, kiusaamiseen, väärinkäsitykseen, luonteeseen, vihaisuuteen ja sairauteen. Danielsin ja Pagen (2013, s. 426–427) mukaan tämänkaltaisia selityksiä ilmeni koulusurmaa yrittäneiden henkilöiden tapauksissa. Lisäksi vastuun kieltämisen neutralisaatio toimi vakavammissa uhkauksissa

jopa enemmän ”verukkeena” huumorin osalta kuin lievemmissä uhkauksissa, sillä sitä esiintyi viidellä uhkaajalla ja teoissa oli viitteitä valmistelusta. Oli mielenkiintoista huomata, miten huumorin tai vitsien taakse ”piilouduttiin” lähinnä kuulusteluiden alkupuolella. Olisi hyvä selvittää miksi vakavammissa uhkauksissa vedotaan huumoriin, kun se toimii selvästi lähinnä ”verukkeena”.

Tuomitsijoiden tuomitsemista esiintyi vain muutamassa vakavammassa tapauksessa ja se erosi lievempien tapausten uhkaajien neutralisointityylistä melko paljon, sillä uhkaajat tuomitsivat tietynlaiset ihmiset ja yhteiskunnan. Etenkin toisella uhkaajista oli kehittynyt selvää kyynisyyttä tiettyä ihmisryhmää kohtaan ja yhteiskuntaa kohtaan, eikä yhteiskunnan normien noudattaminen ollut enää merkityksellistä (Sykes & Matza, 1957, s. 668). Tästä ilmenee, kuinka vakavampien uhkausten uhkaajilla saattaa olla syvempää vihautunutta taustalla, jonka vuoksi neutralisointityyli eroaa lievemmistä uhkauksista. Samankaltaista väkivallan ihannoitua ja vihaa yhteiskuntaa kohtaan ilmeni myös joissakin vuosien 2008–2013 uhkaustapauksissa, esimerkiksi ihannoimalla kouluampujia, Anders Breivikiä tai Hitleriä ja vihaamalla yhteiskuntaa tai kiusaajia (Simola, 2015, s. 36). Tämänkaltaiset väkivallan ihannoitua ja viha yhteiskuntaa kohtaan voivat ilmaista käyttäytymisen ”varoitusmerkkejä”, jotka tulisi ottaa vakavasti (Meloy ym., 2012, s. 265), vaikka toisinaan väkivallan ihannoitua voi ilmaista myös fantasioitua ilman todellista toteutusaikomusta (Lindberg ym., 2012b, s. 5, 9; Meloy ym., 2012, s. 257). Näiden erottaminen asettaakin haasteita viranomaistoiminnalle.

Ainoastaan vakavimmissa uhkauksissa esiintyi uhrin kieltämistä. Näissä tapauksissa molemmat uhkaajat kielsivät uhrin aseman ja kokivat uhrin väärintekijöinä sekä vierestä katsojina, jotka ansaitisivat ”koston”. Etenkin uhrin kieltämisen neutralisaatiota voi esiintyä ennen tekoa. (Sykes & Matza, 1957, s. 668.) Tämän tutkielman tulokset tukevat tätä, sillä uhkaajat olivat kieltäneet uhrin aseman suunnittelemansa kohderyhmän osalta. Vetoamista korkeampiin periaatteisiin esiintyi lähinnä uhkaajien vedotessa ihannoimaansa koulusurmaajaan, toiseen tekijään tai kokemukseensa vertaiskärsijöiden ”sankarina” olemisesta. Tämänkaltaista ihannoitua ja ”sankariuden” kokemusta voidaan pitää huolestuttavina väkivallan signaaleina (Meloy ym., s. 272–273).

Ei-klassisista neutralisaatioista yleisin oli aikomuksen kieltäminen, jota esiintyi paljon myös vuosien 2008–2013 uhkaustapauksissa (Simola, 2015, s. 25). Vakavammissa uhkauksissa

aikomus kiellettiin kieltämällä uhka, omat kyvyt ja suunnitelmallisuus. Tähän saattoi vaikuttaa se, että useissa vakavammissa uhkaustapauksissa poliisi tutki suunnitelmien ja valmisteluiden olemassa oloa, minkä vuoksi epäillyt kielsivät ne. Sykesin ja Matzan (1957, s. 666–667) mukaan normirikkomukset voidaan nähdä hyväksyttävänä kunhan yksilön aikomus ei ole paha, joten tämä Kaptein ja van Helvoortin (2018) aikomuksen kiellon neutralisaatio voidaankin nähdä osana isompaa kokonaisuutta eikä vain yhtenä erillisenä neutralisaationa. Vakavammissa uhkauksissa uhkaajat neutralisoivat enemmän neutralisaatiomallin molempien yläkategorioiden tekniikoilla, kun taas lievemmissä uhkauksissa uhkaajat neutralisoivat enemmän rikekäytöksen kieltämisen alaisilla tekniikoilla. Vaikuttaa siltä, että vakavammat uhkaajat etenivät laajemmalle neutralisaatiomallin alatekniikoiden käytössä ja pyrkivät välttämään mahdollisen pitkään syyllisyyden myöntämistä. (Kaptein & van Helvoort, 2018, s. 3–6.)

Ei-klassisista uusista neutralisaatioista *huomiohakuisuutta* ilmeni eniten molemmissa uhkaustyypeissä. Lievempien uhkausten yhteydessä se esiintyi lähinnä haluna herättää huomiota tai saada aikaiseksi reaktioita, kun taas vakavammissa uhkauksissa se ilmeni lisäksi seuraajien haalimisena ja haluna herättää keskustelua. *Huomiohakuisuus* ei ole uusi ilmiö koulu-uhkausten yhteydessä. Luoma (2012, s. 62) on todennut, miten uhkauksilla halutaan aiheuttaa pelkoa ja saada huomiota. Samoin Hämäläinen (2014, s. 58–60) havaitsi huomiohakuisuutta etenkin vakavammissa uhkaustapauksissa. Tämän tutkielman tulokset tukevat havaintoa siitä, erityisesti vakavampien uhkausten osalta. *Tekojen kieltä* esiintyi vain yhdessä lievemässä uhkauksessa. Vakavammissa uhkauksissa *tekojen kieltä* esiintyi hieman enemmän ja sen osalta vedottiin ”hätähuutoihin” ja tunteiden purkamiseen. Saattaa olla, että se on nuorten tapa tosiaan pyrkiä saamaan huomiota ja apua (Kivivuori, 2013, s. 232–233).

Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että vakavammat uhkaustapaukset sisältävät melko paljon suunniteltua ja tahallista uhkaamista, vaikka uhkaajat vetoavat paljon aikomuksen kieltämiseen. Niiden taustalla on viitteitä siitä, että uhkaajat kokevat uhkaukset ja tekojen suunnittelemisen tai valmistelemisen ratkaisuna ongelmiinsa. Siten niiden voidaankin ajatella ilmentävän kohdennetun väkivallan käsitettä ja instrumentaalista aggressiota (Hynninen & Stenberg, 2013, s. 14). Osa vakavampien tapausten uhkaajista oli tehnyt suunnitelmia ja valmisteluita esimerkiksi aseiden hankkimiseksi, ampumisen harjoitteluksi tai kuvaamiseksi, kohteen valitsemiseksi ja paikalla käymiseksi, joka

kuvastaa sitä, että uhkaajat olivat aloittaneet iskun valmistelua (Fein ym., 2002, s. 55–56). Tämä poikkeaa aiemmasta tutkimuksesta, sillä koulu-uhkaukset eivät ole niinkään sisältäneet suunnitelmallisuutta tai teon valmistelua (Holkeri, 2013, s. 60; Simola, 2015, s. 37). Lisäksi suurin osa uhkaajista tuntuu viittaavan uhkauksissaan suoraan kouluampumiseen tai pommi-iskuun (21 uhkaustapausta), toisin kuin aiemmassa tutkimuksessa sitä esiintyi vain pienessä osassa uhkauksia (Holkeri, 2013, s. 57). Nämä seikat korostavat huolestuttavaa kehitystä vakavan kouluväkivallan kentällä.

5.1.2 Neutralisaatiot ja sukupuoli

Aineistossa ilmeni, että neutralisaatiot vaihtelivat sukupuolen näkökulmasta hyvinkin paljon. On kuitenkin mahdotonta tämän tutkielman aineiston perusteella sanoa, mikäli nimenomaan sukupuoli vaikutti neutralisaatiotapojen vaihteluun tyttöjen ja poikien välillä, sillä tyttöjen lievemmat uhkaustapaukset jäivät hyvin marginaalisiksi. Tähän on vaikuttanut se, että usean tyttöuhkaajan oma selitys teolleen ei käynyt ilmi esitutkinta-aineistosta, vaikka poliisit olivatkin kirjanneet tapauksista esitutkintailmoituksen sekä usein myös puhuttaneet tekijöitä (ks. myös luku 3.1.2). Ainoastaan yksi uhkaustapaus oli lievempi tyttöuhkaajien osalta. Siten tyttöjen uhkaustapaukset edustivat lähinnä vakavampia uhkaustapauksia, joita oli tyttöjen osalta yhteensä kolme. Näistä yksikään ei ollut vain yhden tekijän tapaus (ks. liite 3).

On mielenkiintoista huomata, miten tyttöjen esittämät koulu-uhkat ovat saattaneet muuntua ilmiönä, sillä niiden joukossa on hyvin vakavia uhkia, vaikka yleensä vakavampien uhkaustapausten takana on ollut poikia (Holkeri, 2013, s. 101; Simola, 2015, s. 44). Toisaalta tyttöjen omat perustelut eivät ilmene poliisin esitutkinta-aineistosta suurelta osin, joten uhkausten jälkiseuranta saatetaan kirjata jonkin toisen viranomaisen toimesta. Eräänä selittävänä tekijänä voisi olla, että tytöillä esiintyy usein mielenterveysongelmia tai sairauksia taustalla – niitä esiintyi kahdella kolmannelta tytöistä – jonka vuoksi tarkemmat taustatiedot sekä selitykset teoille voisivat löytyä terveydenalan ammattilaisten kirjauksista. Toisaalta myös useilla pojilla oli samankaltaisia terveydellisiä taustatekijöitä, ja siitä huolimatta heidän perustelunsa olivat suurelta osin merkittyinä esitutkinta-aineistossa. Vaikuttaa siltä, että tyttöjen uhkauksiin reagoidaan enemmän muiden kuin poliisiviranomaisten keinoin. Kenties tyttöjen uhkauksia ei koeta niin huolestuttavina ennen kuin niissä on viitteitä teon valmistelusta

tai suunnittelusta, tai ehkäpä tyttöjen vakava väkivalta koetaan niin ”irrationaalisen”, että sitä katsotaan erilaisesta näkökulmasta kuin poikien ”rationaalista” väkivaltaa (Kantola, Norocel & Repo, 2011, s. 194-195). Tätä tulisi kuitenkin tutkia tarkemmin monipuolisemman aineiston kanssa, jotta perustavanlaatuisia johtopäätöksiä voitaisiin esittää.

Ainoa lievempi tyttöuhkaajan tapaus oli kasvotusten ilmaistu impulsiivinen uhkaus, jossa ilmeni samankaltaisia neutralisaatioita kuin vastaavanlaisissa poikien ei-sähköisessä ympäristössä tehdyissä lievemmissä uhkauksissa, kuten ajattelemattomuuteen vetoamista ja pitämällä opettajansa toimintaa syynä omaan tekoonsa. Kyseisen tyttöuhkaajan neutralisaatiot erosivat samankaltaisista poikien uhkauksista oikeastaan siten, että tyttö ei vedonnut lainkaan vitsiin tai suuttumukseen, vaan lähinnä ahdistukseen ja pilkatuksi tulemisen kokemukseen. Hän vetosi siten enemmän omiin sisäisiin tuntemuksiinsa kuin ulkoisiin tekijöihin.

Vakavammissa uhkaustapauksissa tyttöuhkaajien vetoaminen vastuun kieltämiseen erosi pojista siten, että he vetosivat esimerkiksi luonteeseensa, mielentilaan, itsetuhoisiin ajatuksiin tai ahdistukseen. Poikauhkaajat puolestaan vetosivat sairauksiin, vastoinikäymisiin, ajattelemattomuuteen, päihtymykseen, väärinkäsityksiin ja koulukiusaukseen sekä vitsiin ”tekosyynä”. Tyttöuhkaajat, jotka vetosivat myös koulukiusaamiseen, olivat itseasiassa sanoneet kuulusteluissa, että heitä kiusataan, vaikka tarkemmassa tutkinnassa selvisi, että niin ei ollut tapahtunut kuin yhden uhkaajan osalta. Toisilla tekijöillä oli taustalla tosiasiaa muun muassa yksinäisyyttä, itsetuhoisia ajatuksia ja väkivaltafantasioita, mutta he olivat ”omaksuneet” perustelutavan toiselta kanssauhkaajalta. Tyttöuhkaajat vetosivat vitsiin vahingon kieltäessään, mutta lausunnoissa ei ollut viitteitä sen toimimisesta ”verukkeena”. Tyttöillä esiintyi yleisesti enemmän itsetuhoisiin ajatuksiin ja itsemurhaan vetoamista. Warren ym. (2014, s. 29) mukaan se, että uhkaa tappaa jonkun muun tai muita henkilöitä, voi tarkoittaa, että uhkaaja voisi tappaa itsensä. Saattaa olla siis, että tyttöuhkaajat uhkaavat tappaa muita samalla kun pohtivat itsemurhaa. Lisäksi tämänkaltaisten yksinäisyyden ja sosiaalisen eristäytymisen kokemuksia oli myös muilla tyttöuhkaajilla ja osassa niistä esiintyi taustalla myös voimakasta vääryyden kokemusta. Turusen (2019) mukaan tällaiset piirteet voivat lisätä huolta yksilöstä, etenkin jos tapaukseen liittyy myös suunnittelua tai valmistelua. Siten aineiston tyttöuhkaajilla oli vahvoja viitteitä vakavasta uhasta.

Eräs tyttöuhkaaja vetosi useaan otteeseen korkeampiin periaatteisiin lähinnä siten, että hän suunnitteli tekoa Pekka Eric Auvisen vuoksi. Kyseinen tyttöuhkaaja oli selkeästi ihannoinut aiempaa koulusurmaajaa. Rebellonin (2006) mukaan etenkin nuoret saattavat ihailla rikoksen tekijöitä (ref. Kivivuori, 2013, s. 227). Eräs toinen tyttöuhkaaja vetosi ”sankariuteen” muiden kärsijöiden puolesta neutraloidessaan tekoaan korkeampiin periaatteisiin vetoamalla. Ainoastaan yksi poikauhkaaja vetosi korkeampiin periaatteisiin vakavamman uhkaustapausten yhteydessä, mutta hän oli vedonnut tehneensä teon toisen saman uhkauksen tekijän vuoksi. Myös yksi tyttöuhkaaja vetosi muiden tekijöiden puolesta tekemiseen. Eräs tyttöuhkaaja vetosi tuomitsijoiden tuomitsemiseen tuomien yhteiskunnan ja erityisesti tietyn ihmisryhmän. Tämänkaltaisia ihannoimisen ja yhteiskuntavihan selityksiä on ilmennyt koulusurmaa yrittäneiden henkilöiden tapauksissa (Daniels & Page, 2013, s. 427). Vakavampia uhkauksia esittäneet pojat eivät olleet esittäneet lainkaan tuomitsijoiden tuomitsemista.

Vakavampien uhkaustapausten tyttöuhkaajat esittivät useita erilaisia ei-klassisia neutralisaatioita, etenkin eräs tyttöuhkaaja. Niissä oli samankaltaisuuksia poikauhkaajien kanssa, esimerkiksi aikomuksen kiellon ja epätäydellisen tiedon taakse piiloutumisen osalta, mutta muutoin eräs tyttöuhkaaja vetosi selkeästi mielenterveydellisiin seikkoihin ja painotti, miten hän ei ollut huolissaan tulevaisuudesta, sekä vetosi poikkeuksellisesti koulusurma-ajatuksien osalta kokevansa olevansa kuin ”jumala”. Tämä kuvastaa vallan tunteen tavoittelua, joka on eräs huolestuttava piirre uhkauksissa (O’Toole, 2000, s. 18). Pojilla ei ilmennyt tämänkaltaisia selityksiä, vaan lähinnä he saattoivat vedota harvinaisemmissa ei-klassisissa neutralisaatioissa hyviin tarkoituksiin tai normin pelkistämisen merkityksiin. *Huomiohakuisuutta* esiintyi enemmän pojilla, ja se ilmeni lähinnä huomion saamisena, keskustelun herättämisenä ja seuraajien saamisena. Tyttöillä se puolestaan ilmeni vain yhdellä uhkaajalla, joka halusi ilmaista asian ystävälleen, jotta joku huomaisi tilanteen vakavuuden. *Tekojen kielen* osalta tytöt vetosivat enemmänkin ”hätähuutoihin” ja ahdistukseen, kun taas pojat vetosivat tunteiden purkamiseen samoin ajattelevien keskuudessa ja masennukseen.

Yleisesti ottaen aineiston tyttöjen neutralisaatiot vaikuttivat eroavan melko suuresti poikien neutralisaatioista vakavampien uhkaustapausten osalta, etenkin vastuun kieltämisen ja tuomitsijoiden tuomitsemisen sekä korkeampiin periaatteisiin vetoamisen

kannalta katsottuna. Lisäksi ei-klassiset neutralisaatiot ilmenivät melko erilaisina, etenkin huomiohakuisuuden ja olosuhteiden kieltämisen osalta. Tyttöjen neutralisointitavat tuntuivat kumpuavan enemmän sisältäpäin, esimerkiksi korostaen luonteenpiirteitä, mielenlaatua ja ilmentäen syvää ihailua tai vihaa. Nämä kuvastavat huolestuttavia piirteitä tyttöjen tekojen perusteluina, etenkin kun otetaan huomioon kuinka tytöt olivat tehneet suunnitelmia ja jopa valmisteluita teon toteuttamisesta. Siten on tärkeää ottaa sukupuoli näkökulma mukaan koulu-uhkauksia ja vakavaa kouluväkivaltaa tutkittaessa.

5.1.3 Neutralisaatiot ja tekoympäristö

Tämän tutkielman aineiston uhkauksista suurin osa oli esitetty verkkoympäristössä ja lähes kaikki vakavammat uhkaukset olivat verkkouhkauksia, jotka viranomaiset olivat myös ottaneet vakavasti. Tätä tukee Lindbergin ym. (2012a) tutkimuksen tulokset, joiden mukaan verkossa esitetyissä uhkauksissa on teon valmistelua ja ne ovat huolestuttavampia. Ainoastaan yksi vakavampi uhkaus oli ei-sähköisessä ympäristössä esitetty, kun uhkaaja oli maalannut kuolleita ihmisiä ja kirjoittanut kirjaa murhaajasta. Toisaalta verkossa esiintyy myös paljon lievempiä uhkauksia. Vaikuttaa siltä, että koulu-uhkaukset ovat ”siirtyneet” verkkoympäristöön tavanomaisesta ei-sähköisestä ympäristöstä, sillä enemmistö (63,6 %) tämän tutkielman uhkauksista esitettiin verkossa tai sosiaalisessa mediassa ja vähemmistö esitettiin suullisesti tai kirjallisesti ei-sähköisessä ympäristössä (36,3 %). Vuosina 2008–2013 esitetyissä koulu-uhkauksissa enemmistö (62 %) oli ”offline”-uhkauksia ja vain 38 % oli esitetty verkossa (Simola, 2015, s. 25). Joten, voimme päätellä, että koulu-uhkausten osalta rikosten tekemisen alusta on siirtynyt verkkoympäristöön.

Tulosten valossa vaikuttaa siltä, että verkossa on helppoa uhata jopa useampaan kertaan ja verkossa uhkaus leviää helposti useiden henkilöiden tietoisuuteen. Täten esimerkiksi huomion tai hyväksynnän vuoksi uhkauksia tekevät uhkaajat saavat sanomaansa levitettyä nopeasti. Verkkouhkaajat neutralisoivatkin usein tekoaan huomiohakuisuuden kautta, mitä ei puolestaan ilmennyt ei-sähköisen ympäristön uhkaajilla. Sen lisäksi verkossa tehtyjen uhkausten osalta on helpompaa kieltää vastuu esimerkiksi sanomalla, että uhkaaja ei ole itse kirjoittanut uhkausta, vaan joku muu on päässyt hänen tietokoneeseen tai puhelimeen käsiksi. Tavanomaisesti kasvotusten esitetyt uhkaukset on vaikeampi kieltää, mutta toisaalta ne edustavatkin tyypillisempiä nuorten koulu-

uhkauksia, joiden kautta nuori haluaa tulla kuulluksi tai ilmaista suuttumustaan. Myös Holkeri ym. (2015) tulosten mukaan ei-sähköisessä ympäristössä esitetyt uhkaukset ovat impulsiivisempia ja ICT-uhkaukset ovat tahallisia, mutta vailla toteutusaikomusta (mts. 418–419). Tässä tutkielmassa on samoja piirteitä, mutta verkkouhkaajilla esiintyy lisäksi jonkin verran aikomusta, etenkin vakavampien uhkausten yhteydessä.

Verkkoympäristössä esitettyjen uhkausten ja ei-sähköisessä ympäristössä esitettyjen uhkausten osalta uhkaajien esittämät neutralisaatiot erosivat pääosin siten, että verkkouhkaajat tuntuivat hakevan teoillaan usein huomiota tai reaktioita ja vetosivat vastuun kiellossa lähinnä väärinkäsityksiin, henkilökohtaisiin vastoinkäymisiinsä, päähänpistoihin ja muiden tekemisiin sekä vetosivat vitsiin ”tekosyynä”, etenkin vakavammissa uhkaustapauksissa. Lisäksi heillä ilmeni useimmiten oppimiseen viittaavia seikkoja. Lievemmissä uhkauksissa verkkouhkaajat vetosivat vastuun kieltäessään siihen, miten uhkaus oli tarkoitettu vain kavereille, jotka ymmärtäisivät sen olleen vitsi, tai miten uhkaus oli vahingossa levinnyt laajemmalle yleisölle. Toisinaan nuoret saattavat tuntea yhteenkuuluvuutta jakaessaan ajatuksiaan saman mielisten nuorten kanssa ja hakevat hyväksyntää toimillaan, etenkin verkkoympäristössä (Kiilakoski & Oksanen, 2011, s. 35–36).

Ei-sähköisen ympäristön uhkaajat vetosivat vähemmän vastuun kieltämiseen ja silloinkin lähinnä suuttumukseen tai ajattelemattomuuteen. He vetosivat eniten vahingon kieltämiseen pelkkänä vitsinä tai pilana, eikä niissä ollut viitteitä ”verukkeena” esittämisestä. Heillä ei myöskään ollut viitteitä oppimisesta kuin yhdessä tapauksessa. Verkkouhkaajilla vahingon kieltäminen ilmeni myös lähinnä huumoriin vetoamisena, mutta taustalla oli usein implikaatioita siitä, että se oli vain ”tekosyy”. Verkkouhkaajilla ilmeni myös enemmän ei-klassisia neutralisaatioita. Muiden neutralisaatioiden osalta on vaikeaa vertailla verkkouhkaajia ja ei-sähköisen ympäristön uhkaajia, sillä verkkouhkaajat olivat vakavampia uhkaustapauksia ja eroavaisuudet vaikuttavat johtuvan uhkaustyyppien erilaisuudesta.

Yleisesti ottaen verkkoympäristössä uhkaavat henkilöt vaikuttavat olevan hyvin moninainen tekijäryhmä, sillä heidän joukossaan on vakavimmat tapaukset ja suuri osa myös lievempiä tapauksia. Siten tämän tutkielman tulokset tukevat osittain aiempaa tutkimusta siitä, että verkkouhkaajat ovat vaarallisia, mutta eroaa siinä, miten joukossa

on myös puolet lievemmistä uhkaajista (Lindberg ym., 2012a, s. 6). Tämä voi johtua siitä, että uhkaukset ovat siirtyneet verkkoympäristöön (Simola, 2015, s. 25) Verkkouhkaajat tuntuvat tavoittelevan jonkinlaista huomiota tai reaktiota muilta verkon käyttäjiltä tai viranomaisilta. Osassa verkkouhkauksista on implikaatioita siitä, että uhkaaja tavoittelisi jopa kuuluisuutta esittäessään teon verkkoympäristössä ja hakiessaan huomiota tai seuraajia teolleen tai tehdessään nettivinkin. Tämä ilmentää hyvin Kivivuoren (2013, s. 248) toteamaa siitä, miten yksilö haluaa joissain tapauksissa saada mainetta, julkisuutta tai suosiota rikosten kautta. Lisäksi melkein puolella tämän tutkielman aineiston verkkouhkaajista oli suoranaisia viitteitä oppimisesta, mikä onkin ymmärrettävää, sillä uhkaajat ovat oppineet määritelmiä ja rikostekniikoita verkosta, kuten YouTubesta tai Ylilauta.org -sivustolta. Seuraavaksi siirrynkkin tarkastelemaan oppimista tarkemmin.

5.1.4 Neutralisaatiot ja oppiminen

Oppimisteoreettisesti tarkasteluna uhkaajilla ilmeni oppimista rikosmyönteisten asenteiden, ilmauksien, neutralisaatioiden ja rikoksen tekemisen tekniikoiden osalta. Kymmenessä tapauksessa ilmeni viitteitä oppimisesta ja enemmistö niistä oli vakavampia uhkaustapauksia (70 %). Oppimista ilmeni pääosin verkkoympäristössä esitettyjen uhkaustapausten yhteydessä, sillä vain yksi niistä oli ei-sähköisessä ympäristössä esitetty. Uhkaajat käyttivät tiettyjä termejä ja vaikuttivat tietävän, miten saavuttaisivat kaipaamansa huomion uhkaukselleen esittäessään sen esimerkiksi verkkoympäristössä ja käyttäessään aiempien koulusurmien tai joukkosurmien sanastoa, kuvia, nimiä tai tapahtumapaikkoja. He ovat oppineet siten mallintamaan kyseisiä ilmauksia tai uhkauksen esittämistapoja aiemmista tapauksista. Cantor, Sheehan, Alpers ja Mullenin (1999) mukaan etenkin joukkosurmaajat voivat matkia aiemmin sattunutta, joka on ollut mediassa esillä, sillä he samaistuvat samankaltaisten tekijöiden tekoihin (ref. Kivivuori, 2013, s. 252). Tavallaan väkivalta-altis tekijä antaa tietynlaisen merkityksen teolleen ja mallioppimisen kautta saattaa toteuttaa sen. Tässä tutkielmassa oli viitteitä tällaisesta toiminnasta muutaman vakavamman uhkaustapauksen osalta. Olisikin hyvä pohtia enemmän miksi juuri vakavammat uhkaajat tuntuvat ajautuvan verkkoympäristöön ja mallintavan sieltä oppimaansa omassa toiminnassaan. Ehkä väkivalta-alttiiden yksilöiden on helppo olla vuorovaikutuksessa verkon välityksellä ja ilmaista jopa äärimmäisiä ajatuksia verkon vertaisryhmälle etsien samoin ajattelevia henkilöitä ja hakien hyväksyntää.

Useat uhkaajat kertoivat kuulusteluissa, miten alkuperäinen idea tai ajatus tietynlaisen uhkauksen tekemiseen on lähtenyt erilaisista lähteistä, kuten internetistä, uutisista, sosiaalisesta mediasta, elokuvista ja mielenosoituksista. Uhkaajat ovat siten oppineet myös käyttämään vallitsevan kulttuurin ilmaisia ja niin uhkauksissa kuin omien näkemysten puolustamisessa muille nuorille (Kivivuori, 2013, s. 230). Osa uhkaajista oli mieltynyt saamaansa huomiota, herättämäänsä keskusteluun ja mielipiteisiin sekä verkossa tapahtuviin ”tykkäyksiin”. He olivat oppineet, minkä tyylliset uhkaukset olivat aiemmin saaneet huomiota tai aiheuttaneet keskustelua tai viranomaisten reaktioita ja pyrkivät samaan. Täten he olivat oppineet myös rikoksen tekemisen tekniikoita ja suotuisia ilmauksia. Akersin (2000) mukaan palkinnot voivat toimia positiivisina vahvistajina rikollisen käyttäytymisen oppimismekanismien muodossa ja oppimista voi tapahtua jopa matkimisen kautta yksilön jäljitellessä toisen henkilön käytöstä nähtyään malleja esimerkiksi sosiaalisessa mediassa (Kivivuori, 2013, s. 226–227). Aineiston uhkaajien hyväksynnän hakeminen ja seuraajien kaipaaminen sekä huomiohakuisuus ilmaisevat juurikin tämänkaltaisia palkintoja, joita uhkaajat ovat pyrkineet saamaan tekojensa kautta, oli se sitten viranomaisten reaktiot usean partion voimin tai ”Tää-äännet” internetin keskustelupalstalla, tai samaistumisen ja yhteenkuuluvuuden tunne verkon vertaisnuorten kanssa.

Suurin osa oppimiseen viittaavista uhkaustapauksista oli verkkoympäristössä esitettyjä uhkauksia, joten vaikuttaa siltä, että uhkaajat ovat oppineet, miten verkossa saa huomiota laajemmin. Verkkoympäristöstä on tullut muutenkin kasvava trendi. Toisaalta useilla oli yksinäisyyttä ja koulukiusausta taustalla, joten saattaa olla, että he ovat pyrkineet hakemaan hyväksyntää verkkoympäristön vertaisryhmältä, koska ovat epäonnistuneet siinä reaali maailmassa. Kivivuoren (2013, s. 239) mukaan ”sosiaalisesti eristäytyneen henkilön rikoskäyttäytymisen syyt voivat olla hyvinkin sosiaalisia”. Tutkimukseni tulokset tukevat tätä näkemystä, esimerkiksi siten, kuinka aineiston kolme tyttöuhkaajaa olivat etsineet sosiaalisesta mediasta samanlaisia mielenkiinnon kohteita omaavia henkilöitä sen jälkeen kun he olivat kokeneet torjuntaa muilta vertaisnuorilta reaali maailmassa. Siten muiden torjunta vaikutti heidän hakeutumiseen toistensa seuraan, joista osa oli rikosalttiita ja myötävaikuttivat toistensa rikoskäytökseen. (Mts. 256.)

He kuvailivat myös usein neutralisoinneissaan, kuinka internetin keskustelupalstoilla tai sosiaalisessa mediassa muut kyllä ymmärtävät heidän ilmaisunsa vitseiksi ja tyypillisiksi nuorten puheiksi sekä miten kaikki muutkin tekevät samaa. Tavallaan nuoret käyttävät selityksenä myös *modernia ymmärrysretoriikkaa*, kun he kertovat, miten kyseiset teot ovat tavanomaisia nuoruuteen kuuluvia asioita, ja neutralisoivat siten tekojaan. Uhkaajat kokevat toteuttavansa itseään rikkoessaan aikuisten asettamia normeja. (Kivivuori, 2013, s. 232.) Kivivuori (2013) toteaa, että yksilö, joka puolustelee rikollista käytöstään, on myös valmiimpi hyväksymään teot. Täten selittely voi toimia yhtenä syynä rikoskäytökselle. (Mts. 239.) Tutkielman uhkaajat tuntuivat puolustelevan tekojaan sitä kautta, että muut tekevät samoin niin miksi he eivät itsekään voisi tehdä niin. Se tavallaan sai heidät kokemaan omankin tekonsa oikeutetuksi, jolloin teko normalisoitui ”yleiseksi”.

Lisäksi osa uhkaajista vetosi siihen, miten he eivät uskoneet teon johtavan ”poliisijutuksi”, sillä kyseessä oli vain ”läppä” tai he olivat tehneet niin aiemminkin, eikä siitä ollut aiheutunut mitään. Uhkaajat ovat siten oppineet, että verkossa on helppo uhata ilman, että siitä jäisi kiinni. He ovat myös oppineet ajattelemaan, että vitsiin vetoamisen kautta voisi välttää vastuun, sillä vitsailu ei aiheuta vahinkoa kenellekään, etenkin kun muut ymmärtävät sen huumoriksi. Verkon vertaisryhmä oli eräässä tapauksessa jopa varoittanut uhkaajaa, että hänen tulisi olla varovainen mitä kirjoittaa verkossa, sillä kaikista koulu-uhkauksista tehdään nykyään rikosilmoitus. He yrittivät siten ohjeistaa uhkaajaa miten viranomaiset toimivat uhkausten osalta (Kivivuori, 2013, s. 239–241).

On melko huolestuttavaa, että nuoret koulu-uhkaajat ovat kehittäneet ajatuksen siitä miten uhkailu on sallittua vitsailuna ja miten kaikki tekevät ”kouluampumisläppiä”. On tärkeää ”kitkeä” tätä käytöstä, koska siitä aiheutuu paljon poliisiresurssien hukkaamista, ja se on hyvin kallista. Lisäksi toiminnalla saattaa olla hyvinkin kauaskantoiset seuraukset nuoren elämässä. Olisi tärkeää pohtia myös voiko neutralisaatioita oppia ”purkamaan”.

5.2 Tutkielman rajoitukset ja kehitysehdotukset

Tämän tutkielman rajoituksena oli poliisin esitutkinta-aineiston vertailtavuus, joka on melko heikkoa, sillä kirjauskäytännöt vaihtelevat poliisilaitoksittain. Sen vuoksi esimerkiksi melkein puolet tyttöuhkaajista jäivät analyysin ulkopuolelle, koska heidän omista selityksistä ei ollut saatavilla tietoa, joka puolestaan heikensi tulosten

vertailukelpoisuutta sukupuoleen liittyvän tutkimuskysymyksen osalta. Olisi hyvä tutkia, mitä esitutkintailmoituksen tekijälle tapahtuu sen jälkeen, jos poliisi siirtää asian sosiaaliviranomaisten tai terveydenhuollon ammattilaisten hoidettavaksi tai jos koulu hoitaa asian. Lisäksi piilorikollisuuden osuus ei ilmene poliisin esitutkinta-aineistosta.

Lisäksi tässä tutkielmassa on keskitytty alle 30-vuotiaiden esittämiin koulu-uhkauksiin, mikä tietyllä tapaa rajoittaa tutkittavaa ilmiötä, sillä myös yli 30-vuotiaat esittävät koulu-uhkauksia. Siten myös loin tutkijana tietynlaisen merkityksen tutkittavalle ilmiölle jo oman tarkastelukulmani kautta rajatessani tutkimusta tähän tiettyyn kenttään. Se on toisaalta ymmärrettävää, sillä tutkimusaihetta on rajattava jotenkin. Tutkijana ymmärrän, että koulu-uhkaus on ilmiönä hyvin moninainen, yhtä moninainen kuin sen eri tekijät. Yksikään koulu-uhkaus ei ole yksi ja sama. Koulu-uhkauksia esiintyy myös yli 30-vuotiaiden tekeminä, mutta tässä tutkielmassa on haluttu keskittyä nuorten koulu-uhkaustapauksiin. Olisikin tärkeää tulevaisuudessa tutkia, miten ilmiön määrittely ja tutkiminen vaikuttavat siihen, minkälaisen kuvan ilmiöstä saa; esimerkiksi keskitytään myös vanhempiin koulu-uhkaajiin ja katsotaan, eroavatko heidän teot tai neutralisaatiot nuorempien teoista. Niitä tulisi tavallaan tarkastella laajemmasta kohdennetun väkivallan näkökulmasta. Olisi tärkeää ottaa myös huomioon, miten tekijä on toiminut ja päätenyt tilanteeseensa, sillä ei ole kyse pelkästään siitä, miten ilmiö määritellään teknisesti tai juridisesti, vaan siitä, minkälaisesta ihmisestä taustalla on kyse. Lisäksi tämä tutkielma tarkastelee sukupuolta perinteisen poika/tyttö -jaottelun kautta, joka edustaa lähinnä juridista poliisien kirjaamaa sukupuolta, eikä välttämättä kerro sukupuolikokemuksesta tai huomioi trans- ja muun sukupuolisia nuoria. Tällä aineistolla ei ehkä saada kattavaa tietoa koetun sukupuolen yhteydestä uhkaajien neutralisaatioihin.

Jatkotutkimus voisi keskittyä myös esimerkiksi Kaptein & van Helvoort (2018) neutralisaatiomallin hyödyntämiseen enemmän klassisten neutralisaatioiden lisäksi, etenkin jos tarkasteltaisiin, miten ne linkittyvät klassisiin neutralisaatioihin ja onko mallin mukaista neutralisaatioprosessia havaittavissa poliisikuulusteluissa. Olisi hyvä tarkastella syvemmin sitä, miten neutralisoinnit saattavat edetä tietynlaisen prosessin kaltaisesti poliisikuulusteluiden yhteydessä ja kuinka uhkaajat saattavat esittää uhkauksilleen useampia neutralisaatioita joko pyramidimaisessa järjestyksessä tai ”ympyrämaisessä” prosessissa. Tämä olisi tärkeää, sillä jo tämän tutkielman tulosten perusteella voidaan huomata, miten käytettyjen neutralisaatiotyyppien määrään on vaikuttanut poliisin

puhuttamisen pituus ja lukumäärä. Mitä pidemmälle esitutkinta on edennyt ja mitä useammin uhkaajaa on puhutettu, sitä useammin uhkaaja on neutralisoinut tekoaan. Siten olisi hyvä tutkia, noudattavatko neutralisaatiot jotakin prosessikaavaa.

Yhtenä ehdotuksena jatkotutkimukselle olisi tutkia koulu-uhkauksia monipuolisemman aineiston pohjalta laajentaen sitä sosiaali- ja terveydenviranomaisten kirjauksiin asti tai hyödyntäen jopa oikeuslaitoksen tai syyttäjän aineistoja tarkastellen syvemmin yksittäisiä uhkaustapauksia. Toisaalta olisi myös hyvä tutkia, mitä uhkaajille käy rikos- tai muiden seuraamusten jälkeen, kun potentiaalinen väkivalta-altis yksilö palaa yhteiskuntaan, ja mitä jälkiseurantatoimenpiteitä häneen mahdollisesti kohdistetaan. Eräänä jatkotutkimusaiheena voisi myös olla, minkälaisia ”varoitusmerkkejä” suomalaisilla koulu-ampujilla ja koulusurmaa suunnitelleilla henkilöillä esiintyy.

5.3 Yhteiskunnalliset toimentasuositukset

Tulosten perusteella koulu-uhkaukset ovat hyvin moninaisen tekijäjoukon esittämiä, joidenkin keskittyessä ”läppiin” kavereiden kesken ja toisten ilmentäessä syvempiä huolenaiheita taustalla. Näiden nuorten koulu-uhkaajien uhkaukset ovat yhtä monikerroksisia kuin heidän käyttämät neutralisaationsakin. Vaikuttaa siltä, että koulu-uhkausten ilmiötä olisi hyvä tutkia luokitteluiden avulla, sillä lievempien uhkaustapausten uhkaajien neutralisointitavat tuntuvat eroavan vakavampien uhkaustapausten uhkaajien neutralisaatioista. Saattaa olla, että siihen on vaikuttanut myös yksilöiden käsitys siitä, minkälaisissa ”ongelmissa” he mahdollisesti ovat poliisin kuulustellessa heitä. Toisaalta uskon kuitenkin, että uhkaajien neutralisaatioihin voivat vaikuttaa heidän ajatuksensa jo ennen kuin poliisi on suorittanut kiinnioton, kuten aineistossa ilmeni erityisesti vakavampien uhkaustapausten osalta. Vysotsky ja McCarthyn (2017) mukaan etenkin sosiaalisesta mediasta haetaan tukea omille ajatuksille ja vahvistetaan neutralisaatioita jo ennen rikekäytöstä. Rikosalttiit yksilöt valikoituvat siten samoin ajattelevien joukkoon verkkoympäristössä ja ”ruokkivat” ideologiaansa. (Mts. 457-459.) Tässä tutkielmassa ilmeni samankaltaista samaistumista ja tuen hakemista verkkoympäristöstä etenkin vakavammissa uhkaustapauksissa, joissa uhkaajat olivat neutralisoineet tekoaan jo ennalta kieltämällä esimerkiksi uhrin aseman ja suunnitelleet miten kyseinen kohderyhmä ansaitsee teon.

Yleisesti ottaen neutralisaatiot tuntuvat olevan tämän tutkielman uhkaajille perusteluita jo tapahtuneelle rikoskäytökselle, mutta myös mahdolliselle tulevalle. He ovat oppineet vertaisryhmältä tai ympäröivästä kulttuurista perusteluja, jotka voivat altistaa rikoskäytökselle (Kivivuori, 2013, s. s. 238–239). Tämä pitää paikkansa etenkin vakavampien uhkaustapausten uhkaajien osalta, sillä he neutralisoivat toimintaansa ennen teon lopullista toteutusta. Lisäksi joidenkin uhkaajien tapauksissa ilmeni aiempia uhkauksia tai alttiutta rikoskäyttäytymiselle ennen uhkausta, jota vahvistettiin kaveriporukassa. Kieltämättä kaikki nuoret eivät koe tarvetta rikollisuudelle suotuisten määritelmien käyttämiseen tai rikoskäytökselle, mutta osalle ”selittelyalttius” tuntuu olevan joidenkin rikkeiden tai rikoskäytöksen syy (mts. 238-239). Tämä on kuitenkin spekulointia, sillä tämän tutkielman perusteella on mahdotonta väittää definitiivisesti mikäli neutralisaatiot todella toimivat kausaalisina rikollisuuden syinä. Verkko-ryhmät voivat kuitenkin vaikuttaa ja altistaa yksilön laajempien yhteiskunnallisten ilmiöiden, kuten äärioikeistoajattelun tai koulusurmien ihannoimisen pariin, jolloin symboliikka laajenee uhkauksissa. Olisi tärkeää pohtia, miten perusteluihin ja haitallisiin ajattelumalleihin voitaisiin puuttua, jotta rikosalttiit yksilöt eivät saisi yllykkeitä tai rohkaisua esimerkiksi verkko-ympäristöstä.

Tämän tutkielman tulosten perusteella tyttöjen ja poikien lievempiin uhkaustapauksiin reagoidaan poliisiviranomaisten kannalta eri tavalla, sillä useissa tapauksissa poliisi on puhuttanut uhkaajan, kun taas tyttöuhkaajien tapaukset on hoitanut useasti koulun henkilökunta, vanhemmat tai sosiaaliviranomaiset. Tämä asettaa pojat eri asemaan, sillä jo siinä vaiheessa, kun poliisi kirjaa esitutkintailmoituksen, henkilö on ”leimattu” potentiaalisesti koulu-uhkaajaksi, vaikka kyseessä olisikin vain sekalaisilmoitus, eikä todellista uhkaa olisikaan. Siten saatetaan kriminalisoida sellaista toimintaa, jota on aiemmin saatettu katsoa lähinnä ”häiritsevänä” toimintana nuorten keskuudessa tai harminä muita nuoria kohtaan (Kivivuori ym., 2018, s. 37). Rikostorjunnallisesta näkökulmasta tämänkaltaista leimaamista tulisi pyrkiä välttämään. Yhteiskuntapoliittisesti katsottuna seuraukset voivat olla hyvin erilaiset, sillä se, asennoidutaanko uhkaajaan ”hoiva”- vai ”rangaistus”-näkökulman kautta, vaikuttaa hänen mahdollisuuksiin elämässä. Tyttöihin tunnutaan suhtautuvan edelleen lähinnä ”hoiva”-näkökulmasta, ellei heidän uhkauksissa ole ”varoitusmerkkejä” näkyvissä, kun taas poikien lievemmätkin uhkaukset kuullaan poliisin toimesta. Sen vuoksi olisikin hyvä arvioida, miten koulu-uhkauksia voitaisiin tarkastella moniammatillisesti ennen kuin

poliisille ilmoitettaisiin, sillä koulun henkilökunta tuntee oppilaat ja heidän olosuhteensa hyvin. Näin voitaisiin säästää poliisiresursseja ja välttyä leimaamisen mahdollisilta haittavaikutuksilta. Lisäksi poliisin esitutkintailmoitusten kirjaamiskäytäntöjä rekisteriin tulisi yhtenäistää, jotta tekijöiden omat perustelut olisi kirjattuina sukupuolesta riippumatta.

On hyvä huomioida myös, kuinka laaja ilmiö kouluväkivalta on ja kuinka koulu-uhkaukset esiintyvät vain yhtenä sen osana. Kouluväkivallan kenttä on muuttunut oppilaiden ja opettajien kahakoista ja kiusaamisesta vandalismin, koulusurmalla uhkailemiseen ja ”koulusurmaläppiin”. Lisäksi koulu-uhkausten ilmiö kehittyy jatkuvasti kulttuurisesti kontrollitoimenpiteiden, kuten nollatoleranssin, ilmetessä (Oksanen ym., 2015, s. 145-147). Hyvänä esimerkkinä tästä on se, miten jotkut uhkaajat ovat oppineet, kuinka aiemmat uhkaukset ovat aiheuttaneet viranomaistoimia, ja ovat halunneet kokeilla, saisivatko he aikaiseksi samankaltaisia reaktioita tai huomiota. Eräänä yhteiskunnallisena suosituksena olisi korostaa nuorille, että perustelut eivät oikeuta rikosten tekemiseen, vaikka ne olisivatkin ”kätevästi” esillä ympäröivän kulttuurin tarjoamana (Kivivuori, 2013, s. 239) ja kuuluisivat ”nuorten tapaan puhua” sekä niitä olisi helppo esittää verkkoympäristössä.

Neutralisaatiomallin ei-klassiset neutralisaatiot esiintyivät osittain klassisten neutralisaatioiden alakategoriaksi luokiteltavina, kuten aikomuksen kieltäminen ja epätäydellisen tiedon taakse piiloutuminen (Kaptein & van Helvoort, 2018, s. 6). Lisäksi niiden hienosyisen jaottelun vuoksi olisi pohtia niiden reliabiliteettia tutkimalla niitä lisää empiirisesti. Toisaalta *huomiohakuisuus* ja *tekojen kieli* nousivat uudenlaisina selityksinä esiin, ja siksi olisikin hyvä pohtia, miten klassiset neutralisaatiot eivät enää riitä, vaan teoria kaipaa uudenlaista tarkastelua modernin ja verkostoituvan yhteiskunnan myötä.

Verkkoympäristön kautta saadaan helpommin ja laajemmin uhkaukset esille ja myös ”matkiminen” tapahtuu helposti sitä kautta. Lisäksi tämän tutkielman tulosten mukaan uhkaukset ovatkin siirtyneet enemmän verkkoympäristöön verrattuna 2008–2013 vuosien koulu-uhkauksiin (Simola, 2015, s. 25). On kuitenkin hyvä muistaa, että siirroksessa saattaa olla myös muita tekijöitä takana, kuten poliisin tutkintamenetelmien kehitystä, ja sitä tulisikin tutkia lisää. Rikostorjunnallisesta näkökulmasta katsottuna poliisiviranomaisille esiintyy haasteena etenkin se, että yli puolet myös lievemmistä

uhkauksista oli esitetty verkossa. Täten vakavampien uhkausten tunnistaminen verkkoympäristössä näiden lievempien joukosta vaatii poliisin resursseja. Olisikin hyvä, jos poliiseille lisättäisiin resursseja verkkoympäristössä tapahtuvien rikosten tutkinnassa. Tutkimuksella voitaisiin selvittää, kuinka verkko-yhteisöä voitaisiin hyödyntää tekojen ilmenemisen vähenemisessä, esimerkiksi pohtimalla uusia tapoja valjastaa yhteisö virallisen torjuntaverkoston avuksi, niin sanotun epävirallisen kontrollin muodossa. Tavallaan tarkastella siten verkkoympäristön hyödyntämistä ”hyvien” tapojen levittämisessä nuorille.

Valikoitumisnäkökulmasta katsottuna yksilö, joka omaa jo valmiiksi itsetuhoisia ajatuksia, voi valikoitua seuraamaan tietynlaisia verkkomateriaaleja ja saada niistä ideoita, miten hän voisi esimerkiksi toteuttaa ”laajennetun” itsemurhan koulusurman kautta. Tässä tutkielmassa oli muutamia tapauksia, joissa tämänkaltaista ihailua ja oppimista tapahtui etenkin vakavampien uhkaustapausten yhteydessä. Henkilö siis valikoituu rikollisuuden pariin, koska hänellä on ollut taipumusta ajautua rikoskäytöksen pariin ja hän näkee sen ratkaisuna ongelmilleen (Kivivuori ym., 2018, s. 178–180). Näitä valikoitumisnäkökulmia on aina hyvä pohtia kriminologisten aiheiden yhteydessä, vaikka niitä ei olekaan empiirisesti vakioitu tässä tutkielmassa. Olisi tärkeää yrittää ennaltaehkäistä nuorten yksinäisyyden kokemuksia ja työstää sosiaalisten siteiden luomista ei-sähköisessä ympäristössä, jotta nuoret saisivat vertaistukea reaali maailmassa, eivätkä joutuisi etsimään hyväksyntää ja yhteenkuuluvuutta verkon kautta, jossa saattaa piillä erilaisia ”maalittamisen” tai kiusaamisen uhkia. Sosiaalinen kanssakäyminen on muuttunut, nuoret viettävät enemmän aikaa verkossa (Tilastokeskus, 2013) eikä niinkään kasvotusten, ja se voi johtaa eristäytymiseen. Nuorten yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisemiseen on puututtava, sillä suuri osa nuorista kokee yksinäisyyttä ja oireilevat sen seurauksena, etenkin yläkouluikäiset (Lyyra, Junttila, Tynjälä, Välimaa, 2019, s. 1672). Ehkä sosiaalista eristäytymistä ja yksinäisyyttä tulisi tunnistaa paremmin kouluissa ja kotona sekä nuorille pitäisi antaa paremmat valmiudet selviytyä elämän eteen tuomien konfliktien kanssa, sillä he käyvät läpi nuoruuden haasteita rikosalttiissa iässä.

Yhteenvetona on tärkeää huomioida, kuinka koulu-uhkaukset ovat osa nuorten arkea ja muistuttavat aina potentiaalisesta väkivallan uhasta aiheuttaen ahdistusta monen nuoren arjessa. Koulua on vaikea välttää, eikä sitä tulisikaan joutua tekemään. Jokaisella yksilöllä on oltava oikeus väkivallattomaan elämään. Sen vuoksi on tärkeää, että koulut säilyisivät

turvallisina paikkoina, joissa oppilaat ja koulun henkilökunta voivat käydä rauhassa (Daniels & Page, 2013, s. 437). Lisäksi on tärkeää korostaa nuorille, että ”ajattelemattomien heittojen” tai ”kouluampumisläppien” seuraukset voivat osoittautua melko vakaviksi ja pitkäaikaisiksi, sillä niistä jää jälki poliisin tietoihin ja ne voivat johtaa jopa syyttäjälle asti (Yle Uutiset 11.9.2019). Eikä viranomaisten resurssien hukkaaminen tulisi olla kenenkään tavoite, edes huomion tai reaktion saamiseksi, vaan niiden ilmaisemiseen on parempia kanavia. Toisaalta on hyvä, että joukkosurman valmistelusta voi saada rangaistuksen, mutta on myös pohdittava tarkemmin, onko oikea lähestymistapa siirtyä perimään korvauksia jopa impulsiivisista ”kouluampumisläpistä” (Helsingin Sanomat 10.10.2019). Se siirtää kieltämättä vastuun teoista nuorten harteille, eikä huomioi yhteiskunnan ja nuorten kanssa tekemisissä olevien aikuisten osuutta olla myös vastuussa nuorista. Lisäksi on tärkeää jatkaa moniammatillista toimintaa sitoutuen siihen konkreettisesti käytännössä, kuten Ankkuritoimintaa, jotta etenkin lievempiin nuorten koulu-uhkauksiin voidaan puuttua tehokkaasti (Poliisin ennalta estävän työn strategia, 2018, s.15–16), ja sitä kautta myös mahdollisesti vähentää uhkausten ”massaa” ja helpottaa ”huolta aiheuttavien” uhkaajien tunnistamista (Koskelainen, 2019, s. 144).

Kirjallisuus

- Bondü, R. & Scheithauer, H. (2014). Leaking and death-threats by students: A study in German schools, *School Psychology International*, 35 (6), s. 592–608. Saatavilla: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0143034314552346>
- Cantor, C. H., Sheehan, P., Alpers, P. & Mullen, P. (1999), Media and mass homicides. *Archives of suicide research*, 5, s. 283–290. Teoksessa Kivivuori, J. (2013). Rikollisuuden syyt. 2. painos. *Helsinki: Nemo*.
- Daniels, J. F. (2002). Assessing Threats of School Violence: Implications for Counselors, *Journal of Counseling & Development*, 80 (2), s. 215–218. Saatavilla: <https://onlinelibrary-wiley-com.libproxy.helsinki.fi/doi/epdf/10.1002/j.1556-6678.2002.tb00185.x>
- Daniels, J.A. & Page, W. (2013). Averted School Shootings, s. 427–437. Teoksessa Böckler N., Seeger T., Sitzer P., Heitmeyer W. (eds) *School Shootings. New York, NY: Springer*
- Davies, D. & Dodd, J. (2002). Qualitative research and the question of rigor, *Qualitative Health research*, 12(2), 279–289.
- Golafshani, N. (2003) Understanding Reliability and Validity in Qualitative Research. *The Qualitative Report*, 8 (4), s. 597–606. Saatavilla: <http://www.brown.uk.com/teaching/HEST5001/golafshani.pdf>
- Fein, R., Vossekuil, B., Pollack, W. S., Borum, R., Modzeleski, W. and Reddy, M. (2002). Threat assessment in schools: A guide to managing threatening situations and to creating safe school climates, United States Secret Service and United States Department of Education, *Washington D.C.: USA*. Saatavilla: http://www.secretservice.gov/ntac/ssi_guide.pdf
- Ferguson, C. J., Coulson, M. & Barnett, J. (2011). Psychological Profiles of School Shooters: Positive Directions and One Big Wrong Turn, *Journal of Police Crisis Negotiations*, 11 (2), s. 1–17. Saatavilla: <https://www.tandfonline-com.libproxy.helsinki.fi/doi/pdf/10.1080/15332586.2011.581523?needAccess=true>
- Meloy, J. R., Hoffmann, J., Guldemann, A. & James, D. (2012). The Role of Warning Behaviors in Threat Assessment: An Exploration and Suggested Typology, *Behavioral Sciences and the Law*, 30 (3), s. 256–279. Saatavilla: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/bsl.999/abstract;jsessionid=04187AD8D0CEBD69E659EF8C881ECD01.f03t04?deniedAccessCustomisedMessage=&userIsAuthenticated=false>
- Helsingin Sanomat, 4.10.2019. *Poliisilla on käsitys Kuopion raa'an kouluhyökkäyksen motiivista – mies vangittiin epäiltynä murhasta ja murhan yrityksistä*, Saatavilla: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006260863.html>
- Helsingin Sanomat, 10.10.2019. *Kouluihin kohdistui viime vuonna 60 uhkausta: Poliisi väläyttää mahdollisuutta periä korvauksia turhista uhkauksista*.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (1997) Tutki ja kirjoita. *Tammi: Helsinki*.

Holkeri, E. (2013). Nuoret koulu-uhkaajat – Vuosina 2010 rikoksina tutkittujen koulu-uhkausten kriminologinen analyysi. Pro-gradu tutkielma. *Turun Yliopisto: Oikeustieteellinen tiedekunta, Oikeussosiologia ja kriminologia*. Saatavilla: <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/88779/Holkeri2013progradu.pdf?sequence=1>

Holkeri, E., Oksanen, A. & Räsänen, P. (2015). Crime and Context - Comparing Conventional and ICT-Related School Shooting Threats, *European Journal on Criminal Policy and Research*, 21, 407–423. Saatavilla: <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10610-014-9258-2>

Hynninen, J. & Stenberg, J. H. (2013). Kohdennettu Väkivalta – Ennaltaestäminen, uhka-arviointi ja riskinhallinta poliisissa, *HAASTE lehti*, 1/2013. Saatavilla: <http://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste12013/kohdennettuvakivalta.html>

Häkkinen, H. (2006). Finnish bomb threats: offence and offender characteristics, *International Journal of Police Science and Management*, 8 (1), s. 1–8. Saatavilla: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1350/ijps.2006.8.1.1>

Hämäläinen, H-K. (2014). ILKIVALTAA JA EPÄTOIVOA – Suomen koulu-uhkauksien tyypillisiä piirteitä. Pro-gradu tutkielma. *Helsingin Yliopisto: Valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiaalitieteiden laitos, Sosiologia*. Saatavilla: <https://core.ac.uk/download/pdf/33736838.pdf>

Kaptein, M. & van Helvoort, M. (2018). A Model of Neutralization Techniques, *Deviant Behavior*, 1, 1–26. Saatavilla: DOI: 10.1080/01639625.2018.1491696

Koste, A. (toim.) (2016), Nuorista Suomessa 2016 – Tietoa nuorista, heidän elinoloistaan sekä nuorisotyöstä. Tutkimuskooste. *Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry*. Helsinki.

Jokelan tutkintalautakunta (2009) Jokelan koulusurmat 7.11.2007. Tutkintalautakunnan raportti. *Oikeusministeriön julkaisuja 2009:2*. Helsinki.

Kantola, J., Norocel, O. C. & Repo, J. (2011) Gendering violence in the school shootings in Finland, *European Journal of Women's Studies*, 18 (2), s. 183-197. Saatavilla: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1350506810394614>

Kauhajoen tutkintalautakunta (2010) Kauhajoen koulusurmat 23.9.2008. Tutkintalautakunnan raportti. *Oikeusministeriön julkaisu, selvityksiä ja ohjeita 2010:11*. Helsinki.

Kiilakoski, T. & Oksanen A. (2011) Cultural and Peer Influences on Homicidal Violence: A Finnish Perspective. *New Directions for Youth Development*, 33 (129), s. 31–42. Saatavilla: http://www.uta.fi/~ao58105/Kiilakoski&Oksanen_2011_Cultural.pdf

Kivivuori, J., Aaltonen, M., Näsi, M., Suonpää, K., & Danielsson, P. (2018). *Kriminologia. Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Helsinki: Gaudeamus.*

Kivivuori, J. (2013). *Rikollisuuden syyt. 2. painos. Helsinki: Nemo.*

Koskelainen, M. (2019) Kohdennetun väkivallan uhka-arvio: teoriat ja toimintakäytännöt poliisin ennalta estävässä työssä. Teoksessa Vuorensyrjä, M. (toim.) SINISET KLASSIKOT - Poliisi- ja kriminologian alan moderneja klassikotutkimuksia 1, *Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 44. Tampere.*

Lenhardt, A. M. C., Graham, L. W. & Farrell, L. M. (2018). A Framework for School Safety and Risk Management: Results From a Study of 18 Targeted School Shooters, *The Educational Forum*, 82 (1), s. 3–20. Saatavilla: <https://doi.org/10.1080/00131725.2018.1381792>

Lindberg, N. Oksanen, A. Sailas, E. & Kaltiala-Heino, R. (2012)a. Adolescents expressing school massacre threats online: something to be extremely worried about? *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 6 (1), s. 39–46. Saatavilla: <http://www.capmh.com/content/6/1/39>

Lindberg, N. Sailas, E. & Kaltiala-Heino, R. (2012)b. The Copycat Phenomenon after two Finnish School Shootings: An Adolescent Psychiatric Perspective. *BMC Psychiatry* 12: 91. Saatavilla: <http://web.b.ebscohost.com.libproxy.helsinki.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=7c5bbf1b-9c9f-42ce-8137-1eb6f135caeb%40pdc-v-sessmgr05>

Lindholm, J. (2015). Turvallisuuden hallinnan kehittämishaasteet koulussa Case-tutkimus: Valteri- koulu, Onervan henkilökunnan näkemykset ja kokemukset koulun turvallisuuden ylläpitämisestä. Pro-gradu tutkielma. *Tampereen Yliopisto: Hallintotiede.* Saatavilla: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/98360/GRADU-1451986352.pdf?sequence=1>

Luoma, S. (2012). Turvallisuuskulttuurin kehittäminen koulu-uhkauksen kohdanneessa oppilaitoksessa, Vantaan Kaupungin tapaus. Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma. *Tampereen Yliopisto.* Saatavilla: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/83786/gradu06075.pdf?sequence=1>

Lyyra, N., Junttila, N., Tynjälä, J. & Välimaa, R. (2019). Nuorten yksinäisyys on yhteydessä lisääntyneeseen oireiluun ja lääkkeiden käyttöön, *Suomen lääkärilehti*, 74 (32), s. 1670–1673. Saatavilla: <https://www.laakarilehti.fi/pdf/2019/SLL322019-1670.pdf>

Meloy, J. R., Hoffmann, J., Guldemann, A. & James, D. (2012). The Role of Warning Behaviors in Threat Assessment: An Exploration and Suggested Typology, *Behavioral Sciences and the Law*, Vol. 30 (3), s. 256–279. Saatavilla: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/bsl.999/abstract;jsessionid=04187AD8D0CEBD69E659EF8C881ECD01.f03t04?deniedAccessCustomisedMessage=&userIsAuthenticated=false>

Meloy, J. R. & O'Toole, M. E. (2011). The Concept of Leakage in Threat Assessment, *Behavioral Sciences and the Law*, 29 (4), s. 513– 527.
Saatavilla:<http://web.b.ebscohost.com.libproxy.helsinki.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=81983680-f0ee-421a-91be-127a571bdc02%40pdc-v-sessmgr01>

MTV Uutiset, 12.02.2020. *Koulu-uhkaus lukiossa Ahvenanmaalla – poliisi pyytää vihjeitä, kuka kirjoitti synkkiä päivämääräuhkauksia vessan peiliin ja käytävälle*.
Saatavilla: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/koulu-uhkaus-lukiossa-ahvenanmaalla-poliisi-pyytaa-vihjeita-kuka-kirjoitti-synkkia-paivamaarauhkauksia-vessan-peiliin-ja-kaytavalle/7723604#gs.5t37ux>

Mäkelä, K. (1987). Yhteiskuntatieteellisen tiedonhankinnan eettiset säännöt ja tietosuoja. s. 180–195. Teoksessa Mäkelä K. (toim.) *Tieteen vapaus ja tutkimuksen etiikka*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

O'Mahony, P. (2009). The Risk Factors Prevention Paradigm and the Causes of Youth Crime: A Deceptively Useful Analysis? *Youth Justice*, 9 (2), s. 99–114. Saatavilla: <http://yjj.sagepub.com/content/9/2/99.abstract>

Oksanen, A., Kaltiala-Heino, R., Holkeri, E., & Lindberg, N. (2015). School shooting threats as a national phenomenon: comparison of police reports and psychiatric reports in Finland. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 16 (2), 145–159. Saatavilla: <https://www.tandfonline-com.libproxy.helsinki.fi/doi/pdf/10.1080/14043858.2015.1101823?needAccess=true>

Opetusviraston toimintakertomus (2016). *Helsingin Kaupungin Opetusvirasto: Helsinki*. Saatavilla:https://www.hel.fi/static/public/hela/Opetuslautakunta/Suomi/Paatostiedote/2017/Opev_2017-03-28_OLK_4_Pt/1B805486-DAF0-C9DC-A181-5AC68EA00000/Liite.pdf

O'Toole, M. (2000). The School Shooter: A Threat Assessment Perspective, Critical Incident Response Group & National Center for the Analysis of Violent Crime. *FBI Academy: Quantico*. Saatavilla: <http://www.fbi.gov/statsservices/publications/school-shooter>

Patton, M. Q. (2002). Qualitative evaluation and research methods, 3rd edition, *Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.*

Simola, N. (2015). Who would threaten a school? A criminological analysis of people who could potentially and violently target a school, Honors Project, 2014–15, *Edinburgh Napier University: Faculty of Health, Life and Social Sciences, Criminology*.

Sisäministeriö (2019). ENSKA: Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019–2023. Sisäministeriön julkaisuja 3/2019. Sisäinen turvallisuus. Helsinki: Sisäministeriö.

Sisäasiainministeriö (2013). Sisäisen Turvallisuuden Ohjelman vuosiraportti 2013. Sanoista tekoihin. Sisäasiainministeriön julkaisusarja 27/2013. Helsinki: Sisäministeriö. Saatavilla: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79024/Sanoista%20tekoihin%20-%20Sis%C3%A4isen%20turvallisuuden.pdf>

- Stallings, R. & Hall, J. C. (2019) Averted targeted school killings from 1900-2016, *Criminal Justice Studies*, 32 (3), s. 222-238. Saatavilla: <https://doi.org/10.1080/1478601X.2019.1618296>
- Strandell, H. (2005). Lapset, etiikka ja vaikea osallisuus. s. 28–33. Laadullisen sosiaalitutkimuksen eettiset kysymykset. Työpapereita 4/2005. Helsinki: *Sosiaali- ja Terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus*. Saatavilla: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75146/Tp4-2005.pdf>
- Stueber, K. R. (2016). 7: Agents, Reasons, and the Nature of Normativity. s. 96–112. Teoksessa Risjord, M. W. (toim.) *Normativity and Naturalism in the Philosophy of Social Sciences*. Routledge. Saatavilla: www.taylorfrancis-com.libproxy.helsinki.fi
- Sutherland, E. H. & Cressey, D. R. (1978). *Criminology*. 10. Painos. Philadelphia: J. B. Lippincott Company. Teoksessa Kivivuori, J. (2013). *Rikollisuuden syyt*. 2. painos. Helsinki: Nemo.
- Sykes, G. M. & Matza, D. (1957). Techniques of neutralization: A theory of delinquency. *American sociological review*, 22 (6), 664–670.
- Thodelius, C. & Sandén, H-O. (2019). Lethal school violence in Scandinavia: development of an incident typology and suggestions for prevention, *Journal of Risk Research*, 22 (6), s. 692-700. Saatavilla: <https://doi.org/10.1080/13669877.2017.1378253>
- Tilastokeskus (2013). Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö 2013. Saatavilla: https://www.stat.fi/artikkelit/2014/art_2014-02-26_004.html?s=0#8
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta, TENK (2009) Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi.
- Ttofi, M., Farrington, D. P. & Lösel, F. (2012). School bullying as a predictor of violence later in life: A systematic review and meta-analysis of prospective longitudinal studies. *Aggression and Violent Behavior*, 17, s. 405-418. Saatavilla: http://www.crim.cam.ac.uk/people/academic_research/maria_ttofi/pub19.pdf
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Turunen, J. (2019). Väkivallan ennalta torjunta perustuu uhka-arviointiin, *HAASTE lehti*, 3/2019. Saatavilla: <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste32019/vakivallanennaltatorjuntaperustuuuhka-arviointiin.html>
- Vasquez, A. & Vieraitis, L. M. (2016). “It’s Just Paint”: Street Taggers’ Use of Neutralization Techniques, *Deviant Behavior*, 37 (10), s. 1179-1195. Saatavilla: <https://doi.org/10.1080/01639625.2016.1169830>

Vossekuil, B., Reddy, M., Fein, R., Borum, R., & Modzeleski, M. (2000). USSS Safe School Initiative: An interim report on prevention of targeted violence in schools, US Secret Service, National Threat Assessment Center: Washington, DC.

Vysotsky, S. & McCarthy, A. L. (2017). Normalizing cyberracism: a neutralization theory analysis, *Journal of Crime and Justice*, 40 (4), s. 446-461. Saatavilla: <https://doi.org/10.1080/0735648X.2015.1133314>

Warren, L. J., Mullen, P. E. & McEwan, T.E. (2014). Explicit threats of violence. Teoksessa Meloy, J. R. & Hoffman, J. (toim.) *International Handbook of Threat Assessment*. Oxford University Press: New York

Uusitalo, H. (1991). Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY

Yle Uutiset, 11.9.2019. *Koulu-uhkauksista on tullut valtakunnallinen ilmiö ja poliisien arkipäivää: "Vihjeitä tulee näihin liittyen tasaisesti"*. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-10965237>

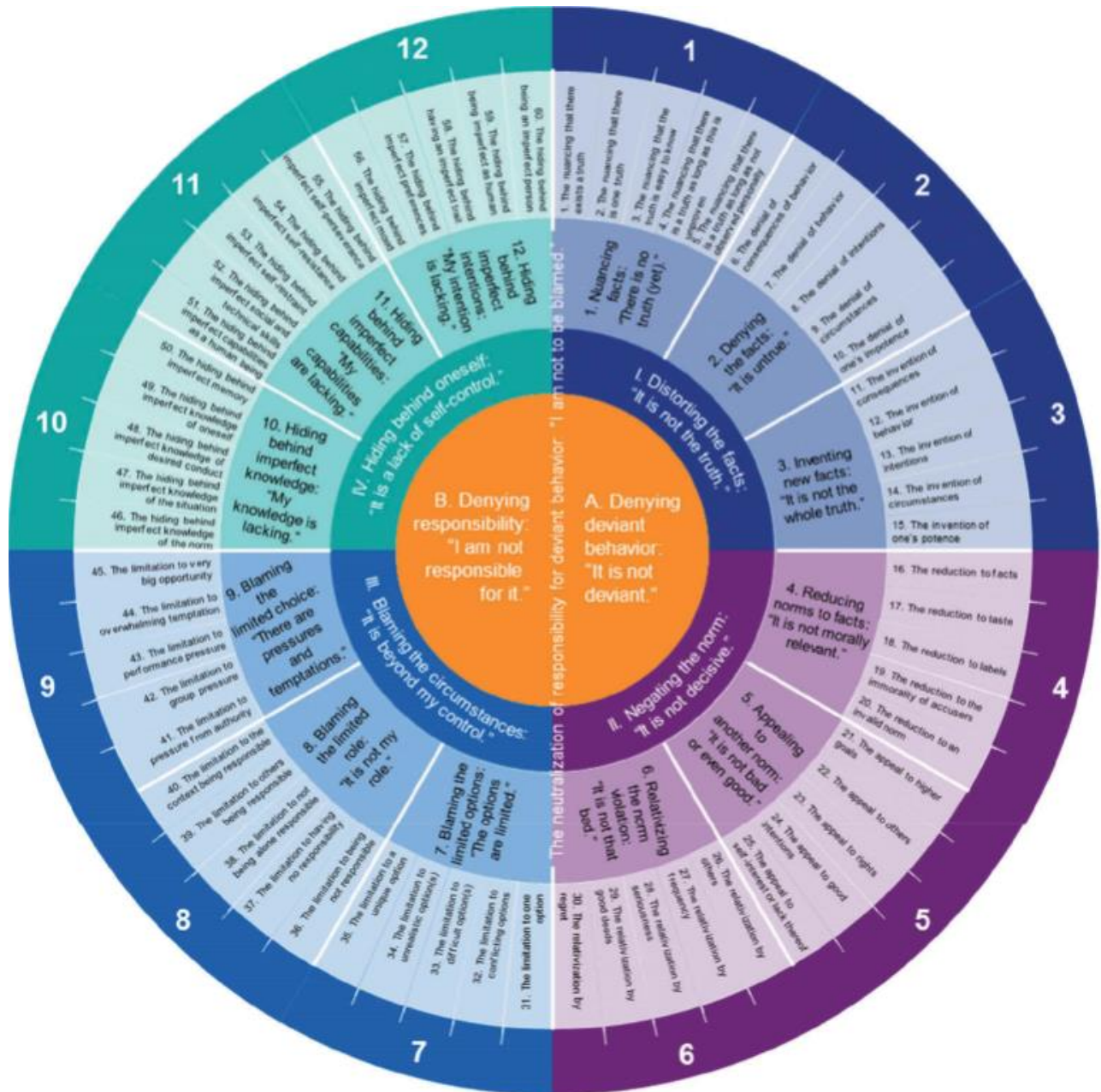
Liitteet

Liite 1: Kuvio neutralisaatiomallista

Liite 2: Poliisin asiantuntijan suosituslista lähdekirjallisuudesta

Liite 3: Excel-taulukko esitutkintapöytäkirjoista

Liite 1: Kuva. Neutralisaatiomalli (Kaptein & van Helvoort, 2018, 6)

Liite 2: Poliisin asiantuntijan suosituslista lähdekirjallisuudesta

- Gill, P. (2015). *Lone-Actor Terrorists: A Behavioural Analysis*. New York: Routledge.
- Hoffmann J. & Meloy J.R. (2017). "Jihad Against the Enemies of Allah": The Berlin Christmas Market Attack from a Threat Assessment Perspective. *Violence and Gender*, 4(3): 73–80.
- Hoffmann, J. & Roshdi, K. (2013). School shootings in Germany: Research, prevention through risk assessment and threat management. In Böckler, N., Seeger, T., Sitzler, P. & Heitmeyer, W. (eds.), *School Shootings: International Research, Case Studies, and Concepts for Prevention* (pp. 363–378). New York: Springer.
- Meloy, J.R. (2015). *Investigating the Lone Terrorist: New Research, Operational Advances*.
- Meloy, J.R. & Gill, P. (2016) The Lone Actor Terrorist and the TRAP-18. *Journal of Threat Assessment and Management*, 3(1), 37–52.
- Meloy, J.R. & Hoffmann, J. (eds.) (2014). *International Handbook of Threat Assessment*. New York: Oxford University Press.
- Meloy, J.R., Hoffmann, J., Guldin, A. & James, D. (2011). The Role of Warning Behaviors in Threat Assessment: An Exploration and Suggested Typology. *Behavioral Sciences & the Law*, 1–24.
- Meloy, R.J. & Yakeley, J. (2014). The Violent True Believer as a "Lone Wolf" – Psychoanalytic Perspectives on Terrorism. *Behavioral Sciences and the Law*, 32(3), 347–365.
- Pressman, E. D. & Flockton, J. (2012). Calibrating Risk for Violent Political Extremists and Terrorists: The VERA 2 Structured Assessment. *The British Journal of Forensic Practice*, 14 (4), 237–251.
- Sisäministeriö 2018. ENSKA. Poliisin ennalta estävän työn strategia vuosille 2018–2023. Luonnos. Sisäministeriö. 28.8.2018.
- Sisäministeriö 2016. Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelma. Sisäministeriön julkaisu 15/2016. Sisäinen turvallisuus. Helsinki: Sisäministeriö.
- Sisäministeriö 2017. Tiivistelmä: Terrorismiin varautuminen ja terrorismin ennaltaehkäisy.
- Van Brunt, B., Murphy, A. & Zedgenidze, A. (2017). An Exploration of the Risk, Protective, and Mobilization Factors Related to Violent Extremism in College Populations. *Violence and Gender*. 4 (3), 81-101.
- Weenink, A.W. (2015). Behavioral Problems and Disorders among Radicals in Police Files. *Perspectives on terrorism*, 9 (2), 17–33.

Liite 3: Excel taulukko esitutkintapöytäkirjoista

Pseudo- nyymi	Esitutkinta pöytäkirjan tyyppi	Uhkaus pvm	Uhkaaj an/ uhkaaji en ikä	Suku puoli	Uhkaus lyhyesti	Toimenpiteet
P1	S-ilmoitus	27.3.2017	15	P	Poistunut koulusta kesken päivän ja ilmoittanut alkavansa kouluampujaksi	Poliisi ja sos.tt puhuttivat tekijän: Myöhemmin myös opettaja puhuttanut
P2	R-ilmoitus	10.10.2013	17	P	Sos.mediassa kansikuva "Columbinen kouluammunta" jossa kaksi kouluampujaa on koulussa aseiden kanssa ja oppilaita on piiloutuneena pöytien suojissa, myös natsismiin liittyvä kuva.	Kotietsintä, takavarikko, kiinniotto
P3	R-ilmoitus	9.- 11.8.2016	15	P	Netissä kuva aseesta johon liitetty teksti "Huomenna kouluun". Seuraavana päivänä kuva aseesta ja tekovälineistä tekstillä "Tänään kouluun" netin keskustelupalstalla. Puhelimessa kuva tekovälineestä vessassa, johon liitetty aikaleima.	Kiinniotto, kotietsintä, takavarikko, kuulustelut.
P4	R-ilmoitus	11.9.2017	14(T),1 5(P)	T&P	T: uhannut sos.mediassa tappaa luokkakavereitaan. P: koulu-uhkaus kuvia, uhattu mennä koululle ampumaan."kannattais varoo XX tekee iskun sen kotiin"	Poliisi kuulustellut P laittomasta uhkauksesta, poliisi ollut yhteydessä kouluun.
P5	R-ilmoitus	11.9.2017	16	P	Suuttunut kun on kuullut, että pahoinpitely nähty, uhannut tapaa rehtorin ja katkoa yhden oppilaan sormet vasikoinnista. Pyrkinyt luokkaan sisään, mutta ovi ollut lukittuna.	Poliisi mennyt koululle, ottanut tekijän kiinni, kuulusteltu asianosaiset. Tehty ilmoitus sos.toimeen.
P6	S-ilmoitus	13.4.2018	13	P	Tekijä ilmoittanut tunnilla yllättäen, ettei keskiviikkona kannata tulla kouluun, koska "silloin tapahtuu". Samalla kertonut ihannoivansa kouluampujia.	Poliisi puhuttanut tekijän, ilmoitettu sos.toimeen. Ei epäilyä toteutuksesta, tutkinta päätetty.
P7	R-ilmoitus	10.12.2014	11	P	Käyttäytynyt väkivaltaisesti opettajia kohtaan ja uhannut useaan kertaan tappaa kaikki	Sos.tt. ja lastensuojelu ryhtyi toim. piteisiin (alle 15v., tutkinta lopetettu).
P8, P9, P10	R-ilmoitus	29.10.2014	13,13,1 4	P,P,P	Yksi huutanut aiemmin samalla viikolla käytävällä "vittu pitäis tehdä pommi ja räjäyttää tää koko paska". Sitten tekijät olivat laittaneet pulloon haulikon patruunassa olleet kuulat ja heittäneet sen opettajien huoneeseen.	Tekijät puhutettu, ilmoitettu sos.tt. (alle 15v., tutkinta lopetettu).
P11	R-ilmoitus	26.8.2013	14	P	Uhannut opettajaa "koulupäivän jälkeen tapahtuu" ja "voisin lätästä naamaan koulupäivän jälkeen"	Rehtori puhuttanut, erottanut koulusta 2 viikoksi. Poliisi soittanut vanhemmille, jotka puhuttaneet tekijän. Poliisi tehnyt lastensuojeluilmoituksen.
P12	R-ilmoitus	1.5.- 31.7.2017	15	P	Usein puheita muiden oppilaiden tappamisesta, "I will kill you all". "kill yourself"	Poliisi kuulustellut, sovittelumenettely.

P13	S-ilmoitus	7.8.- 3.12.2014	11	P	Useita suullisia uhkauksia tappaa koulussa "tapan teidät kaikki", esitellyt teräseiden kuvia puhelimella	Poliisi puhuttanut, lastensuojeluilmoitus.
P14	R-ilmoitus	21.2.2017	16	P	"Olen suunnitellut koulu hieromista nyt 2kk ja aion toteuttaa sen huomenna" kirjoittanut keskustelupalstalle. Lisäksi kuva koulusta tekstillä "tässä koulu jota aion hieroa 22.2.-17". Puhelimessa useita raakoja videoita ja sos.mediassa kuva Jokelan koulusta, jonka edessä meemisammakko ase kädessä. Viesti "Or next time I see you my AK is going to speak to you and your classmates. I am a school shooter". Kuva aseesta kavereille ja netin keskustelupalstalle.	Kotietsintä kiinniottamiseksi, 4 partiota, vangittu, tehty uhka-arvio. Koululla kriisiryhmän kokous.
P15	S-ilmoitus & R-ilmoitus	24.4.2016	21	P	Käyttäytynyt oudosti ja puhunut kouluampumisista, murhista jne. maalannut kuolleita ihmisiä ja kirjoittanut tarinaa, jossa murhaajalla tietty vaatetus ja ase. Mennyt koululle pukeutuneena samoin. Puhuu itsestään "Viiltäjä-Jack" nimellä.	Kotietsintä, kuulustelut, arviointi.
P16	R-ilmoitus	22.8.2018	13	P	Video sos.mediassa, jossa käsiase laitettu reppuun ja mainittu koulu. Kuva: "Tänään paukkuu XX pt2" sekä "Xdddd".	Poliisi käynyt koululla, tekijät kuulusteltu, ilmoitettu sos.toimeen.
P17	R-ilmoitus	16.11.2017	17	P	Video sos.mediassa, jossa tekijä lataa pistoolimallista asetta muutaman kerran, näytölle jää kuva tekijästä ja kuvan päällä teksti "Don?t come to school tomorrow".	Poliisi puhuttanut, takavarikko. Ei vaatimuksia, esitutkinta päätetty.
P18	S-ilmoitus	12.1.2016	18	P	Viesti netissä, jossa luki "Mulla on vieläkin darra laivareissusta, kahvi polttaa ja täriseen koulun ruokalassa. Hyi vittu pitäis maalatakin...Oikeesti harkitsen jotain kouluampumista kohta ei helvetti"	Poliisi puhuttanut tekijän, viesti poistettu netistä, ei syytä epäillä rikosta
P19	S-ilmoitus	9.3.2016	17	P	Nimetön nettivinkki oppilaan aggressiivisuudesta, negatiivisuudesta, ampumaseen hankkimispuheista ja vihjailuista koulussa ampumisesta	Poliisi puhuttanut tekijän, ei epäilyä rikoksesta
P20	S-ilmoitus	10.8.2016	15	P	Tehnyt omakuvan jossa lukee lehdestä leikatussa tekstissä päällä "koulusurmaaja"	Poliisi puhuttanut tekijän, lastensuojeluilmoitus tehty
P21,P2 2	R-ilmoitus	14.12.2016	15 & 15	P&P	KRP vihjetieto: "Koulu ammunta uhkaus XX kouluun 15.12.2016". Sos.mediassa 10.12.2016 viesti "vois tehdä torstaina kouluampumisen, palkkaan tiikerin, se tekee kouluammunnan".	Erityisjärjestelyitä poliisilta, useita partioita, tekijät kuulusteltu. Mennyt syyttäjälle.
P23	R-ilmoitus	2.2.- 9.10.2015	14	P	Useita uhkausviestejä räjäyttää pommeja, tulla kouluun aseiden kanssa surmaamaan henkilökuntaa ja oppilaita.	Koulu jouduttu eristämään kertaalleen. Poliisi ottanut uhkaajan kiinni, kuulustellut, kotietsintä.
P24	S-ilmoitus	15.1.2015	19	P	Keskustelupalstalle laitettu kuva jossa henkilön kuva ase kädessä ja teksti "huomenna kouluun"	Poliisi kuulustellut, ei jatkotoimenpiteitä.
P26	R-ilmoitus	28.- 29.11.2018	17	P	Uhannut netin keskustelupalstalla ampuvansa koulukavereita ja itsensä	Poliisi mennyt usean partion voimin etsimään uhkaajaa, kuulusteltu.
T27,P2 8	R-ilmoitus	1.8.2013 - 5.8.2014	24(T),2 3(P)	T&P	Suunnitelleet ja valmistelleet koulusurmaa, hankkineet tekovälineitä	Tekijät pidätetty ja vangittu.

T29	R-ilmoitus	27.7.2014 - 15.9.2016	20	T	Suunnitellut koulusurmaa, yrittänyt hankkia aseiden, yksityiskohtainen suunnitelma teon toteuttamisesta, ihanoi koulusurmaaja Auvista, peitelty jälkiään suunnitelmista.	Tekijä pidätetty ja vangittu.
P30	S-ilmoitus	21.- 23.9.2018	14	P	Sos.mediassa viesti, jossa uhkaaja kertonut, että jos hänellä olisi ase niin hän voisi tappaa jonkun	Poliisi puhuttanut, lastensuojeluilmoitus, kuraattori ja koulu jälkiseuranta.
P31,P32, P33	R-ilmoitus	8.2.2018	14,14,15	P,P,P	Sos.mediassa uhkailuja: "Huhtikuussa ammutaan XX". "Järjestetään X kouluammunta 23.5. Mitäs mieltä?". "4.20.18 XX paukkuu". Puheita, että "X koulussa ammutaan 24.4."	Poliisi puhuttanut uhkaajia, koulun jälkiseuranta.
P34	R-ilmoitus	8.9.2014	16	P	"Mä tuun huone koului ja annan saatana selkää teille vitu runkkarit mul alkaa palamaan kiinni kohti"	Poliisi ottanut uhkaajan kiinni, puhutettu, arvio, ei rikosta.
P35	R-ilmoitus	1.1.- 8.2.2016	27	P	Esittänyt Somessa Breivik vertauksen vastauksena kaverilleen, joka sanoi pitävänsä häntä hulluna. "Ajattelee jos minusta tulee joku Andreas Breivik kakkonen, vielä pahempi väännä jätkältä päälle irti paljain käsin, ajattelee ku säki teet lapsia ni mä surmaan ja syön ne". Koululta löytynyt myös jotain aseiden patruunoita.	Poliisi kuulustellut, ei rikosta, esitutkinta päätetty.
P36	R-ilmoitus	15.- 18.9.2014	19	P	Opiskelijat saaneet FB:ssä uhkauksia tappamisesta ja raiskaamisesta. Uhattu viedä pommia kouluun. "Nyt ampu teidän koulu, olen sisällä täällä"	Poliisi käynyt koululla, tekijä kuulusteltu, myönsi syyllisyytensä.
P37	R-ilmoitus	23.11.2017	15	P	"Ei kannata huomenna tulla kouluun" ja aseiden kuva sos.mediassa. Seuraavana aamuna viesti "tänään lähtee...". Samanlaisia viestejä myös netin keskustelupalstalla ja kuvia Hitleristä ja juttuja juutalaisista ja terrori-iskusta.	Poliisi mennyt koululle, ovet lukittu, oppilaita ei päästetty ulos, tekijä kuulusteltu. Takavarikko. Asia syyttäjälle.
P38	R-ilmoitus	19.6.2018	15	P	Video YouTubessa, jossa otsikkona "X kouluampuja" ja videolla tekijä uhkaa toteuttaa kouluampumisen. Videolla kuvia koulusta, paikan nuorista ja syntymävuosista sekä uhkausvuosi.	Poliisi kuulustellut. Ei syytetä koska asianomainen ei vaadi rangaistusta asiassa.
T39	R-ilmoitus	24.1.2014	16	T	Suuttunut opettajalleen ja huutanut "kohti kaikki kuolee" ja lyönyt sekä potkinut opettajaa	Poliisi kuulustellut tekijän, asia selvitetty sovittelulla.
T40,T41, T42	R-ilmoitus	24.11.2016	15,15,16	T,T,T	Suunnitellut kouluampumista, keskustelleet suunnitelmasta sos. mediassa, suunnitelleet aseiden hankintaa ja sitä miten eivät jäisi kiinni yms.	Poliisi kuulustellut epäillyt ja vanginnut kaksi.